

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΕΤΟΣ Α'

ΑΡ. 10

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΚΟΥ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗ: Άλαλαγμοί.

ΓΛΑΥΚΟΥ ΑΛΙΘΕΡΣΗ: Δυστυχία.

Ξ. Π. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗ: 'Η σουτ'ά.

ΠΑΥΛΟΥ ΚΡΙΝΑΙΟΥ: 'Η μπαλλάντα του ά-
νέμου ποδ ξεκινά από την Πολυνησία.

Δ. ΣΚΕΤΤΟΥ: Πρόοδος και Τέχνη.

D. SIG. SHORTER (μετάφρ. Κώστα Πε-
ρικλέους: 'Η Πρίσκιλλα.

ΑΠΗ ΑΚΑΜΑ: Παραβολές.

ΑΝΤ. ΊΝΤΙΑΝΟΥ: 'Η κριτική και ό Λιπέρτης.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ: ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ:

«Ό πόνος της άλήθειας» — Κριτική: Ι. ΣΥ-

ΚΟΥΤΡΗ: «Μιά έπιστολή σχετική με τό

Συμπόσιον». — ΚΩΣΤΑ ΠΡΟΥΣΗ: «'Απάντη-

ση», «Πορφύρα, Οί Μουσικές Φωνές». —

Τύπος. — Νέα Βιβλία. — Ειδήσεις. — Άλλη-

λογραφία.

ΛΕΥΚΟΣΙΑ, ΚΥΠΡΟΣ

1 ΦΛΕΒΑΡΗ 1935.

ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗΣ

Τεχνικός Διευθυντής: ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Υπεύθυνος Ίδιοκτήτης: Α. Μ. ΑΠΤΑΛΙΔΗΣ

Οικονομικός Διαχειριστής: Γ. ΕΥ. ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Συνδρομή για ένα χρόνο 8 σελίνια.

ΓΡΑΦΕΙΟ: Ὁδὸς Οὐζουνιᾶν ἀρ. 11.

Τυπογραφεῖο: "ΝΕΟΣ Κόσμος", Θωμᾶ Γ. Κυριακίδη

ΛΕΥΚΟΣΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

ΖΗΤΕΙΤΕ ΕΠΙΜΟΝΩΣ ΤΗΝ ΚΡΕΜΑΝ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ ΜΕ ΜΑΡΚΑΝ ΤΗΝ ΚΥΠΡΟΝ

Καθαρίζει
Στελβώνει
καὶ Διατηρεῖ
ΟΛΑ ΤΑ ΕΙΔΗ
ΤΩΝ ΔΕΡΜΑΤΩΝ

Κατασκευάζεται
Ἐπιστημονικῶς
Μὲ τὰ πλέον
ΑΓΝΑ ΚΑΙ
ΑΒΛΑΒΗ ΥΛΙΚΑ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ ΚΡΕΜΑΣ ΥΠΟΔΗΜΑΤΩΝ

Ι. ΙΩΣΗΦΙΔΗΣ & Σ^{ΙΑ}

ΙΔΙΟΚΤΗΤΑΙ { ΚΥΡΟΣ ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ Οικονομικός Διευθυντής
ΦΥΤΗΣ ΝΕΟΦΥΤΙΔΗΣ Τεχνικός »
Τ. Κ. 63 ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Προμηθευταὶ τῆς Α. Ε. τοῦ
Κυβερνήτου τῆς Κύπρου.

Κυπριακὰ Γράμματα

ΕΤΟΣ Α'

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΣ), 1 ΦΛΕΒΑΡΗ 1935

ΑΡ. 10

ΑΛΛΑΓΜΟΙ

Ἐδῶ, πού μᾶς ξημέρωσε τ' ὄνειρο κάποιας μέρας
τ' ἀπατηλὸ κι ἀράθυμο, τί ἀκαρτεροῦμε ; τί ;
Ψεύτικος μᾶς ὀδήγησε σ' ἔρημη γῆς ἀστέρας
καὶ μάτια προσμένουμε τὸ νέο Θεὸ νὰ ρτεῖ.

Ὅμως ἀργεῖ. Καὶ τὰ ὄνειρα μᾶς ξεγελοῦν τὰ πλάνα,
τὰ ρόδινα βραδιάσματα καὶ τ' ἄλικά αὐγινά,
καὶ μᾶς μεθᾶ μ' ἤχους παλιούς μιᾶ γνώριμη καμπάνα,
πού ἐδῶ ἀναζεῖ χαμόγελα, κ' ἐκεῖ φιλιὰ κερνᾶ.

Μ' ἀλίμονο... Δὲν ὠφελεῖ ὁ μεταγνιωμός· κι ὁ πόνος
ἄδικα τις φτεροῦγες σου ζυγιάζει, ἀγνή καρδιά !
Τὸ θησαυρὸ σου ἀδέκαστος πρὶν τὸν τρυγήσει ὁ χρόνος,
κοίτα, μὴ στή χαλύβδινη ταφεῖς καὶ σὺ βραδιά....

Μ' ἄραγε, δὲν ἀπόμεινε ἄλλο σὲ μᾶς, καὶ πρέπει
ἔτσι μοιραῖα νὰ σβύσουμε, δίχως καμμιά χαρά,
σὰν τέλματα, πού τοῦ οὐρανοῦ τῆ φευγαλέα σκέπη
ἀντιφεγγίζουν κάποτες, σ' ἀκίνητα νερά ;

Τούτη ἢ τρελλὴ πού πόνεσε καρδιά δὲ θὰ ξυπνήσει,
κι ἀντίφωνο ἀλαλάζοντας τραγούδι ἀναγερμού,
τόσο πολὺ πού σ' ἀγάπησε, ὅμοια δὲ θὰ μισήσει,
νὰ σὲ κρατήσει ἀπίστομα ἀπ' τὰ χεῖλη τοῦ γκρεμοῦ ;

Ἐτσι μοιραῖα καὶ θλιβερά δὲ φεύγουνε οἱ γενναῖοι !
Κάλλιο εἶναι σ' ἄγρια μάνητα μὲ μῖα νὰ βυθιστεῖ,
παρὰ ἀκυβέρνητο διαρκῶς τὸ σκάφος σου νὰ πλέει
κι ἀλάργα, σ' ὀμιχλώδικους γιालοὺς νὰ ξεχαστεῖ....

Μά ἔλα λοιπόν, ὦ δίδυμε ποῦ κρύβεσαι ἑαυτέ μου!
 Βαθιά σου ὁ ἀντίφρονος καημός σαν τή φωτιά κυλά,
 πλημμύρισαν τοῦ ἀκήρυχτου οἱ ἀλαλαγμοὶ πολέμου
 γύρα κ' ἐντός, κι ἀγνάντια μας μιὰ νέα ζωὴ γελᾷ...

Κερύνια

ΝΙΚΟΣ ΚΡΑΝΙΔΙΩΤΗΣ

ΔΥΣΤΥΧΙΑ

Ὁ Κνουτ Χάμσουν εἶν' ἕνας εὐτυχισμένος.

Γιατί δὲν πρόκειται γιὰ τὶς οικονομικὲς στεναχώριες, ποῦ ὅλοι τὶς ἔχουμε καὶ ποῦ σ' ἀναγκάζουν ἔξαφνὰ νὰ κοιμᾶσαι νησιτικός, ἢ νὰ μένεις χωρὶς παλτὸ ἕνα ὀλάκαιρο χειμῶνα. Τὸ κρύο ὑποφέρνεται βάζοντας μιὰ φημερίδ' ἀπὸ μέσα, καὶ σφίγγοντας τὴν κραβάτα σου, ὅσο ποῦ νὰ κολλᾷ τὸ μαλακὸ σου κολλάρο στὸ λαιμὸ. Μὰ πρόκειται γιὰ μιὰ ἄλλου εἶδους δυστυχία. Βέβαια ὁ Χάμσουν πεινοῦσε στὰ νιάτα του, μὰ εἶχε τὴν δύναμη νὰ γελᾷ. Κ' ἕνας ποῦ μπορεῖ νὰ γελᾷ, ἔστω κι ὅταν ἀκόμα κοροϊδεύει τὰ χάλια του, ποτὲ δὲν εἶναι δυστυχισμένος. Ἄφοῦ μπορεῖ καὶ νὰ κλαίει κανένας καμμιά φορὰ, καὶ πάλι νὰ μὴν εἶναι δυστυχισμένος! "Ἐξαφνα ὁ ἔραστής ποῦ ξαγρυπνᾷ καὶ θρηνεῖ μυστικὰ στὸ δωμάτιο του, γιὰ τὴν κρυφὴ του ἀγάπη, τὸ Ἴνδαλμά του, εἶναι εὐτυχής, γιατί κατάβαθα τὸν πλημμυρίζει μιὰ ἀγαλλίαση καὶ μιὰ τρυφερότητα. Κι ὁ Χάμσουν γελᾷ εἰρωνεύεται τοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἑαυτό του, κι ἀκόμα ἕνα Γλάδστονα, ἕνα Οὐγκὼ ἢ ἕνα Τολστόη!

Κ' ἡ δυστυχία εἶναι τεχνητὴ, δὲν εἶναι πηγαία.

«Καταμάθετε τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει» οὐ κοπιῶσιν οὐδὲ νήθωσιν...» φιλοσοφοῦσε ὁ Ἑβραῖος ποιητὴς τοῦ Πόνου καὶ τῆς Ἀγάπης.

Τὴ δυστυχία μᾶς τὴν ἐπιβάλλουν οἱ ἄνθρωποι.

Γιατί τὸ Σύμπαν εἶναι ὄλβιο. Τὸ χειμῶνα τότε διαδέχεται ἡ ἀνοιξη. Τὰ ζῶα καὶ τὰ δέντρα ἀπολαβαίνουν τὴ μακαριότητα τῆς ἀμεριμνησίας.

Μὰ ἕνα φτωχὸ γκαρσόνι προσφέρει ὑπομονετικὰ δέκα ποτήρια νερὸ, τρεῖς φορὲς φωτιά, πέντε ἡφημερίδες, καὶ τὸ κλειδί...καὶ τέλος φιλοδωρεῖται μὲ βρισιές! Μὰ καὶ πάλι δόξα σοι ὁ Θεός! Εἶναι εὐχαριστημένος ὁ ἄνθρωπος γιατί ζεῖ, καὶ γιατί ὅλα τοῦτα περιλαμβάνονται στὴ συμπεριφορὰ τῶν εὐγενῶν ἀπογόνων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, καὶ συνήθισε ὁ ἄνθρωπος!

Μ' ἀρχίσαμε γιὰ τὸ Χάμσουν, ἕνα πνευματικὸ ἄνθρωπο. Ναι, ὁ Ρωμῖος συγγραφέας δὲν εἶναι δυστυχισμένος, γιατί μένει ἄγνωστος καὶ τὰ ἔργα του δὲν κυκλοφοροῦν κ' ἡ δόξα τὸν ἀγνοεῖ. Ὁ Νορβηγὸς εἶναι σήμερα παγκόσμιος, καὶ κερδίζει πολλὰ χρήματα μὰ νοσταλγεῖ τὶς μέρες τῆς πρώτης του νιότης, ποῦ πλανιόταν ἐλεύθερος σάν ἕνα πουλὶ, σὰ φύλλο στὴν πνοὴ τοῦ ἀνέμου, σάν κύμα στὸν ἄπειρο ὠκεανὸ τῆς εὐλογημένης κ' αἰώνιας ζωῆς, χωρὶς ἐμπόδια καὶ βάρος ἀπὸ τὸνομά του. Οἱ δικοὶ μᾶς εἶναι δυστυχισμένοι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἱμῶν ἢ τῶν λιβέλλων, ποῦ τοὺς γρόφουν οἱ κριτικοὶ, χωρὶς καὶ νὰ τοὺ διαβάζουν! Ἐκεῖνος εἶναι δυστυχισμένος γιατί ἀπλούστατα γεννήθη βάρβαρος! Ἐμᾶς, ὅλοι μᾶς ἀπατονε. Φανταστῆτε τὸ μικρὸ παιδί πηγαίνει σκολεῖο γιὰ νὰ πρωτομάθῃ γράμματα. Πλερώνει ἀδρὰ καὶ διδ

σκεται τὰ ὠὰ καὶ τὰ ἴα! Τὴ δυστυχία ποῦναι ἓνα μεγάλο ψέμα, τὴν ἀγοράζουμε στὴν καλὴ μας Ἑλλάδα. Ὁ κ. Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς, ἀισχύνεται καὶ συχαίνεται νὰκούει μαλλιαρὴ λέξη, δηλαδὴ μία λέξη σὰν ἡλιοβασίλεμα! Τὶ δυστυχία!

Καὶ φανταστεῖτε ἀκόμα τοὺς φοιτητὲς ν' ἀκοῦνε ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Μιστριώτη, πὼς ὁ δεῖνα σοφὸς Γερμανὸς θάμαζε τὴν ὠραιότητα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, κοιτάζοντας τὴ μορφὴ του! Τὸ πνευματικὸ μας φυτώριο καμάρωνε τὸ γηραιὸ διδάσκαλο. Εἰρωνικὸ χαμόγελο δὲ χάραξε ποτὲ τὰ σφραγισμένα χεῖλη τῆς ὁμορφῆς νιότης, ποῦ ρεμβῆ ἀκροάζοταν.

Τὶ δυστυχία!...

Ὅταν κανεὶς εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ζεῖ στὴν Αἴγυπτο, καὶ δὲν ἐμπορεῖται κερδοσκοπικὰ, εἶναι δυστυχισμένος. Τουλάχιστο στὴν παραλιακὴ Αἴγυπτο μὲ τὴν ἀνυπόφερτη ὑγρασία, ὅπου οἱ ἄνθρωποι νυστάζουν. Μὰ καλύτερα νὰ κοιμοῦνται καὶ νὰ σὲ ἀγνοοῦν, παρὰ νὰ σὲ κρίνουν ποζαίροντας, ὅπως οἱ διάσημοι κριτικοὶ τῶν ἐφημερίδων μας. [Σὰν ἔξω ἀπὸ τῆ διήγησή μου θανάφρω κ' ἓνα ἐπεισόδιο ποῦ μοῦ συνέβη, κ' ἔκανε ν' ἀπορήσουν πολλοὶ φίλοι μου. Κάποιος μὲ χτύπησε τρομερὰ γιὰ ἓνα βιβλίον στίχων μου, κ' ἐγὼ σώπασα. Ἡ ἀδικία μεγάλη, κ' οἱ ἀνοησίες τοῦ ἀρθρογράφου καθάρειες σὰν καὶ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου. Οἱ φίλοι ρωτοῦσανε γιατί; κι ἀπορούσανε μαζί μου, μιά καὶ γνωρίζαν τὸ χαραχτήρα μου. Σήμερα τοὺς ἀπαντῶ μὲ τούτη μου τὴν παρένθεση, καὶ μένα θαυμάσιο ἀνέκδοτο τοῦ Σασαῆ].

«Μιά φορὰ κ' ἓνα καιρὸ, ἓνας ἄνθρωπος, πολεμοῦσε νὰ μάθει ἓνα Γάιδαρο νὰ μιλά. Κ' ἓνας Καδῆς ποῦ τὸν ἀκούσε, πῆγε κοντὰ του καὶ τοῦπε.

— Καλὲ μου ἄνθρωπε, γιατί νὰ χάνεις τὸν καιρὸ σου; Ὁ Γάιδαρος δὲ θὰ μάθει ποτὲ νὰ μιλά, μοναχὰ θὰ σὲ μάθει κ' ἐσὲ νὰ σωπαίνεις!»

Καλοὶ μου φίλοι καταλαβαίνετε; Ὁ

κριτικὸς μου μέμαθε νὰ σωπαίνω!

Λέγαμε γιὰ τὴν ὑγρασία. Ναι. Ἡ ὑγρασία χαλαρώνει τὰ νεῦρα καὶ θολώνει τὴ διάνοια. Κ' εἶχε δίκαιο ὁ Νίτσε ποῦ ἰσχυριζόταν πὼς οἱ μεγαλοφυεῖς γεννήθηκαν κ' εὐδοκίμησαν στὰ ξηρὰ κλίματα.

Στ' ἀριστοκρατικὸ σπίτι ποῦ φιλοξενήθηκα γνώρισα τὸν ἥρωα τούτης ἐδῶ τῆς ἱστορίας. Ἦταν εὐχάριστος καὶ χαριτωμένος τύπος. Χοντρός καὶ ψηλὸς μὲ κάτι παιδικὸ στὴ φυσιογνωμία του, ποῦ πλησίαζε τὴν ἀγαθότητα. Ἡ ἀφέλεια του φανερωνόταν περσότερο σὰν ἔπαιζε τάβλι στὸ σαλόνι μὲ τὰ μικρὰ ξαδερφάκια του. Συζητοῦσε σοβαρὰ κ' ὑπόφερε μὲ καλοκάγαθο χαμόγελο τὰ τρομερὰ πειράγματα τῶν μικρῶν διαβόλων. Ἐμένα μέμαθε σὰν Κον καθηγητῆ, γιατί ἔτσι μᾶς σύστησαν. Μὲ σεβόταν καὶ μοῦβγαζε τὸ καπέλλο ἐπιδειχτικὰ, ὅπου καὶ νὰ μὲ συναντοῦσε. Μὲ τέτοιο κωμικὸ καὶ χαριτωμένο τρόπο καθὼς ξαίρω, χαιρετιοῦνται κ' οἱ δάσκαλοι μεταξύ τους. Σὰ νᾶναι ἑκατομυριοῦχοι. Μὰ ὁ κοινὸς φίλος καὶ συστητῆς μας, ποῦ ἓνα ἐλάττωμα εἶχε μονάχα, τὸν ἄμετρο θαυμασμό, γιὰ τὸ ἔργο καὶ τὸ ἄτομό του, θέλησε νὰ μῆσει τὸ θεῖο σαυτὴ τὴν ἀγάπη καὶ τὸ θαυμασμὸ του, καὶ μιά μέρα τοῦ ἀποκάλυψε τὴν πραγματικὴ μου ὑπόσταση. Τοῦδωσε μάλιστα καὶ τὰ ἔργα μου. Ὁ ἀφελέστατος Θεῖος (ἔτσι τότε λέγανε στὸ πλούσιο σπίτι ὅλοι τους) ἔπαψε ἀμέσως νὰ σέβεται τὸν Κον Καθηγητῆ. Μὲ χαιρετοῦσε γελώντας, καὶ κάνοντας ἓνα σκέρτσο συμβιβασμοῦ μεταξύ μας. Φαντάζομαι πὼς, κὶ ὅταν μὲ σκέφτοτον θάπαιρνε τὴν ἐκφραση ἑνὸς πατρικοῦ κηδεμόνα ποῦ συγχωρεῖ τὰ λάθη τοῦ νεαροῦ του προστατευόμενου. Καὶ γιατί τοῦτο; Γιατί ἔβρισκε πὼς ὁ ποιητῆς εἶναι ἄνθρωπος, ποῦ...χάνει τὸν καιρὸ του.

— — —
Τὸ νὰ μὴν ἔχεις τίποτα σαυτὸ τὸν κόσμο, εἶναι δυστύχημα. Ὅμως ἡ ἀδικα χρεωκοπημένη φιλοδοξία, καὶ τὸ

ναυάγιο τῶν ὀνείρων μας, εἶναι πολὺ χειρότερο, ἀπὸ κάθε εἶδους στέρηση. Γιατὶ στὸ κάτω κάτω, εὐτυχία καὶ δυστυχία, εἶναι κάτι ποὺ μοιάζουν πολὺ, καὶ πλάσματα τοῦ ἀνθρώπινου μυαλοῦ μας. Εἶναι δική μας δημιουργία καὶ σὰν κάθε τι δικό μας μπορεῖ νὰ ξηγιέται πολὺ διαφορετικά, σὲ κάθε ἀνάλογη περίσταση.

Στὰ 1917 στὸ μεγάλο ἀποκλεισμό, σπούδαζα στὴν Ἀθήνα. Συγκατοικοῦσα μὲ τὸ Σαβέρη, τὸν παιδικό φίλο μου, κ' ὑποφέρναμε καὶ πεινούσαμε, γιατί χρήματα δὲ μᾶς ἔρχονταν ἀπ' τὴν Κύπρῳ. Κάναμε συχνὰ ἐπιθεώρηση στὸ πεινχρό μας ντουλάπι, καὶ πουλούσαμε κάθε τόσο στοὺς γυρολόγους κεῖνα ποὺ βρῖσκαμε παραπανίσια. Φανταστεῖτε τὴν ἀγωνία δυὸ νέων, ποὺ καρτερούσανε νάκουστεῖ ἢ φωνὴ τοῦ «ροῦχασαα! παλιὰ παπούτσια ἀγοράζω!» Ἔπρεπε ἀμέσως νὰ κατεβούμε ἀπὸ τὴν ταρατσα μας καὶ νάρχίσουμε παζαρέματα μὲ τὸν ἄξεστο ἀγοραστή. Μὰ ἐξασφαλιζάμε ἔτσι δυὸ ἢ τρεῖς μέρες τροφή.

Φανταστεῖτε τὴ θέση δυὸ νέων πάνω στὰ εἴκοσί τους χρόνια. Κάθονται σιωπηλοὶ, μελαγχολικοί... Ἡ φαντασία τους τρέχει στὸ ζεστό πατρικό σπιτάκι, μὲ τὴν ἀγαθὴ πρόσχαρη μορφή τῆς μητέρας καὶ μὸλα του τάγαθά.

Κ' ἔξαφνα στὸ ρεμβό μενεξεδένιο δεῖλι, ἀκούεται ἢ φωνή, μελωδική καὶ μακρόσυρτη σὰ «βυζαντινὴ καμπύλη».

— Ροῦχασαα! παλιὰ παπούτσια ἀγοράζω!

Βιαστικὰ κατεβαίνουν στὸ δρόμο· ξανακοῦνε τὴν ἴδια φωνή, μὰ δὲ βλέπουν κανένα. Ποιὸς λοιπὸ νὰ φώναξε, μὲ τὴ φωνή τῆς ἴδιας τους τραγικῆς Μοίρας;

Εἶναι ὁ παπαγάλος τοῦ ἀντικρυνοῦ σπιτιοῦ, ποὺ ἔμαθε τὴ φωνὴ τοῦ γυρολόγου!

Οἱ δυὸ νέοι στὴν ἀρχὴ νευριάζουν, θυμώνουν, βλαστημοῦν, κῦστερα; Ξεσπάζουν σ' ἀκράτητα γέλια. Εἶναι δυστυχισμένοι; εὐτυχισμένοι; Ποιὸς ξαίρει;

Ἄν δὲν περάσει ὁ γυρολόγος θὰ κοι-

μηθοῦνε ὥστόσο θεονήστικοι. Μὰ γελοῦνε στὸ πάθημά τους, καὶ λένε πὼς πρέπει νὰγοράσουνε λίγα φιστίκια γιὰ τὸν ἀπατεῶνα τους μόλις θὰ πάρουνε χρήματα.

Μπορεῖ κι ὄλας κανεὶς νᾶναι εὐτυχισμένος χωρὶς νάχει καὶ τίποτα. Ἡ ἀνατολίτικη φαντασία δημιούργησε τὸ παραμῦθι τῆς.

— —

Μία φορὰ ἓνα Βασιλόπουλο ζοῦσε δυστυχισμένο. Ἡ αὐλικὴ πολυτέλεια καὶ κολακεία τοῦ προξενούσαν ἀηδία.

Ἔνας σοφὸς τοῦπε :

— Ζητᾶς τὴν εὐτυχία; Ψάξε νὰ βρεῖς τὸν εὐτυχισμένο ἄνθρωπο. Ζήτησε τὸ ποικάμισό του. Δόσε του ὄλο σου τὸ χρυσάφι καὶ πᾶρε το. Φόρεσέ το καὶ θᾶχεις παντοτεινὴ εὐτυχία.

Τὸ Βασιλόπουλο, ρώτησε πρῶτα τοὺς αὐλικούς, τοὺς ἄρχοντες, κι ὄλους τοὺς πλοῦσιους τοῦ τόπου του, μὰ κανένας δὲν ἦταν εὐτυχισμένος. Ὑστερα ντύθηκε ἀπλὰ σὰν ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ, κ' ἔτσι ἀγνώριστο πλανιότανε στὸ βασιλεῖο του, ρωτώντας παντοῦ, μὰ ὄλοι τους εἶχαν ἔγνοιες καὶ καημούς. Ἀπελπισμένο τράβηξε ἔξω στὶς ἐρημιές. Στὰ πουλιὰ ποὺ περνοῦσαν, εὗρισκε τὴν ἐρημιὰ τῆς ψυχῆς του, καὶ στὸ φεγγάρι τὴ μελαγχολία του. Στὰ σύννεφα ἔβλεπε τὰ ὄνειρά του ποὺ διαλύονταν καὶ στὰ λουλουδάκια τῆς ματαιότητά τῆς ζωῆς.

Καὶ μίᾳ μέρα ποὺ τριγυρνοῦσε ἄσκοπα, πλάι σὲ μίᾳ καλύβα διάκρινε κάποιον ποὺ ἔσπερνε μίᾳ σπιθαμὴ γῆς. Τὸ Βασιλόπουλο στάθηκε κ' ὕστερα ρώτησε :

— Ποιὸς εἶσαι, καὶ πὼς ζεῖς;

Ἄλλος τοῦ ἀπάντησε :

— Εἶμαι ἓνας ἄνθρωπος, καὶ ζῶ σὰν ὄλα τᾶλλα ζῶα, ποὺ τᾶπλασε ὁ Θεός!

— Κ' εἶσαι εὐτυχισμένος;

— Ναι! τοῦ ἀποκρίθηκε κεῖνος. Ναι, ζῶ κ' εἶμαι εὐτυχισμένος!

Μὰ ὅταν τὸ Βασιλόπουλο τοῦδωσε τὸ χρυσόφι ποῦχε μαζί του ζητώντας νὰ πάρει τὸ ποικάμισο τῆς εὐτυχίας,

ὁ φτωχὸς ἀγρότης τᾶχασε. Δὲν εἶχε τίποτε γιὰ νὰ δώσει· ἦταν γυμνός!

—
Ὁ πατέρας μου ἔζησε αὐτὴ τὴν τίμια κοπιαστική, μὰ εὐτυχισμένην ζωὴν. Ἐγὼ γεννήθηκα, πέμπτο παιδί, στὰ 1897, στὴ Λεμεσό τῆς Κύπρου, κ' ἐκεῖ ἔμαθα τὰ λίγα μου γράμματα. Ὑστερα φοίτησα στὴν Ἀθήνα στὸ πανεπιστήμιο, κ' ἦταν μεγάλο δυστύχημα πὼς δὲν πῆρα τὸ δίπλωμά μου. Σήμερα βρίσκω σὲ κείνη τὴν ἀτυχία τὴν πηγὴ τῆς εὐτυχίας μου. Ἀκόμα θυμοῦμαι τὸν ὥραϊο καὶ δυνατόν ἔφηβο μὲ τὰ μαῦρα μαλιά, καὶ τὰ χτινοβόλα μάτια, πού ὑπογράφονταν μὲ τὸνομά μου, καὶ πού τις φλέβες του πύρωνε τὸ ἴδιο αἷμα πού πύρωνε καὶ τις δικές μου. Εἶχε ψυχὴ μουσική, καὶ πόσα ὄνειροπόλησε μαζί μου, στίς ἄυπνες νύχτες τῆς χρυσῆς νιότης, σὲ δημιουργικὸ πυρετό, γιὰ τὴ μέρα τῆς δόξας καὶ τοῦ θριάμβου. Μὰ πέθανε μόλις δεκαχτὼ χρονῶν. Τί εὐτυχία! Θὰ τὸν ἀγαποῦσαν πολλοὶ ὄλοι οἱ Θεοὶ κ' ἐπέθανε τόσο νέος. Ἐγὼ ζῶ... καὶ ζῶ ἀναγκαστικά στὴ νωθρὴ Αἴγυπτο, πού οἱ ἄνθρωποι κερδοσκοπώντας θησαυρίζουνε καὶ κοιμοῦνται....

Ἄ! ναι, δὲ φταίω ἐγὼ ἂν ὁ καημένος ὁ Θεὸς κοιμότανε μόλις διάβαζε τρεῖς μου γραμμὲς. Γιατὶ πῆρε κάποτε νὰ διαβάσει καὶ Χάμισουν. Πῆρε μιὰ σειρὰ ἔργα του ἀπὸ τὴν πλούσια βιβλιοθήκη τοῦ ἄριστου φίλου μου. Μὰ ὄλες κείνες οἱ μικρὲς ζωντανὲς λεπτομέρειες τῆς καθημερινῆς ζωῆς τῶν ἀδιόρθωτων τύπων, τοῦ μεγάλου Νορβηγοῦ ἀλήτη, πού σαυτὲς ἐπιμένει τόσο διεξοδικὰ καὶ χαριτωμένω, δὲν κάνανε τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ φέρνουν τὸν ὕπνο στὸν ἀγαθούλη τὸ Θεοῖ! Τὸ μακάριο ὕπνο τῶν ἀγαθῶν ἀνθρώπων!

Δυστυχισμένε Χάμισουν, ἂν γενιόσουνα στὴν Ἑλλάδα...

Κάπου, θυμοῦμαι πὼς εἰρωνεύεσαι δηχτικώτατα τὸ Βίχτωρα Οὐγκῶ, γιατί εἶχε τὴν ἀφέλεια νὰ κάνει μιὰ ἐκκλήση καὶ νὰ καταγγεῖλει στὴν ἀνθρώπινη τὴν Γερμανοῦς πού βομβάρδιζαν τὸ Παρίσι, τὴν πνευματικὴ πρωτεύουσα τοῦ κόσμου. Μὰ κ' ἐσὺ σὲ δὲ λη σου τὴ μακρόχρονη ζωὴ, ἀγωνίστηκες γιὰ τὸ φῶς, γιὰ τὰ ἰδανικά, γιὰ τὴν ἀνύψωση τῶν ἀνθρώπων καὶ γιὰ τὴν ἐπιθυμητὴ εὐτυχία τους. Κ' ἐσὺ πάλι σκέφτηκες πόσο κανεὶς ματαιοπονεῖ γράφοντας βιβλία! Πόση σοφία κοιμάται στίς πλούσιες βιβλιοθήκες! Σὲ πόσων θεϊκῶν ἀληθειῶν κι ἀποκαλύψεων τοὺς παραδείσους βόσκει ὁ σκόρος, ἐνῶ ἡ ἀνθρωπότητα πνίγεται στὴ βιοπάλη τῆς στίς μικρὲς καθημερινὲς ἀγνοίες καὶ στὰ μικρὰ τῆς συμφέροντα! Νὰ γελάσω κ' ἐγὼ! Νὰ καγχάσω τὸ παράξενο χι! χι! χι! τοῦ ἀδιόρθωτου Νάγκελ σου, γιὰ τὸ πάθημά σου;

Ὅχι! Ὅχι!

Ἐγὼ προτιμῶ νὰ κλάψω, νὰ κλάψω σάν ἕνας δυστυχισμένος, πού ἀναγκάζεται νὰ μένει μακριὰ ἀπ' τὸν τόπο του, σὲ μιὰ βάρβαρη χώρα, πού ἡ ὑγρασία χαλαρώνει τὰ νεῦρα κι ἀποκοιμίζει τὴ διάνοια, κ' οἱ ἄνθρωποι μοναχὰ θησαυρίζουν. Ὡ νὰ μπορούσα ἀπορρίχνοντας ὅλα (προπάντων τὸν τίτλο τοῦ κυρίου Καθηγητοῦ!) νὰ τραβίωμουν στὸ ἤσυχό μου νησί, καὶ σὲνα μικρὸ χωριό, ἕνας κ' ἐγὼ δουλευτῆς ἀγνωστος, νὰ ἰδροκοπῶ, σπέρνοντας καὶ θερίζοντας τὴν πλοῦσια γῆ, φτωχὸς μὰ εὐτυχισμένος σάν τὸν πατέρα μου, κ' ἔχοντας μόνο τὸ πουκάμισο τῆς εὐτυχίας...

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΠΟΥΔΑΣΜΑΤΑ

Η ΣΥΤΖ'Α

Τὸ φυτὸ ποῦ ἡ Βοτανικὴ ἐπιστῆμη τὸ λέγει συκῆ (λατ. ficus), λέγεται στὴν Κύπρῳ συτζ'ά, ἢ γεν. τῆς συτζ'ᾶς· πληθ. οἱ συτζ'ές, γεν. τῶν συτζ'ῶν, αἰτ. τές συτζ'ές. Ὑποκοριστικά: ἡ συκοῦ(δ)α, πληθ. οἱ συκοῦ(δ)ες, ἢ ἡ συκαροῦ(δ)α, πληθ. οἱ συκαροῦ(δ)ες, ἀπὸ τὸ ὑποκοριστικὸ συκάριον.

Τὰ ἄγουρα σῦκα λέγονται κούτσα-τζ'οι· ἐν. ὄν. ὁ κούτσακος· βρῖσκεται καὶ στὸ οὐδ. γένος, τὸ κούτσατζ'ιν πληθ. τὰ κούτσατζ'ια.

Τὰ μισοψημμένα σῦκα, ποῦ εἶναι ἀνούσια στὴ γεύση καὶ πέφτουν μόνα τους, λέγονται ψήνες, οἱ· ἐν. ὄν. ἡ ψήνα, γεν. τῆς ψήνάς. Μὲ τὴν ψήννα παραβάλλεται κάθε ἀδύνατη γυναίκα ἢ ποῦ ἔχει ἰσχνὸ πρόσωπο.

Οἱ πρῶτοι καρποὶ ποῦ ὠριμάζουν λέγονται ματσ'ίλλες· ἐν. ὄν. ἡ ματσ'ίλλα. Στὴν Πάφῳ ὀνομάζονται παπίλλαιοι· ἐν. ὄν. ὁ παπίλλαιος.

Ἡ συκιά διαιρεῖται σὲ ἡμερη καὶ ἄγρια.

Ἡ ἡμερη διαιρεῖται σὲ πολλὰ ποικιλίες: Σὲ ἄσπρη ποῦ τὰ σῦκα τῆς λέγονται ἄσπρα.

Σὲ μαύρη ἢ βαζανάτην, ποῦ τὰ σῦκα τῆς τὰ λένε μαῦρα ἢ βαζανάτα· λέγονται ἔτσι γιὰ τὸ ἰοειδὲς χρῶμα τους ποῦ στὴν Κύπρῳ λέγεται βαζανίν, γιὰτὶ μοιάζει μὲ τὸ χρῶμα τῶν βαζανίων, ὅπως λέν ἔτσι τὶς μελιντζάνες.

Σὲ μενεβισιτζ'ην, ποῦ τὰ σῦκα τῆς λέγονται μενεβισικά· ἡ ψίχα τους εἶναι κόκκινη κι ὁ φλοιὸς τῶν ὑποκόκκινος, τὸ μέγεθος μέτριον, καὶ ἡ γεύση τους πάρα πολὺ γλυκεῖα.

Σὲ λαῖτζ'ανῆν· τὰ σῦκα τῆς λαῖτζ'ανᾶ, ἔχουνε σχῆμα καὶ μέγεθος μικροῦ ἀπιδιοῦ καὶ χρῶμα ἀπ' ἔξω ὑποπράσινο.

Ἡ ἄσπρη ὑποδιαιρεῖται:

Σὲ ἀντελοῦνιτζ'ην, ποῦ παράγει τὰ ἀντελοῦνικά, μικρὰ καὶ λευκοπράσινα ἀπ' ἔξω σῦκα, κι ἀπὸ μέσα κόκκινα καὶ μὲ γεύση γλυκεῖα, μὰ λίγο σὰν ξινή.

Σὲ βάρτιτζ'ην, ποῦ παράγει τὰ βάρτικα, μεγάλα ἄσπρα σῦκα.

Τὰ ξηρὰ ἄσπρα σῦκα ὀνομάζονται παστόσυκα, καὶ τὰ ξηρὰ βαζανάτα λέγονται μαξίλλες· ἐν. ὄν. ἡ μαξίλλα. Οἱ μαξίλλες παρασκευάζονται στὴν Πάφῳ. Οἱ γλυκύτερες καὶ μὲ τὴν καλύτερη γεύση εἶναι ἀπὸ τὴ Λυσῶ καὶ τὶς Ἀρόδες, χωριὰ τῆς Πάφου καὶ τὰ δυὸ. Τὰ παστόσυκα καὶ οἱ μαξίλλες πούλιένται μὲ τὴν ὀκά, πολλές φορές ὅμως καὶ σ' ἄρμαθιές (περασμένα σὲ κλωστή) βάρους μιᾶς ὀντζ'ᾶς (100 δρ.).

Ἡ συκιά φσίνεται πὼς εἶναι δέντρο ποῦ τραβᾶει κάθε διαβάτη μὲ τοὺς ὠραίους τῆς καρπούς, ποῦ καθένας θὰ κόψει μερικὸς ἀπ' αὐτοὺς γιὰ νὰ φάγει· γι αὐτὸ μεταφορικῶς καθένας ἢ καθεμιά, ποῦ ὀρμῶνε πάνω του ὄλοι μὲ λόγια, βρισιές, εἰρωνεῖτες ἢ γιὰ ν' ἀποσπάσουν ὠφέλεια, λέγεται συτζ'ά, ὅπως: «Ἀμμὰ χαρκοῦνται πὼς ἐγὼ (ἢ ἐγὼ ἢ ἐγῶνι ἢ ἐγῶνι) εἶμαι ἢ συτζ'ά τους;» ἢ «Εἶν' τα ἐγὼ εἶμαι ἢ συτζ'ά τους;»

Τὸν ὕπνον κάτω ἀπ' τὴ σκιά τῶν συκίων τὸν ἀποφεύγουν, γιὰτὶ «ἐν ἄσσημα νὰ τζ'οιμάσαι ποῦ κάτω στὸ σσ'ὸ τῆς συτζ'ᾶς.» Φαίνεται πὼς ἀπὸ τὴ κατάρα τοῦ Χριστοῦ εἶναι καταραμέν δέντρο ἢ συκιά ποῦ ξεράθηκε «διὰ τὸ μ' ἔχειν ποιῆσαι καρπούς.» Γι αὐτὸ εἶνε σύμβολο καὶ κατοικητήριο τοῦ Διαβόλου.

λοῦ, καί πολλές μαγικές πράξεις, ὅπως «δήμμαν», «κάρφωμαν», γίνονται πάνω σέ κορμό συκιάς, μὰ πάντοτε μοναξιά-σμένης καί φυτεμένης σέ τόπον ἔρημο. Ἀποφεύγουν ἐπίσης τήν ἀνάπαυση στόν ἥσκιο τῆς συκιάς· γιατί ὅποιος καθήσει κάτω ἀπ' αὐτή ἀσφαλῶς «θά πονήσει τὰ ἀμμάδικια του». Καί τὸ ξύλο τῆς θεωρεῖται ἀκατάλληλο γιά κάψιμο· γι αὐτό δέν τὸ χρησιμοποιοῦν ποτέ οἱ Κύπριοι γιά ψήσιμο φαγητῶν, γιατί τὰ «χαλα», δηλ. δὲ μαγειρεύονται καλά. Ἡ δέν τὸ καίουν, περισσότερο γιά τὸ γαλακτώδη του χυμό, πού θεωρεῖται «γάλαν τῆς Παναίας» γιά τῆ φυσικῆ του καθαρότητα.

Ὅταν ἓνα πιστόλι ἢ τουφέκι δέν ἐκπυρσοκροτεῖ, σπάζει δηλ. τὸ καψούλι χωρίς νὰ μεταδοθεῖ ἡ φωτιά στό μπάροῦτι, τότε αὐτὸ λέγεται συτζ'ά. Ὅσοι εἶναι παρόντες εἰρωνεύονται κεῖνον πού πυροβολεῖ, χωρίς τὸ ὄπλο τοῦ νὰ ἐκπυρσοκροτεῖ, φωνάζοντας συτζ'ά! Ἄν ξαναδοκιμάζοντας δέν ἐκπυρσοκροτήσει, ἐπαναλαμβάνουν μεγάλῳφωνα, συτζ'ά! Δηλ. τὸ ὄπλο δέν παράγει καρπὸ (κρότο), σάν τῆ συκιά πού ξεράθηκε ἀπ' τὸ Χριστὸ καί δέν ἔκανε καρπὸ.

Γιὰ τὸν καρπὸ τῆς ὑπάρχουν οἱ ἐξῆς παροιμίες: 1. «Ἡῦρες τὸ σῆκον σῆκωσ' το, γιατί σηκώννει τὸ ἄλλος», δηλ. ἐπιφέλλῃ σου ἀπὸ τὴν περίσταση, πρὶν ἄλλος σέ προλάβει. 2. «Ἐλίμπισεν ἡ ρκά στὰ σῦκα, ἐνὰ φά' τζ'αὶ τὰ σὺκόφυλλα», πού λέγεται γιά κείνους πού ἀπολαύουν κάτι ὡσότου τὸ ἐξαντλήσουν. 3. «Ἐπῆεν τὸν τζ'αιρὸν τῶν ματζ'ίλων τζ' ἦρτεν τὸν τζ'αιρὸν τῶσ σῦκων». Δηλ. ἔκανε τόσο καιρὸ, ὅσος μεσολαβεῖ ἀπὸ τὸ ὠρίμασμα τῶν ματζ'ίλων σέ ὠριμα σῦκα.

Ἐπάρχει καί παιγνίδι πού λέγεται συτζ'ά· παίζεται μόνο ἀπὸ παιδιὰ καί ὄχι ἀπὸ ἄντρες, ὡς ἐξῆς: Μπήγουνε στὸ ἔδαφος μικρὸ παλούκι καί δένουνε σχοινὶ πάνω του ἢ κάτι τέτοιο 2—3 ὀργιές

μακρὺ. Ἐνας ἀπ' ὅλους, ἀφοῦ «τάξουν» σὰ μὲ κλῆρο, γίνεται συκαρᾶς δηλ. διευθυντῆς τῆς συτζ'ᾶς. Οἱ ἄλλοι συμπαῖκτες βάζουνε πάνω στὸ παλούκι ἓνα μικρὸ ροῦχο, γελέκο, μαντήλι δεμένο σέ κόμπους, ἢ κομμάτι λεπτὸ σχοινὶ πλεγμένο σὰ φραγγέλιο. Ὁ συκαρᾶς κρατεῖ τὸ ἐλεύθερο ἄκρο τοῦ σχοινοῦ καί περιφέρεται γύρω ἀπὸ τὸ παλούκι γιά κέντρο καί μὲ ἀχτίνα ὄλο τὸ μήκος τοῦ σχοινοῦ. Κατόπι κάθεται ἡσυχοσ κοντὰ στὸ παλούκι κρατώντας τὸ ἄκρο τοῦ σχοινοῦ καί οἱ συμπαῖκτες τὸν ρωτᾶνε: «Συκαρᾶ, ἐψηθῆκαν τὰ σῦκα σου;» «Ναί, ἐψηθῆκασιν» ἀπαντᾶ. Τότε αὐτοὶ ὁρμοῦν νὰ πάρει καθένας κεῖνο πού ἔβαλε στὸ παλούκι κι αὐτὸς κυκλοφέρνοντας γύρω τοὺς ἀπομακρύνει μὲ κλωτσιές, προσπαθώντας νὰ γγγίσει κάποιον μὲ τὸ πόδι. Ὅποιον ἀγγίσει μὲ τὸ πόδι του ὁ συκαρᾶς, παίρνει τῆ θέση του. Οἱ ἄλλοι πάλι προσπαθοῦν νὰ πάρουν ὅ,τι βάλανε στὸ παλούκι, ἀλλὰ προφυλάγουνται νὰ μὴ τοὺς ἀγγίσει ὁ συκαρᾶς. Ἀφοῦ κατορθώσουν καί πάρουν τοὺς στρόππους τῶν (φραγγέλια), ὁρμοῦν πάνω του καί τὸν χτυποῦν, πάντα μ' ἐπιφύλαξη, κι αὐτὸς ἀντεπιτίθεται γιά νὰ γγγίσει κάποιον ἀπ' αὐτοὺς κ' ἔτσι γίνεται μιὰ ζωηρὴ καί πολὺ θεαματικὴ μάχη, πού διαρκεῖ ὡσότου εἴτε μπόρῃσει νὰ γγγίσει κάποιον ἀπὸ τοὺς συμπαῖκτες του εἴτε ὁ ἴδιος βαρεθεῖ εἴτε κουρασμένος ἀπὸ τὰ κτυπήματα σταματήσει, ὁπότε τῆ θέση του τὴν παίρνει ἄλλος καί ξαναρχίζει τὸ παιγνίδι.

Ἡ συκιά ἀπὸ πανάρχαιους χρόνους φαίνεται δέντρο πού δέν ἐκτιμήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους—ἐνῶ τὸ ἀντίθετο συμβαίνει μὲ τὸν καρπὸ τῆς. Θεωρεῖται καταραμένη ἀπὸ τὸν παράδεισο, ὅτε ὁ Ἀδὰμ γιά νὰ σκεπάσει τῆ γυμνωσῆ του ὕστερ' ἀπὸ τὸ ἀμάρτημα, νύθηκε φύλλα συκιάς· χρησίμευσε δηλ. ὄργανο καλύμματος ὁ ἄνθρωπος φταῖστη ἀπέναντι στὸ Θεό. Ὁ Ὅμηρος παριστᾶ στὴν «Ὀδύσεια» τῆ Χάρυβδη νὰ κατοικεῖ στὸν ἥσκιο μιᾶς πολὺ με-

γάλης άγριοσυκιάς. Στην Κύπρο ή άγριοσυκιά λέγεται άρκοσουλζ'ά και θεωρείται διαμονή δαιμόνων. Έτσι στη Λεμεσό πριν πολλά χρόνια, όπως θυμάμαι παιδί τότε και γείτονας, πίσω από τό σπίτι του κ. Γιώργη Λιμνατίτη, μιά μεγάλη άπομονωμένη άγριοσυκιά—δέν ξαίρω άν υπάρχει και τώρα γιατί κτιστήκανε σπίτια—τή θεωρούσαν οί περίοικοι γείτονες τέ-

Λεμεσός

τοια και κανένας δέν κόντευε σ' αυτή στίς μεσημεριανές και νυκτερινές ώρες, γιατί φοβούνταν τούς δαίμονες.

Ο Χριστός περιγράφοντας τή συντέλεια του κόσμου, παραβάλλει τήν πτώση των άστέρων κατά τήν καταστροφή του Κόσμου με τή πτώση των άγουρών σύκων: «ώς ή συκη βάλλει τούς όλύνθους αυτής».

Ξ. Π. ΦΑΡΜΑΚΙΔΗΣ

Η ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΟΥ ΑΝΕΜΟΥ ΠΟΥ ΞΕΚΙΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΥΝΗΣΙΑ

Δέν είμαι έγώ ό κουρσάρος των κυκλώνων
κι ό μαύρος πειρατής των Ώκεανών,
Δέν είναι ό Σίβα των πολικών θελλών
κι ό Άριελ των άγρίων τυφώνων.

Βαθει' άπ' τής Μαλαισίας τάρχιπελάη
ξεκίνησα όρθρινός μιά χαραυγή.
Στόν ύπνο βυθισμέν' ή Σαραβάη
καί σ' όνειρο ή γαλάζια ή Κελεβή.

Κύπελλα οί χουρμαδιές μ' έξαίσιο μύρο
μοϋ έπρόσφεραν νά πιώ μεθυστικά
κι άπειρα χέρια οί κλώνοι του άνανά
στο θείο χυμό με ίκέτεψαν νά γείρω

Σ' έρμο άκρογιάλι των Καγιακ τά ιστία
κολπώνουν μέσ τάβέβαιο φώς τώχρò
κι άσπρες τουλίπες λυώνουν στόν άφρό
στή λαγγεμένη φαντασμαγορία.

Σάν ρόδινα κοχύλια ή μαδημένα
φύλλα λωτου τάκάτια των Μπαλι
λικνίζονται στο κύμα έρωτεμένα
σ' άφραστη μέθη όνειρου τροπική.

Κυμάτισαν στο διάβα μου οί ριζώνες
κ' ή κánaβη ως μιά θάλασσα χρυση,
μόσχου καμπάνες δόνησαν οί άνθωνες
κ' ή ζούγκλα του Λαός ή έρεβική.

Σβυέται στὸ χάος τὸπάλλινο Τιμόρ
κι ὀρθρίζ' ἢ Κοχιγκίνα πρὸς τὴ Δύση.
Καὶ νά! Μιά δρασκελιά τὸ Σιγκαπὸρ
πριχοῦ τὸ ἡλιοξημέρωμα ροδίσει.

II

Πάνω ἀπ' τοῦ Γάγγη τὴ ροὴ τὴν ἄγια
λυώνουν κ' οἱ τελευταῖοι ἀστερισμοὶ
χρυσ' ἀποσιωπητικὰ καὶ στοχασμοὶ
στῶν οὐρανῶν τὴ θεία τὴ Ραμανάγια.

Σαϊγκόν, Μπαγκόγκ, Καλκούτα καὶ Δελχί
Ναοί, χρυσῆς παγόδες, μαισωλεῖα,
τὰ τερατώδη ἀγάλματα τυλίγουνε οἱ καπνοὶ
καὶ τῶν θυμιαμάτων ἢ εὐωδία.

Τάπειρα πλήθη σ' ἔκσταση λυγίζουν ταπεινά
καὶ κυματίζουνε οἱ λευκοὶ χιτῶνες,
ἴδιοι, λικνιστικοὶ τριάντα αἰῶνες
γλυκὰ οἱ ψαλμοὶ ἀνεβαίνουν τοῦ Ἀχαρβά.

III

*Ανάλαφος περνῶ καὶ σουσουρίζω
στὴν ἄχανη Περσία τοῦ Γκιουλιστάν
μὲ τοῦ Σασαδὴ τὰ ρόδα παιγνιδίζω
καὶ ψάλνω τὰ τραγοῦδια τοῦ Καγιάμ.

Γαλήνιος στὴν εὐδία κινῶ καὶ φθάνω
στό πέλαο τῶν Κυκλάδων τὸ γλαυκὸ,
γιὰ προσκεφάλι μου ἓνα κῶμα βάνω
ἐπάνω στοὺς ἀφρούς νὰ ὄνειρευθῶ

πὼς πλέω μι' αὐγὴ στὴ Δῆλο καὶ στὴν Κρήτη
μὲ τῶν Ὠκεανίδων τὴ μολπὴ
κι ὅταν σὲ μιὰ κοχύλα ἢ Ἀφροδίτη
στὴ γῆ ἀρμενίζει τοῦ Ἐρωτος τὴν Κυθηραϊκὴ.

Πὼς πλέω μι' αὐγὴ στὴ Λέσβο καὶ στὴ Σύρα
στ' ἀπείρου τὴ σαπφείρινη σιωπὴ
κ' ἔτσι νὰ σβύσω στὴ φωτοπλημμύρα
στοῦ Αἰγαίου τὴ Δόξα τὴ θαλασσινὴ.

*Αθήνα, 1934

ΠΑΥΛΟΣ ΚΡΙΝΑΙΟΣ

ΣΗΜ.— Σαραβῆ καὶ Κελεβῆ, νησιά τοῦ ἀρχιπέλαγος τῆς Ἰνδονησίας ἢ Μαλαισίας.—Καγιακ, ἰδιαι-
τερῆ φυλὴ τοῦ νησιοῦ Βόρνεο, καὶ εἶδος μονόξυλα πού μεταχειρίζονται στὸ ψάρεμα οἱ Μαλαισιοὶ.—Λαός, ἡ ἀνα-
τολικὴ γαλλικὴ Ἰνδοκίνα.—Κοχιγκίνα, ἡ νότια γαλλικὴ Ἰνδοκίνα.—Σιγκαπὸρ, πόλη στὸ λαϊκὸ τῆς Μαλαι-
σιακῆς χερσονήσου, πολεμικὸς ναύσταθμος τῶν Ἀγγλων.—Ραμανάγια ἢ Μαχαβαράτα, Ραμανάγια, τὰ Πουρά-
νος καὶ τὰ Ἰντρας, εἶναι τὰ βιβλία τοῦ ἀιρετικοῦ Βράχμανισμοῦ.—Ἀχαρβά, τὸ τέταρτο βιβλίον τοῦ Βεδισμού
(συλλογὴ ὕμνων, προσευχῶν κ.τ.λ.). Ἀνήκει στὰ ἱερά Βέδας.

ΠΡΟΟΔΟΣ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

“Όλοι μας, άλλος πολύ κι άλλος λίγο, αντιλαμβάνομαστε τι έννοούμε όταν χρησιμοποιούμε τη λέξη «πρόοδος». “Αν έζητείτο βέβαια να καθοριστεί τι είναι πρόοδος ή ποιά κατεύθυνση πρέπει να έχει αυτή, οι όρισμοί που θα δίνονταν θα ήταν τόσο διάφοροι όσο και πολλοί. Από τον καιρό που, με το πρώτο δυνατό φλόγισμα της γνώσης στην Έλληνική γη, οι σοφοί των ελληνικών αποικιών διατυπώσανε τις πρώτες ιδέες για μιάν άέννηση κίνηση, για μιάν άργη μιά βέβαιη άλλαγή από χαμηλότερες σ’ άνωτερες μορφές στα πράγματα του κόσμου συμπεριλαμβανομένου και του ανθρώπου, τόν νόημα της προόδου, μόνον που ή πορεία της μέσα στους αιώνες ύπήρξε κάμποσο άνώμαλη, όλοένα και πλαταίνει και βαθαίνει. Η κάθε εποχή συνετέλεσε σέ τουτό : κ’ ή έλληνική κ’ ή ρωμαϊκή, κι ό μεσαιώνας κ’ ή αναγέννηση συνεισφέρανε με τη σειρά τους τά δικά τους στοιχεία.

Ένώ, όμως, πριν ή πρόοδος ήτανε πιό πολύ θέμα για φιλοσοφικό στοχασμό, έμεινε προνόμιο της εποχής μας να την αισθητοποιήσει και να κάμει τόν κάθε ένα να τη νιώσει και να την άντιληφθεί σάν ένα φαινόμενο άμεσα σχετισμένο με τη ζωή. Στις προηγούμενες εποχές ό ρυθμός της κίνησης και της άλλαγής ήτανε τόσο άργος που ήτανε άνεπαίσθητος στους πολλούς· οι μάζες δέν μπορούσαν να έχουν καμμιά συναίσθηση, έστω κ’ έπιπόλαιη, του φαινομένου της προόδου. Τουτό ήτανε προνόμιο για τους λίγους που είχανε την ευκαιρία και μπορούσαν να παρατηρήσουν, να έρευνήσουν και να μελετήσουν. Από τη βιομηχανική, όμως, επανάσταση κ’ έδω ό ρυθμός τουτός πήρε μιά βίαιη ώθηση κι όλοένα και γινότανε πιό γοργός ώσό-

του λές και κορυφώθηκε στον σίώνα μας. Οι άλλεπάλληλες έφευρέσεις κ’ ή πρακτική τους έφαρμογή στην έξυπνη ρέτηση του ανθρώπου έκαμαν, ώστε ό κάθε ένας, άκόμη κ’ εκείνος που βρίσκεται στην πιό άπόμακρη γωνιά του κόσμου, να νιώσει μιάν άλλαγή στη ζωή του προς τό καλύτερο, και να πει με κάποια αυταρέσκεια και αυτοϊκανοποίηση : «ά! ό αιώνας μας, ό αιώνας της προόδου».

Μ’ άλλα λόγια, μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα πως ή συναίσθηση της προόδου είναι πιό δυνατή στην εποχή μας από κάθε άλλην εποχή, και πως σέ τουτό συνετέλεσε ή έπιστημονική ανάπτυξη, κυρίως στην έφηρμοσμένη της πλευρά που σχετίζεται τόσο άμεσα με τό ζήτημα της ύπόστασής μας.

Βέβαια, τό γεγονός πως έχουμε μεγάλη έπιστημονική ανάπτυξη δέν αποδεικνύει πως ή πρόοδος μας είναι καθολική, δηλαδή σ’ όλες τις σφαίρες της ανθρώπινης δράσης. Είναι άλήθεια, όμως, πως εκείνη ή ανθρώπινη ενέργεια που είναι πιό προοδευμένη, έπιβάλλει και τό χαρακτήρα της στην εποχή και προσδιορίζει και την άντίληψή μας για την πρόοδο. Και έπειδή σήμερα ή έπιστήμη είναι πολύ προοδευμένη, συνετείνει ώστε ή άντίληψή μας για μιάν πρόοδο να είναι για μιάν πρόοδο από συνέχεια έφευρέσεων και βιομηχανικών κατορθωμάτων, και να συσκοτισθεί ή αίσθησή μας για την άξία μερικών άλλων ανθρώπινων ενεργειών που έχουν στη ζωή ίση, τουλάχιστο, σημασία με την έπιστήμη.

“Ότι ακολουθεί είναι για μιάν άτι αυτές τις ανθρώπινες ενέργειες—τη τέχνη—και τη σχέση της μ’ αυτή τη άέννηση κίνηση κι άλλαγή.

“Υπάρχει πρόοδος και στην τ

χνη; Μιά ματιά στην ιστορία της θα έφαινετο στην αρχή να μās πείθει πώς ή τέχνη δέ δέχεται τόν νόμο τής προόδου, καί μερικοί πού επιμένουν σέ τούτο δείχνουν τόν άνυπέρβλητο τής έλληνικής τέχνης, ιδιαίτερα τής γλυπτικής καί άρχιτεκτονικής. Βέβαια, ή έλληνική τέχνη είναι καί θα παραμείνει ώραία καί, πιθανόν, άνυπέρβλητη. Μά ή πρόοδος στην τέχνη δέν έξακριβώνεται συγκρίνοντας καλλιτεχνικά έργα μιάς έποχής μέ έργα άλλης· ούτε μέ τήν άπόδειξη ότι ένα μεταγενέστερο έργο είναι πιά ώραίο ή πιά μεγάλο άπό προηγούμενο έργο. Κι ούτε μπορεί νά ύπάρξει πρόοδος στην τέχνη μέ τήν έννοια ότι είναι δυνατό νά πάρουμε τήν τέχνη μιάς προηγούμενης έποχής, λόγω χάρη τή ρομαντική τέχνη, καί νά τή βελτιώσουμε. Μιά τέτοια άπόπειρα θα σήμαινε γελοίαν άποτυχία.

Ύπάρχει όμως, όπως όλοι ξαίρουμε, άλλαγή στην τέχνη, γιατί αλλάζει ό κόσμος καί κατά συνέπεια κ' ή στάση καί τά θέματα τού καλλιτέχνη. Έφόσο, λοιπόν, ή άλλαγή αυτή έχει ως έπακόλουθο τή δημιουργία μιάς νέας μορφής τού ώραίου, άνεξάρτητα άν ή μορφή τούτη είναι άνώτερη ή κατώτερη άπό προηγούμενες, καί τόν πλουτισμό τής αίσθησής μας μ' ένα νέο τρόπο νά νιώθουμε καί ν' άνταποκρινόμαστε στό ώραίο όπως τούτο φανερώνεται στόν κόσμο τής πραγματικότητας, μπορούμε, νομίζω, νά τόν όνομάσουμε τούτο πρόοδο στην τέχνη. (Χρησιμοποιοῦ τόν όρο «ώραίο» μέ τή συνηθισμένη έννοια.)

Η άλλαγή όμως στην τέχνη δέν είναι σαν τήν άλλαγή στην έπιστήμη ή σ' όρισμένες άλλες άνθρώπινες ενέργειες. Άπό τήν άποψη τούτη ή τέχνη φαίνεται σαν ένα παράδοξο μέσα στό ρεῦμα τής προόδου. Ένώ στην έπιστήμη πρόοδος σημαίνει άντικατάσταση ή άφομοίωση προηγούμενων γνώσεων, θεωριών ή συστημάτων πού παλιώνουν, άχρηστεύονται, χάνουν τήν άξία τους, ή τέχνη προηγούμενης έποχής ούτε άν-

τικαθίσταται ούτε χάνει τήν άξία της, μ' όλον πού ένδέχεται νά έχουμε νέα τέχνη πιά καλή άπ' εκείνη. Οί αίγυπτιακοί ύμνοι, γραμμένοι 3,500 χρόνια π. Χ., έξακολουθούν ακόμα νά μās συγκινούν, καί ή Ίλιάς καί ή Όδύσεια είναι ακόμα τά μεγαλύτερα ποιήματα τού κόσμου· μά ποιός πιστεύει στή χαλδαική άστρολογία ή στή γεωγραφία τής όμηρικής έποχής; Η κλασσική τέχνη μπορεί ακόμα νά μās χαρίσει τίς πιά ύπέροχες στιγμές τής ζωής μας, μά ή Ιατρική τού Ίπποκράτη καί ή βιολογία τού Άριστοτέλη δέν έχουν σήμερα καμμία άξία (έκτός άπό ιστορική)· καί οί Σαιξπηρικές τραγωδίες είναι τόσο μεγάλες όσο καί πάντα, μά ή λογική τού Βάκωνα είναι πιά άχρηστη. Οί μαθηματικές θεωρίες τού Νεύτωνα άντικαθίστανται άπό τίς θεωρίες τού "Αϊνστάϊν καί ή άτμάμαξα τού Στήβενσον είναι ίσως ένα άξιοπερίεργο άντικείμενο μέσα σέ κανένα μουσειό· δέ συμβαίνει, όμως τόν ίδιο γιά τήν τέχνη τής άνανένησης καί τήν ποίηση τής ρομαντικής έποχής.

Τά παραδείγματα μπορούν νά πολλαπλασιαστούν, μά τόν ζήτημα είναι τόσο φανερό ώστε κι αυτά πού άνάφερα μπορεί νά θεωρηθούν περιττά. Τά προσφέρω άπλως ως κτυπητά παραδείγματα μέσα στην ιστορία τού πολιτισμού μας.

Εϊν' αλήθεια πώς τόν σταθερό δέν μπορεί νά ισχύσει γιά κάθε έργο τέχνης. Πολλά έργα μέ τόν πέρασμα τού χρόνου χάνουν τήν άξία τους. Τούτο συμβαίνει πιά πολύ στά λογοτεχνικά έργα, γιατί ή λογοτεχνία πηγάζει άπό τή ζωή μιάς έποχής καί σχετίζεται μ' αυτή πιά πολύ άμεσα παρά οί άλλες τέχνες, ως λόγου χάρη ή μουσική ή ή γλυπτική.

Δέν θάτανε, νομίζω, ή κατάλληλη περίπτωση νά ποῦμε έδῶ λεπτομερειακά γιατί μερικά έργα ζουν κι άλλα πεθαίνουν. Μά εκείνοι πού έξετάζουν τόν ζήτημα λέγουν πώς όσα έργα κατορθώνουν νά άποκρυσταλλώσουν μέσα τους τόν ουσιαώδη ρυθμό τής ζωής (άλλοι προχωρούν πιά πέρα καί λέγουν

του σύμπαντος), νά αισθητοποιήσουν τήν ἀλήθεια πού ἀποκαλύπτεται στήν ὁμορφιά, αὐτά ἐξασφαλίζουν καί μιάν ὄσο τὸ δυνατὸ σταθερὴ ζωὴ. Τὰ λόγια τοῦτα, ὅμως, ἔχουν μιά δυνατὴ δόση μεταφυσικῆς, καί προτιμῶ νά πῶ, μαζί μὲ τὸν ἄγγλο ζωγράφο κριτικὸ Wyncham Lewis, πὼς ὅσα ἔργα ἔχουν τὴν ἱκανότητα σὲ ὅποιαδήποτε στιγμή ἢ ἐποχὴ ὄχι μονάχα νά εὐχαριστοῦν ἢ ἀπλῶς νά διεγείρουν, μὰ νά βάζουν σ' ἐνέργεια ὁλόκληρη τὴν ἀνθρώπινη ἱκανότητα γιὰ αἴσθησι, στοχασμὸ, φαντασία καί θέληση, αὐτὰ ἔχουν καί μιὰ σταθερὴ ἀξία. «Κρίνουμε ἓνα ἔργο τελειωτικὰ ἀνάλογα μὲ τὴν ἱκανότητά του νά ἐπιφέρει αὐτὴ τὴν καθολικὴ κινητοποίηση τῶν δυναμιότητων μας.» Ὁ λόγος πού τὰ τέτοια ἔργα τέχνης ἔχουν μιὰ παντοτεινὴ ἐπίκληση εἶναι γιατί πηγάζουν ἀπὸ ψυχικὲς ὁρμές πού σ' ὄλους μας βασικά εἶναι ὅμοιες: Τὰ συναισθήματα τοῦ ἀνθρώπου, ἀπ' τὸν καιρὸ πού τοῦτος ἀγνάντεψε τὸν κόσμον νά ξεδιπλώνεται μπροστά του σὰν ἓνα μεγάλο ὄραμα, πλάτυναν καί βάθυναν, χωρὶς ὅμως ν' ἀλλάξουν.

Λέγεται συχνά μ' ἄρκετὴ εὐλογοφάνεια πὼς ὅσο ἀναπτύσσεται ἡ ἐπιστήμη, ἡ τέχνη χάνει τὴ θέση της ὡς ἀνθρώπινη ἐκδήλωση· πὼς ὅσο φωτίζονται οἱ ἄνθρωποι, γίνονται ἐπιστήμονες, φιλόσοφοι, κριτικοί· ἀναλύουν μὲ λεπτολογία καί κατατάσσουν μ' ἀκρίβεια, κρίνουν καί συγκρίνουν, μὰ παύουν νά δημιουργοῦν. (Χρησιμοποιοῦ λόγια πού εἶπε ὁ Macaulay σχετικὰ μὲ τὴν ποίηση στὸ δοκίμιό του γιὰ τὸ Μίλτων).

Εἶν' ἀλήθεια πὼς ἡ ἐπιστήμη μᾶς ὑποχρεώνει νά πάρουμε μιὰ διανοητικὴ στάση ἀπέναντι τοῦ κό-

σμου. Χύνοντας τὸ φῶς της στὰ πράγματα καί τὰ φαινόμενά του, τ' ἀναλύει λύνοντας καί τὸ μυστήριον πού τὰ περιέβαλλε. Μὲ τὴ βοήθειά της γίνονται ἀντικείμενα γνώσης, μέρη ἑνὸς συνόλου πού λειτουργεῖ μ' ὀρισμένους νόμους πού σιγὰ-σιγὰ μᾶς τοὺς ἀποκαλύπτει.

Ὁ ἄνθρωπος, ὅμως, δὲν ἱκανοποιεῖται μόνο μὲ τὸ νά μαθαίνει τὰ πράγματα τοῦ κόσμου. Καί πρὶν τὰ μάθει καί σὰν τὰ μάθει, ἀντιδρᾷ σ' αὐτὰ συναισθηματικὰ· τὰ μελετᾷ καί τὰ στοχάζεται, ὄχι ὡς ἀντικείμενα γνώσης ἢ ὠφελιμιστικά, μὰ γιὰ χάρη τους, ἐκφράζοντας, σὰν τύχει νᾶχει δημιουργικὴ δύναμη, ὅτι συναισθάνθηκε ἀπὸ τὴν στάση τοῦ τοῦτη σ' ὀρισμένους μορφῆς πού εἶναι ἡ τέχνη. Καί ἡ τέχνη, ὡς τέτοια ἔκφραση, ἀποτελεῖ μιὰ πῶς βασικὴ καί πῶς ἄμεση σχέση τοῦ ἀνθρώπου μὲ τὴν πείρα τῆς ζωῆς ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Κι αὐτὸς ὁ ἐπιστήμονας ἀκόμα, σὰν ἀναλύσει τ' ἀντικείμενά του, τὰ ξανασυνθέσει καί τὰ βάλει μέσα σ' ἓνα σύνολο, ἄθελά του ἀτενίζει τὸ δημιούργημα τῆς σκέψης σὰ μιάν εἰκόνα, καί τὸ στοχάζεται, τ' ἀγαπᾷ καί τὸ χαίρεται.

Στὸ ζήτημα θὰ μπορούσε νά δοθεῖ ἀπάντηση, ἂν ἐλέγετον πὼς δημιουργεῖται τέχνη καί σήμερα ἀκόμα πού ἡ ἐποχὴ μας εἶναι τόσο φωτισμένη. Ἡ ἀπάντηση, ὅμως, δὲ θάτανε ὡς τὸ σημεῖο πού πρέπει. Τὰ παραπάνω θέλουν νά δείξουν πὼς ἡ τέχνη δὲν εἶναι ἓνα τυχαῖο συμβᾶν μέσα στὴ ζωὴ, μὰ μιὰ ἀνθρώπινη ἐνέργεια πού ἔχει τὴν πηγὴ της, ὅπως κ' ἡ ἐπιστήμη, στὴν ἴδια τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπου, καί πὼς ὡς τέτοιον ἔχει σταθερὴ καί οὐσιώδη θέση στὴν ἀντίδραση καί προσαρμογὴ του σ' ἓνα περιβάλλον πού ἀλλάζει.

Δ. ΣΚΕΤΤΟΣ

Dora Sigerson Shorter

Η ΠΡΙΣΚΙΛΛΑ

Ἡ Πρίσκιλλα πέθανε καὶ ὅλες οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ ἤρθανε πού θὰ τὴ σήκωναν. Τριγυρνοῦσαν στὸ μεγάλο σπίτι πού ἔζησε τόσο καιρὸ καὶ τόσο ἡσυχά σάν νὰ μὴ τὸ εἶχανε δεῖ ποτὲ πρωτότερα, ὅπως καὶ ποτὲ δὲν τῷδανε χωρὶς τὴν Πρίσκιλλα.

Πηγαينوερχόντουσαν ἡσυχά εἴτε μαζεύουνταν σὲ μικρὲς ὁμάδες καὶ μιλοῦσανε γι αὐτὴ. Φαίνονταν τόσο ἀπορημένες καὶ τόσο λυπημένες. Ποιὸς μποροῦσε νὰ φανταστεῖ τὴν Πρίσκιλλα πεθαμμένη; Σίγουρα ἦτανε ἡ πιὸ γρηᾷ στὸ χωριό μ' ὄλο πού δὲν φαίνότανε ἔτσι. Κανένας ὅμως δὲν θυμότανε τὸ χωριὸ χωρὶς αὐτὴ καὶ κανένας δὲν τὴ θυμότανε νέα. Ἴσως νὰ μπῆκε στὴ ζωὴ τους χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουνε καὶ μόνο σάν μεγάλωσε τὴν προσέξανε, σάν ἕνα ἄγνωστο μικρὸ φυτὸ πού γίνεται μιά μέρα δέντρο καὶ ξεχωρίζει.

Ἴσως στὸ μεγάλο σπίτι νὰ πέρασε ἀπαρτήρητα τὰ νιάτα τῆς, καὶ μοναχὰ νὰ φάνηκε καὶ νὰ ξεχώρισε σάν πέθανε ὁ θεῖος τῆς ἀφήνοντάς τη γιὰ μόνη του κληρονόμο. Τότε σύρθηκε μπροστὰ καὶ μὲ τὰ λιπόσαρκα χέρια τῆς τράβηξε τὶς καρδιὲς τοῦ κόσμου κοντὰ τῆς.

Ἦτανε πλούσια; Ποιὸς μπορεῖ νὰ πεῖ; Τὸ μαῦρο σάν στρατώνας σπίτι μὲ τὸν παρατημένο του κήπο δὲ φαίνότανε ἀρχοντικό· ποτὲ ὅμως δὲ γίνηκε ἕνα παιδί εἴτε μιά γυναίκα νὰ ρθοῦνε νὰ βοηθήσουνε τὴν Πρίσκιλλα καὶ νὰ φύγουνε μὲ ἄδεινὰ χέρια. Μερικοὶ λέγανε πὼς γι αὐτό, τὸ σπίτι ἐρημωνόταν ὅσο γερνοῦσε καὶ πὼς οἱ εἰκόνες, τ' ἀσημικά καὶ τὰ στολίδια χάνονταν τὸ

ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο. Ἄλλοι ὅμως λέγανε πὼς ἡ Πρίσκιλλα εἶχε ἕνα μπαούλο μὲ λεφτὰ στὴν κάμαρα τῆς, δεμένο, σφραγισμένο καὶ κλειδωμένο. Καὶ σι' ἀλήθεια ὑπῆρχε ἕνα τέτοιο μπαούλο ἐκεῖ, καθὼς μποροῦσε νὰ τὸ βεβαιώσῃ καὶ ἡ Ἄννα Ὀρουάρκ πού τὴν περιποιήθηκε κάποτε σὲ μιά τῆς ἀρρώστια.

Τώρα ἦτανε πεθαμμένη καὶ οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ φαίνότανε σάν κάτι τὸ ἐξαιρετικὸ νὰ συνέβη—ὡσάν ὁ παλιὸς στρογγύλος πύργος, πού τὸν βλέπανε κάθε πρωὶ καθὼς ἀνοίγανε τὰ παράθυρά τους, νὰ γκρεμίστηκε τὸ βράδυ, εἴτε ὡσάν ἡ καμπάνα τῆς ἐκκλησιᾶς πού τὴν καρτερούσανε νὰ τὶς ξυπνήσῃ κάθε πρωὶ, εἶχε ξεχάσει νὰ κτυπήσῃ καὶ τὶς ἀφήκε τόσο ἀργὰ καὶ συγχισμένες. Βέβαια θὰ μποροῦσε νὰ τὰν ἀρρωστη ἢ νὰφευγε γιὰ κάποια ἐπίσκεψη εἴτε νὰ χανότανε γιὰ ἕνα διάστημα. Μὰ νὰ πεθάνει! Κανένας ποτὲ δὲν τὸ σκέφτηκε αὐτὸ ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ χρόνια. Καὶ τὰ παιδιά ἀκόμα τώρα, τρέχανε ἀπὸ τὰ σπιτάκια τους κάτω στὸ δρόμο μόλις κτυποῦσε πέντε, γιὰ νὰ τὴ συναντήσουνε καθὼς θὰ στρεφόταν ἀπὸ τὸ Σαββατιάτικὸ τῆς ψώνισμα μὲ κάτι κρυμμένο στὴν τσέπη τῆς γι αὐτά. Καὶ ὅμως τοὺς εἶπανε πὼς ποτὲ πιά δὲν θὰνέβη τὸ στενὸ δρομάκι. Ἀκόμα καὶ τώρα ἡ φτωχιά ἀνήμπορη Τζέννη Ντόυλ, γύριζε τὸ προσωπάκι τῆς στὸ παράθυρο προσμένοντας γιὰ τὸ χαμόγελο καὶ τὸ γλυκόλογο πού πάντα τὴν καρτεροῦσε. Καὶ ὅμως κι αὐτὴ γνώριζε, πὼς ἡ Πρίσκιλλα ποτὲ δὲ θὰ περνοῦσε πιά.

Σ' ὅλες τὶς γυναῖκες πού καθόντου-

* Στὴ σχετικὰ λιγὸχρονη ζωὴ (1872—1918) τῆς ἡ Dora Sigerson Shorter πήρε μιά ξεχωριστὴ θέση στὴν Ἰρλανδικὴ Λογοτεχνία. Διακρίθηκε γιὰ τὴ γλυκύτητα καὶ μουσικότητα τῶν τραγουδιῶν τῆς καὶ γιὰ τὴν τρυφερότητα καὶ ωριμότητα τῶν διηγημάτων τῆς. Τὸ παρακάτω διήγημα εἶναι παρμένο ἀπὸ τὴ συλλογὴ «The father Confessor and other Stories».

σαν εκεί που θά τή σήκωναν, τούς φαινόταν πώς αὔριο θάβαζαν τὸ σάλι τους καὶ θάτρεχαν νὰ πῶνε στὴν Πρίσκιλλα τὶς χαρὲς καὶ τὶς λύπες τους, εἴτε νὰ ζητήσουν τὴ συμβουλὴ της, σὰν ἔκαναν ἀπὸ τὸν καιρὸ πού καταλάβανε πὼς ὑπῆρχε. Καὶ ἡ Πρίσκιλλα θά τις δεχότανε μὲ τὸ ἴδιο παράξενο μειδίαμα στὸ πρόσωπό της, πού βρισκότανε τόσο μακριὰ ἀπ' αὐτές.

Μὰ ἦτανε τόσο λοιπὸ γρη῏α ἡ Πρίσκιλλα; Τὸ πρόσωπό της ἦτανε τέτοιο πού ποτὲ δὲν μπορούσες νὰ τὸ φανταστεῖς πὼς ὑπῆρξε νεανικὸ. Ζαρωμένο καὶ πεσμένο ὅπως ἦταν, δὲν μπορούσες νὰ τὸ καθορίσεις καὶ νὰ τὸ γεμίσεις μὲ νεανικὴ ζωῆ.

Μιά φορά εἶπε σ' ἓνα παιδάκι: «ἤμουνα ἐλαφρῆ σὰν πουλάκι ὅταν ἤμουνα μικρὸ σὰν ἔσένα» καὶ τὸ μικράκι ἔφυγε τρομαγμένο γιὰ τὸ ψέμα. "Ἡξαιρε, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα παιδιά, πὼς ἡ Πρίσκιλλα ποτὲ μὰ ποτὲ δὲν ἦτανε νέα.

Μ' ὄλο πού ἡ Πρίσκιλλα ἤξαιρε τὸ κάθε τι τοῦ καθενός, κανένας δὲν ἤξαιρε τίποτε γι αὐτῆ, ἐχτὸς βέβαια πὼς ἦτανε γεροντοκόριτσο—ὅπως κάθε μιὰ πού ἔχει τὸ ὄνομα Πρίσκιλλα ἔπρεπε νάτανε, γιατί τὸ ὄνομα καὶ μόνο ἦτανε ἀρκετὸ γιὰ νὰ σοῦ πεῖ πόσο ἀξιόπρεπη, πόσο καθαρῆ καὶ πόσο ταιριαστὸ τῆς ἦταν. Κανένας δὲν μπορούσε νὰ τῆ φανταστεῖ μὲ ἔρωμένο. Πολλές φορές οἱ γυναῖκες τοῦ χωριοῦ καθόντουσαν καὶ μιλοῦσανε γιὰ τὴν Πρίσκιλλα καὶ λέγανε πὼς θάπρεπε νάταν, ὅταν ἦτανε κοριτσόπουλο—ἂν καμμιά φορά ἦτανε τέτοιο. Θάπρεπε νάταν ἡ πιὸ φρόνιμη ἀπὸ τὶς μικροῦλες. Θάχε χτενισμένα προσεχτικὰ τὰ μαλιά της καὶ θάξαιρε τὸ μάθημά της. Θάταν ἓνα κοριτσάκι μὲ μεγάλα ψηλά πόδια καὶ κουμπιασμένα παπούτσια καὶ μὲ κάθε κουμπὶ στὴ θέση του, μὲ λεπτὰ σκέλη βέβαια καὶ μὲ μέση πού ποτὲ δὲ γνώρισε κορσέ. Μὲ ἴσια μαλιά, πού θ' ἀρχίζανε μὲ μιὰ πλεξίδα πού γινότανε σφιχτῆ κοιτίδα πίσω στὸ κεφάλι της, μὲ ψηλὸ ἄσπρο μέτωπο, ἔξυπνα γκρι-

ζα μάτια, λίγο μεγαλούτσικη καὶ λιγάκι κοκκινισμένη μύτη, ὄμορφο στόμα, λεπτὸ λαιμὸ καὶ στῆθος, μακριὰ μπράτσα καὶ μεγάλα νευρώδικα χέρια. "Ἔτσι βέβαια θάπρεπε νάταν ἡ Πρίσκιλλα ἂν κάποτε ὑπῆρξε κοριτσόπουλο. Λέγοντας ὁμως τὸ πὼς θάπρεπε νάταν δὲ πρέπει νὰ τῆ φανταστοῦμε καὶ μὲ ἔρωμένο. "Ὀχι! Μισοῦσε τούς ἄντρες καὶ τὰ κακόπαιδα ἀκόμα ἡ φιλόκαλη Πρίσκιλλα ἔπρεπε νὰ τ' ἀπόφευγε καὶ οὔτε θαύμαζε, μὲ ὄλην της τὴν ἐξυπνάδα, τὴν ἐξέλιξη τῆς νιότης.

Ναί, μισοῦσε τούς ἄντρες καὶ ὄλο τους τὸ σοί: μόλις ἀνεχόταν τὰ μικρὰ ἀγόρια—θάλεγε πὼς ἦτανε σκληρῆ στὰ γατάκια της. Μὰ πόσο ἀγαποῦσε τὶς μπεμπέκες! Δὲν γινότανε γέννα στὸ χωριὸ καὶ νὰ μὴ ἦτανε ἀπὸ τὶς πρῶτες γιὰ νὰ δεῖ τὸ νεογέννητο. Καὶ ἂν ἦτανε ἀγόρι, θά κοίταζε ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸ κοκκινισμένο του προσωπάκι ὡς ὅτου ἀρχίζε νὰ κλαίει. Τότε θά γελοῦσε. «Φώναζε καὶ θά τῷ χεῖς νεαρέ μου: φώναζε μονάχα ὅσο μπορείς καὶ θά τῷ χεῖς». Τότε θάβαζε μιὰ χρυσὴ λίρα στὴ μικρούτσικη του χούφτα καὶ θάφευγε. "Ἄν ἦταν ὁμως κοριτσάκι, θά τῷ παίρνε στὴν ἀγκαλιά της καὶ ἂν ἔκλαιε θά σώποῦσε αὐτῆ τῆ στιγμῆ. "Ἴσως θάριχνε ἓνα δάκρυ ἐπάνω του καὶ θά τοῦ φιθύριζε πράματα στὰ χωρὶς συνείδηση μικρούτσικα του φτιά. "Ὅταν θάφευγε θάβαζε μιὰ γκινέα στὰ χεράκια του λέγοντας: «Γιὰ τὴ φτωχούλα σου καρδιά». "Ἔτσι ἡ μπεμπέκα θάμπαινε στὸν κατάλογο τῶν ἀγαπημένων της.

Πιὸ πολὺ ὁμως ἀγαποῦσε τὶς ἀπογοητευμένες ἀπὸ τὸν ἔρωτα κοπέλλες, πού ἐρχόντουσαν σ' αὐτῆνε μὲ τὶς ἱστορίες τους. "Ἦτανε ἀληθινὰ γι αὐτῆν, οἱ καρδιές τῶν καρδιῶν. Πολλές λυπημένες ψυχές πού ξεχάσανε πὼς νάσαι περήφανες, ἀφοῦ τὰ λέγανε μαζὶ της, δυναμώνανε πάλι καὶ κερδίζανε πίσω τούς ἀγαπημένους τους, καμαρώνοντας, ἀφοῦ εἶχανε κουραστεῖ ἀπὸ τὸν τόσο ὑπομονητικὸ ἔρωτα.

Τὸ σπὶτι ἦτανε κτισμένο ἔτσι σὰν νὰ μὴ ἦτανε προορισμένο γιὰ τῆ

νιώτη. Σκοτεινό, μελαγχολικό, παρατημένο. Ἡ Πρίσκιλλα ἦταν ἡ μόνη πού τῆς ἔκανε ταιριαστό φόντο.

Τὰ μικρὰ παιδιὰ πού θά τολμούσανε νά μπουνε μέσα, ἦτανε βιαστικά φοβισμένα ἀπὸ τὴ σιωπὴ του σὰν περσοῦσανε ἀπὸ διάδρομο σὲ διάδρομο γιὰ νά βροῦνε τὴν Πρίσκιλλα, προσμένοντας κάθε στιγμή κάτι τὸ φριχτὸ ἀπὸ τοὺς χωματένιους τοίχους καὶ τὰ χρόνια, γιὰ νά τὰ βουτήξει ἀπὸ τὴν κάθε σκοτεινὴ γωνιά. Μόνο οἱ μυστηριώδικες ντουλάπες μὲ τὰ κρυμμένα γλυκὰ τους, πού δὲν τὰ βρῖσκανε πουθενά ἄλλοι, μποροῦσε νά τὰ βάζαν στὸν πειρασμὸ νὰ ρθοῦνε. Καὶ ἀκόμα αὐτὸ γιὰ νά τὸ τολμήσουνε, σμιγόντουσαν δυὸ τρία μαζί, σφιγμένα τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο, σταματώντας συχνὰ μὲ ξεφωνητὰ πού δὲν ἦτανε ὄλο γέλιο, μὰ πού τοὺς χρειαζόνταν γιὰ νά γεμίσουνε τὴ γεμάτη ἀπὸ σκόνες σιωπῆ.

Σὰν πέθανε ἡ Πρίσκιλλα, ἀπὸ κάπου ἦρθε μιὰ μακρινὴ τῆς ἐξαδέλφη — μιὰ αὐστηρὴ μεσόκοπη γυναίκα, πού κοίταζε τὸν κόσμον ἀνάμεσα ἀπὸ σκοῦρα γυαλιὰ καὶ στὴν ὁποία χωρὶς ἀμφιβολία ὁ κόσμος φαινότανε γκριζος. Δὲν εἶχε οὔτε δάκρυα, οὔτε χαμόγελα, οὔτε αἰσθήματα, παρά μονάχα τὴ σκληρότη τῆς μέσης ἡλικίας, πού ἀφήκε τὴν ἀπαλότη τῆς νιώτης καὶ δὲν ἔφτασε ἀκόμα τὴν ἀπαλότη τῆς γεροντοσύνης. Εἶχε τὸ ὕφος προσώπου τῆς δουλειᾶς, διέτασσε τὸ κάθε τι καὶ τὸν καθένα, σὰν νᾶζησε ὄλη τῆς τῆ ζωὴ στὸ σπιτί τῆς Πρίσκιλλας. Ὁ κόσμος σκεφτόταν ἂν θάπαιρνε τὸ μπαῦλο τῆς Πρίσκιλλας μὲ τὸ θησαυρὸ δὲν ὑπῆρχε βέβαια καὶ κανένας ἄλλος. Ἡ ἐξαδέλφη ἔδειχνε πὼς ἦτανε πολὺ ἀπασχολημένη καὶ πὼς ἐνδιαφερότανε γιὰ τὴν Πρίσκιλλα. Γιατί δὲν ἦρθε πρωτότερα νά φροντίσει γι αὐτὴ; Ζητοῦσε κάποιον νά τοῦ τὰ φορτώσει, γιατί δὲν φώναξε ἓνα γιατρὸ. Μὰ ἔπρεπε νά ξαίρει πὼς ἡ Πρίσκιλλα δὲν ἠθελε νάκούσει γιὰ γιατρὸ, τὸν ἀπό-

φευγε τρομερὰ καὶ δὲν ἠθελε νά τὸν δεῖ οὔτε νά μιλήσει γι' αὐτόν. Ἦτανε μονάχα ἓνας γιατρὸς στὸ χωριό— ἓνας γέρος, τόσο γέρος ὅσο μποροῦσε νᾶταν ἡ Πρίσκιλλα— ἓνας παντρεμένος ἄντρας μὲ μεγάλα ἀγόρια καὶ κορίτσια, ὅλα παντρεμένα καὶ καλά ἀποκαταστημένα.

Μιὰ φορὰ μιὰ γειτόνισσα μίλησε στὴν Πρίσκιλλα γιὰ τὸ γιατρὸ. Ἦταν ἐπανάληψη μιᾶς παλιᾶς του ἱστορίας, μιᾶς ἱστορίας, ἐνὸς μοναξιασμένου κοριτσιοῦ πού τὸ γέλασε τὴν ἡμέρα σχεδὸν τοῦ γάμου τους, καὶ πού τὸ κορίτσι χάθηκε καὶ δὲν ξανακούστηκε ποτὲ πιά. Αὐτὸ ὅμως δὲν γίνηκε στὸ χωριὸ καὶ ἔτσι τὸ χωριὸ δὲν ἐνδιαφερόταν γιὰ τὶς λεπτομέρειες. Σὰν ἄκουσε ἡ Πρίσκιλλα τὴν ἱστορία, σηκώθηκε ἀπ' ἐκεῖ πού καθόταν καὶ πῆγε στὸ παραθυρὸ χωρὶς νά πει λέξη. Ἡ γειτόνισσα νόμισε πὼς ἦτανε κουρασμένη καὶ ἔλλαξε κουβέντα ἀπὸ τοὺς ἄντρες καὶ τὶς βρωμοδουλιῆς τους. Σὰν ἔφευγε ὅμως εἶπε κάτι, πὼς ὁ γιατρὸς κ' ἡ γυναίκα του δὲν τὰ πῆγαιναν ποτὲ καλά. Ἀπόρησε ὅταν ἡ Πρίσκιλλα εἶπε μὲ φωνὴ τόσο γλυκειὰ πού μόλις ἀκούσαν: «Φτωχὸ παιδί! Φτωχὸ παιδί!»

Ἡ Πρίσκιλλα ὅσο ζοῦσε δὲν ἠθελε τὸ γιατρὸ νὰ ρθεῖ νά τὴ δεῖ, σὰν πέθανε ὅμως ἔπρεπε νά τὸν φωνάξουνε. Ὁ κόσμος πού τὸν εἶδε νᾶρχεται, ἀπόρησε νά τὸν δεῖ νά τρέμει ἔπρεπε νᾶτανε συνηθισμένος μὲ τὸ θάνατο. Καὶ ὅμως ἦρθε σὰν ἓνας πού ἦτανε φριχτὰ φοβισμένος. Στάθηκε στὴν πόρτα τῆς κάμαρας γιὰ μερικὰ λεπτὰ σὰν νά μὴ μποροῦσε νά μπει μέσα. Τότε ἔσπρωξε τὴν πόρτα καὶ ἀνοιξε σὰν νά κατέβαλλε κάποια προσπάθεια. Σὰν ἔφτασε κοντὰ στὸ κρεβάτι στάθηκε σιωπηλὰ κοιτώντας τὸ πρόσωπο τῆς. Ἦτανε μερικοὶ πού τοὺς φάνηκε πὼς τὸν ἄκουσαν νά ψιθυρίζει: «Πρίσκιλλα» καὶ ἀκόμα δυνατώτερα, σὰν νᾶπρεπε νάκούσει, «Πρίσκιλλα!»

Ἡ Πρίσκιλλα ὅμως ἦτανε πεθαμένη καὶ ὄλο τὸ χωριὸ ἦρθε πού θά

τῆ σήκωναν. Καθόντουσαν δυὸ βραδυὲς κι αὐτὴ ἦταν ἡ τρίτη. Ἡ διαθήκη διαβάστηκε—ὅπως ὅπως· γιατί μικρὰ πράματα ἄφηνε. Καὶ ὅμως στὸν καθένα ἄφηνε κάτι· τὸ σπίτι πῆγε στὴν ἐξαδέλφη, δὲν μιλοῦσε ὅμως γιὰ λεφτὰ—παρὰ γιὰ τὸ μικρὸ ξυλῆνιο μπαούλο ποῦτανε δεμένο κλειδωμένο καὶ σφραγισμένο—τὸ μπαούλο ποῦ θάπρεπε νὰ κλείνει τὴν περιουσία. Τὰ δάχτυλα τῆς ξαδέλφης ἦτανε στὰ σχοινιά, τὰ μάτια τῶν γυναικῶν τοῦ χωριοῦ ἦτανε γυρισμένα σ' αὐτὸ καρτερώντας τὴν νὰ τ' ἀνοίξει, ὁπότεν τοὺς εἶπανε πὼς ἦτανε νὰ θαφτεῖ μαζὶ τῆς. Τὶ ἰδέα! Ποιὸς ἀκούσε ποτὲ νὰ θαφτεῖ ἓνα μπαούλο σ' ἓνα τάφο; Ποιὸς φανταζότανε ποτὲ πὼς θάπαιρνε μαζὶ τῆς ὅ,τι δὲν θὰ τῆς χρειάζοτανε πιά; Ποιὸς θὰ φανταζόταν τὴν Πρίσκιλλα τσιγκούνα;

Ὁ κόσμος πῆγε στὴν τραπεζαρία, στὴν ἄκρη τοῦ μεγάλου διαδρόμου στὴ δυτικὴ πλευρὰ, καὶ ἡ ἐξαδέλφη καθόταν μονάχη στὸ δωμάτιο μὲ τὸ μπαούλο. Ἀπάνω ἦτανε ξαπλωμένη ἡ Πρίσκιλλα καὶ ποτὲ δὲν θὰ γνώριζε—μὰ ποτὲ πὼς οἱ σφραγίδες σπάσανε καὶ οἱ κόμβοι λυθῆκανε. Βέβαια δὲν θὰ πείραζε καθόλου ἂν τᾶνοιγε καὶ κοιτάζε μέσα—οὔτε λόγος βέβαια, οὔτε μιὰ πέννα δὲν θάγγιζε, ἀφοῦ ἦτανε τέτοια βίδα. Μονάχα νὰ τᾶνοίξει. Ποτὲ δὲ θάφτηκε ἓνα μπαούλο ἀνάνοιχτο. Τὸ σκέπασμα δὲν ἦτανε στερεωμένο.

Ἡ ἐξαδέλφη κάθησε λιγάκι, κατόπι γονάτισε καὶ σήκωσε τὸ σκέπασμα. Εἶδε πὼς αὐτὸ ποῦτανε μέσα ἦτανε τυλιγμένο σ' ἄσπρο χαρτί. Τὸ παραμέρισε καὶ τράβηξε ἀπὸ μέσα ὅ,τι ἦρθε στὸ χέρι τῆς. Ἐχπληξη ζωγραφίστηκε στὸ πρόσωπό τῆς, γιατί πρῶτα ἦρθε ἓνα φόρεμα—ἓνα φόρεμα ἀπὸ ἄσπρο σατινὲ—κατόπι ἓνα μακρὸ βέλο, κατόπι ἓνα στεφάνι ἀπὸ ἀνθρὺς πορτοκαλιάς. Παπούτσια, γάντια καὶ ἐσώρουχα, ὅλα μὲ κεντήματα καὶ κορδέλλες, ὅλα τοῦ χεριοῦ μὲ μικρὲς βελονιές, σίγουρα μὲ τὸ χέρι

τῆς Πρίσκιλλας. Τί ἦταν αὐτὸ ποῦ βρῆκε μπροστά τῆς ἀναπάντεχα ἡ ἀνήξαιρη ἐξαδέλφη; Νυφιάτικα, τὰ νυφιάτικα τῆς Πρίσκιλλας ποῦ ἀνάδιναν τὴν πνοὴ τοῦ χρόνου, λεβάντα καὶ γηρατεία. Πὼς ὁ χρόνος τὰ ἐρείπωσε ὅλα, ὅπως κατὰστρεψε καὶ τῆς Πρίσκιλλας τὴν ἐρωτικὴ ἱστορία! Πὼς ἐγινε ἔτσι καὶ ἡ ἐξαδέλφη δὲν ἤξαιρε τίποτε ἀπὸ τὰ ἐτοιμαζόμενα παντρέματα; Ποῦ εἶτε ποιὸς νᾶτανε ὁ ἄντρας; Λίγα πράματα ἤξαιρε ἀπὸ τὴ ζωὴ τῆς Πρίσκιλλας ὅταν ἦτανε νέα, ἤξαιρε μονάχα πὼς ἦτανε χωρὶς πατέρα καὶ μητέρα καὶ πὼς ἓνας θεὸς τῆς τὴν πῆρε κοντά του, πὼς ἀνατράφηκε ἀνάμεσα στοὺς γκρίζους τοίχους τοῦ ἡσυχου μοναξιασμένου σπιτιοῦ καὶ ἐνὸς σχολειοῦ, ἐνὸς μοναστηριοῦ, ποῦ πέρασε τὸ μισὸ τῆς καιροῦ, πάντα ἀπαρατήρητη, σιωπηλὴ καὶ ἀσυντρόφιατη. Νᾶταν αὐτὸ γιατί δὲν ἦτανε κανένας ποῦ ἐνδιαφερόταν γι αὐτὴ, γιὰ νὰ τὴ τραβήξει ἀπὸ τὴ μοναξιά τῆς; Ἦτανε κάτι ποῦ ἡ ἐξαδέλφη φανταζόταν πὼς μισοθυμόταν, κάτι ὡς σκάνδαλο τῆς Πρίσκιλλας μὲ ἓνα νεαρὸ γιατρό, κάτι γιὰ γράμματα ἐρωτικὰ καὶ κρυφὰ ραντεβου ποῦ ἀνακαλυφτήκανε στὸ μοναστήρι. Ἦραγε ἡ Πρίσκιλλα νὰ εἶχε στραφεῖ σπῆτι, γιὰ νὰ ράψει τὰ νυφιάτικα τῆς, ἐνῶ ὁ νεαρὸς γιατρός ξέχασε τὶς ὑπόσχες του καὶ παντρεύτηκε γιὰ λεφτὰ, ἐνῶ ἀκόμα αὐτὴ τὸν καρτεροῦσε; Αὐτὰ ὅμως ἦτανε πολὺ θολὰ στὸ μυαλό τῆς καὶ μποροῦσε νὰ μὴ ἦτανε γι αὐτὴ.

Ἡ ἐξαδέλφη ἔσκυψε ἀπάνω ἀπ' τὸ μπαούλο. Τίποτ' ἄλλο, καθόλου λεφτὰ—οὔτε μιὰ πέννα, Ἄ! ἐδῶ εἶναι μιὰ ἐξήγηση τῆς ἱστορίας, ἓνα δεματάκι ἀπὸ παλιὰ γράμματα—ἐρωτικὰ γράμματα, δὲν ἦτανε τάχα δεμένα μὲ μεταξένια κορδέλλα; Φτωχὴ Πρίσκιλλα!

Καθὼς τὰ πῆρε στὰ χέρια τῆς, τῆς φάνηκε πὼς ἄκουσε τὸ θόρυβο ἐνὸς ἀπόμακρου γυναικείου λυγμοῦ. Θᾶταν ἴσως ἀπάνω ἀπὸ τὴν κάμαρα τῆς

νεκρής. Μερικές φίλες της Πρίσκιλλας σίγουρα. Γύρισε τὰ γράμματα στὸ χέρι της. Θᾶθελε αὐτὸ τὸ κλάψιμο νὰ σώπαινε. Τὴν πείραζε. Ἔβαλε τὰ δάκτυλά της στοὺς δεμένους σπάγγους καὶ κοντοστάθηκε. Θὰ τολμοῦσε νὰ μπεῖ στὰ μυστικά της ἀνυπεράσπιστης νεκρής; Ὁ πειρασμὸς ὅμως ἦτανε μεγάλος· ἔλυσε τὶς κορδέλλες. Τὴν ἴδια στιγμή ἕνα ἄγριο κλάμα ἀκούστηκε πέρα ὡς πέρα στὸ δωμάτιο. Πετάχτηκε πάνω μὲ τὰ γράμματα στὸ χέρι της καὶ κοίταξε φοβισμένα τριγύρω. Κανένας δὲν ἦτανε ἐκεῖ. Πρέπει νὰρχόταν ἀπ' ἔξω. Ναι, ἐρχόταν ἀπὸ τὸ ἐπάνω πάτωμα—ἀπὸ τὴν κάμαρα τῆς Πρίσκιλλας—μακρόσυρτος, λυπητερός καὶ φριχτός, ὁ ἦχος ἑνὸς γυναικειοῦ ἄγριου πόνου.

Ἡ ἐξαδέλφη ἔκρυψε τὰ γράμματα στὴν τσέπη της καὶ ἔτρεξε ἔξω στὸ χῶλ, φωνάζοντας τὸν κόσμο νὰ βιαστεῖ στὸ δωμάτιο ἀπάνω. Τοὺς φώναζε νὰ φέρουνε ζεστὲς κουβέρτες καὶ ἀναληπτικά, πῶς ἡ Πρίσκιλλα δὲν ἦτανε πεθαμένη καὶ πῶς ζύπνησε τρομαγμένη βρίσκοντας τὸν ἑαυτὸ της σ' αὐτὴ τὴ θέση. Καθῶς τοὺς φώναζε ἀδιάκοπα, ἔτρεχε ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς μακρὲς σκάλες καὶ τοὺς διαδρόμους στὴν κάμαρα ποὺ ἐρχόταν τὸ κλάμα. Τότε φώναξε : «Ἐρχομαι, Πρίσκιλλα!

μὴ φοβᾶσαι, ἐρχομαι Πρίσκιλλα». Φάνταζότανε τὴν Πρίσκιλλα καθισμένη μὲ τὰ νεκρικά της ροῦχα καὶ μισότρελλη ἀπὸ τρόμο γιὰ τὴ θέση της. Σὰν ἄγγισε τὸ πόμολο τῆς πόρτας τὸ κλάμα ἔπαψε. Τὴν ἄνοιξε καὶ στάθηκε μισολιπόθυμη στὸ κατώφλι. Στὴν κάσα της ἦτανε ἡ Πρίσκιλλα ξερὴ καὶ πεθαμένη, μὲ τὰ χέρια της δεμένα, ὅπως τὴν ἐβάλανε ἐκεῖ, μὲ τὸ πρόσωπο ἀνάλαχτο μὲς τὴ χωρὶς τίποτε κάμαρα—Γύρω, τριγύρω θάνατος.

Ἡ ἐξαδέλφη στάθηκε βουβαμένη στὴν πόρτα μὲ τὶς γυναικὲς μαζεμένες γύρω της μὲ ζεστὲς κουβέρτες καὶ ἀναληπτικά. «Ἦτανε λάθος» εἶπε καὶ σπρώχνοντας τες πίσω, ἔκλεισε τὴν πόρτα.

Πῆγε κάτω στὸ δωμάτιο ποὺ ἦτανε τὸ μπαούλο, καὶ παίρνοντας τὰ γράμματα ἀπὸ τὴν τσέπη της τᾶβαλε πίσω ἀνάνοιχτα ἐκεῖ ποὺ τὰ βρῆκε. Προσεχτικά καὶ μὲ σεβασμὸ ἔβαλε τὰ νυφιάτικα, τὸ ἕνα μετὰ τὸ ἄλλο στὴ θέση τους καὶ σὰν τελείωσε σφράγισε καὶ ἔδεσε τὸ μπαούλο.

Σὰν πήρανε τὴν Πρίσκιλλα στὴν τελευταία της κατοικία τὴν ἄλλη μέρα, πήρανε μαζί της καὶ ἕνα μικρὸ μπαούλο καὶ τᾶβαλαν στὰ πόδια της, στὸν κρῦο τάφο ποὺ κράτησε τόσοσους νεκρούς.

(Μεταφρ.) ΚΩΣΤΑΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ

ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ

Ἡ νυμφαία εἶναι φυτὸ ποὺ αὐτοφύεται μέσα στὰ βάλτα καὶ στὰ στάσιμα βρώμικα νερὰ καὶ ποὺ τὰ ἄνθη της εἶναι πάντα μυρωδάτα κι ὀλόλευκα.

Κάποτε ζήτησα νὰ κόψω γιὰ νὰ μυριστῶ ἕνα τέτοιο λουλουδί, μὰ ἀκριβὰ πλήρωσα τὴν τόλμη μου, γιατί πρὶν ἀκόμα τ' ἀγγίξω, βρέθηκα βυθισμένος στὸ βούρκο.

Κάτι τέτοιο φοβᾶμαι παθαίνουν κι ὄσοι ξεθαμπωμένοι μπροστὰ σὲ ψεύτικα θέληγτρα, τολμοῦν καὶ ἐγγιζοῦν τὶς «νυμφαίες» τοῦ κοινωνικοῦ μας βάλτου. Βυθίζονται κι αὐτοὶ μέσα στὸ βούρκο!

Τὸ φυτικό βασίλειο ἔχει τὶς Ἀκακίες του καὶ τὸ δικό μας τὶς Κακίες του. Ἄν δὲ κάποτε βρεθεῖ ἀνάμεσα στὸ δικό μας κανέναν Ἀκάκιος, γίνεται ὁ εὐλογημένος κι αὐτὸς καλόγηρος!

Τὰ φυτὰ τὰ διαιροῦν οἱ βοτανικοὶ σὲ φανερόγαμα καὶ κρυπτόγαμα. Στὰ πρῶτα συγκαταλέγονται ὅλα τὰ καρποφόρα καὶ κάθε ἄλλο χρήσιμο στὸν ἄνθρωπο φυτό. Στὰ δεύτερα, ὅλα τὰ παράσιτα καὶ μανιτάρια πού μόνον τους βλαστοῦν πάνω σὲ κάθε λογῆς ἀκαθαρσία.

Τὴν ἴδια περίπου διαίρεση μπορεῖ κανεὶς νὰ κάνει καὶ στοὺς ἀνθρώπους: φανερόγαμους καὶ κρυπτόγαμους.

Στὴ δεύτερη τάξη θὰ ἀνήκουν ἀσφαλῶς οἱ καλόγηροι: Καί—τί διαβολικὴ σύμπτωση!— ἡ ἐκκλησία νὰ τοὺς ἀπαγορεύει τὸ φανερὸ γάμο, τὸ «νόμιμο» κ' ἔτσι ἡ ζωὴ τους νὰ γίνεται διπλὰ παρασιτικὴ.

Καλουρκά: Χωράφι πού μένει, γιὰ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο λόγο γιὰ λίγα ἢ πολλὰ χρόνια ὀλότελα ἀκαλλιέργητο καὶ πού ἀντὶ καρποὺς καὶ σιτᾶρι δίνει ζιζάνια.
Καλογρηά: Κάτι παρόμοιο μὲ τὴν καλουρκά.

Τὸ χριστάγκαθο εἶναι ἓνα ἀθώοτατο φυτό, προικισμένο ἀπὸ τὴ σοφὴ φύση μ' ἀγκάθια καὶ μὲ χυμὸ—ποιὸς ξαίρει γιὰτί—ὀλοκόκκινο πού μοιάζει σὰν αἷμα.

Οἱ καλόγηροι διάσωσαν τὴν παράδοση πὼς μὲ τὸ ἀγκαθερὸ αὐτὸ φυτὸ στεφανώθηκε ὁ Χριστὸς. Ἔτσι τὸ ἀθώοτατο αὐτὸ φυτὸ γένηκε μισητὸ ἀπὸ ὄλους τοὺς πιστοὺς.

Τὸ ἴδιο καὶ μερικὲς ἀθώοτατες γιὰ τὴ ζωὴ μας ἀλήθειες, γιὰτί ἔχουν λίγα ἀγκάθια γιὰ μιὰ μερίδα τῆς κοινωνίας, τὶς πῆραν οἱ ἔμποροι τῆς ψευτιάς, τὶς παραμόρφωσαν καὶ προσπαθοῦν νὰ τὶς κάμουν μισητὲς ἀπὸ ὄλους.

Ἡ συκιά μένει κάθε χειμῶνα γυμνὴ ἀπὸ φύλλα, χωρὶς καθόλου νὰ ντρέπεται γι αὐτὸ, ἐνῶ ὁ ἄνθρωπος σκέπασε κάποτε, ἀπὸ ντροπῆ, μὲ φύλλα συκιάς τὴ δικιά του τὴ γύμνια. Ἀπὸ τότε λίγο-πολύ τὴ σκεπάζει καὶ τώρα.

Τὸ δέντρο μὴ ξαίροντας τὴν ντροπῆ, δὲ γνοιόζεται καθόλου γι αὐτὴ: μὰ ὁ ἄνθρωπος πού τὴ ζεῖ καὶ τὴν ξαίρει, προσπαθεῖ νὰ τὴ σκεπᾶσει ὅσο μπορεῖ καὶ καλύτερα.

Μὴ πλησιάζετε ποτὲ μπογιατισμένη καὶ μασκαρεμένη γυναίκα, γιὰτί γιὰ νᾶναι ἔτσι κάτι θέλει νὰ κρύψει ἢ καὶ νὰ φανερώσει, πού δὲ θᾶναι βέβαια καὶ καλὸ.

Μὴ δίνετε καμιά πίστη σὲ ἀνθρώπους πού βάζουν, χωρὶς λόγο, μονόκλι γιὰτί συνήθως οἱ τέτοιοι βλέπουν ὅλα τὰ πράγματα πάντα μονόπλευρα καὶ βέβαια ἀπ' τὴν πλευρὰ τῆ δικῆ τους.

Μὴ κάνετε ποτὲ χειραψία μὲ γαντοφορεμένους ἀνθρώπους: γιὰτί γιὰ νὰ φοροῦν γάντια, θάχουν ἀσφαλῶς λερωμένα τὰ χέρια, ποιὸς ξαίρει ἀπὸ ποιὸ τρομερὲς ἁμαρτίες.

ΑΠΗΣ ΑΚΑΜΑΣ

Η ΚΡΙΤΙΚΗ ΚΑΙ Ο ΛΙΠΕΡΤΗΣ

ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΑΠΟΦΕΙΣ

(Τέλος)

Τὰ μέτρα του, πού στή θαυμαστή ποικιλία τους ἀναφερθήκανε δυό φορές στά προηγούμενα, εἶναι πραγματικά ἄξια νά προσεχτοῦνε ἰδιαίτερα καί μάλιστα, ὅσο τὸ δυνατό, πιό λεπτομερειακά. Ἐχτός ἀπὸ τὴ *terza rima* — πού ἀποθανατίστηκε ἕνα μὲ τὴ «Θεία Κωμωδία» τοῦ Δάντε καί πού μπήκε στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία γιὰ πρώτη φορά μὲ τὰ χορικά τῆς Ἐρωφίλης τοῦ Χορτάτη καί χρησιμοποιήθηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸ Σολωμὸ στὴν «ὠδὴ εἰς τὴν Σελήνην» — τὴν ὀκτάβα — τὴ στροφή αὐτὴ πού χρησιμοποιήσε ὁ ποιητὴς τῶν Κυπριώτικων ἐρωτικῶν τραγουδιῶν, στὸν 16ον αἰῶνα περίπου — κ' ἔχτος ἀπὸ τὸ σονέττο (τελευταία ἀποπειράθηκε νά τὸ ἀναβιώσει ὁ Ἀλιθέρης) καί τὸν στίχο πιό πέρα ἀπὸ τὸν προπαροξύτονο δεκαεξασύλλαβο (Ἀφιέρωση α' τόμου), δὲν ὑπάρχει στίχος, γνήσιος εἴτε νόθος, μὰ γνωστός στὴ νεοελληνικὴ στιχουργικὴ, πού δὲ χρησιμοποιήθηκε, εἴτε ὁ μόνος ἢ συνδυασμένος μ' ἄλλο ἢ ἄλλους, ἀπὸ τὸ Λιπέρτη. Ὁ πρῶτος τόμος ἀνοίγει μὲ τὴν κλασικὴ νεοελληνικὴ ἐξάστιχη στροφή (*sestina*), πού πρῶτος ὁ Λασκαράτος ἔμπασε στά Νεοελληνικά καί πού τὴν χρησιμοποίησαν ἀργότερα μὲ μιὰν ἰδιαίτερη ἀγάπη ὁ Ἀχ. Παράσχος καί οἱ Σουῦτοι. Γι' αὐτοὺς καί τὸ ἔργο τους ὁ ποιητὴς μας αἰσθάνεται ἀκόμη μιὰ ξεχωριστὴ ἀγάπη καί σ' αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ στροφή ἔγραψε ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ — ἴσως τὸ μεγαλύτερο παρὰ σὲ οἰαδήποτε ἄλλη στροφή — ἀπὸ τὰ τραγουδία καί τὰ ποιήματα του. Εἶναι ἢ παροξύτονη δεκαπεντασύλλαβη στροφή, πού τὴν εἶχε χρησιμοποιήσει, μαζί μὲ ἄλλα μέτρα πού παρατηροῦμε στοὺς Κυπριώτικους τόμους, στά κα-

θαρευουσιάνικα καί στά δημοτικά του πρῶτύτερα μὲ τὴν καθιερωμένη ρίμα αβαβγγ (Στὴν Κόρην μου α' τόμ. σ. 15-16), πού σὲ μερικά ὅμως τραγούδια του παρουσιάζεται μὲ ὀξύτονο τὸ δεκαπεντασύλλαβο στὸν πρῶτο καί τὸν τέταρτο στίχο (Ὁ Γεναικοπίστεφτος α' τόμ. σ. 38), καί κάποτε πλέκεται σὲ δωδεκασύλλαβους προπαροξύτονους ἢ σὲ παροξύτονους δεκατεσσερασύλλαβους μὲ τὸν ἔχτο στίχο παροξύτονο ἑφτασύλλαβο ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια σειρὰ τῆς ρίμας. Στὸν πρῶτο τόμο ἔχουμε 9 διάφορες στροφές, πού δείγματα τους εἶναι τὰ τραγούδια καί ποιήματα στὴ σ. 6,17,18,20,32,38,65 καί 77. Ὁ δεύτερος τόμος προσθέτει ἔξι καινούργιες, πού τίς συναντᾶ κανεὶς στὶς σ. 13,46,66,87,91 καί 93, καί ὁ τρίτος ἄλλες ἔξι διάφορες ἐπίσης, πού σ' αὐτὲς εἶναι γραμμένα τὰ τραγούδια καί ποιήματα στὶς σ. 43,51,61,63,66 καί 111. Ὁ τέλειος μηχανισμὸς τοῦ στίχου τοῦ Λιπέρτη καί τὸ πλέξιμο τοῦ ποιήματος χωρὶς δισοκελίματα στροφῶν καί χωρὶς δισοκελίματα στίχων καί ἢ στρογγυλεμένη, ἡχερὴ καί ὀλωσδιόλου παρνασιακὴ ρίμα του (ἢ ἀλήθεια εἶναι ὅτι μονάχα σ' ἕνα τραγούδι τοῦ πρῶτου τόμου «Στὴν κόρην μου» στοὺς στ. 2 καί 4 βρῆκα τίς ἐξῆς ἀταίριαστες ρίμες — συνάξης, καθὼς καί στὸ «Ρέουσαν σ' οὐλά» στρ. 2, στ. 2 καί 4 πετάξη — κάτση, καί σὲ μιὰ ἢ δυὸ ἄλλες στροφές τὴν ἴδια ρίμα νά ξαναγυρίζει, πρᾶμα πού οἱ ὀρθόδοξοι στιχουργικοὶ κανόνες καταδικάζουνε ὡς ψεγάδι) τὸν ἐπιβάλλουν εἰδικότερα σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο τῆς ποίησης ὡς ἕνα μεγάλο τεχνίτη τοῦ λόγου.

Μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ τρίτου τόμου στά 1934 παρατηρεῖται, γιὰ πρώτη φο-

ρά τώρα, μιὰ ἀπόπειρα γιὰ ἓνα γενικώτερο καὶ καθολικώτερο ἀπολογισμὸ τοῦ ἔργου τοῦ Λιπέρτη ἀπὸ μέρους τῶν κριτικῶν καὶ μερικῶν ἄλλων. Ἡ τάση αὐτὴ γιὰ τὸν καθορισμὸ τῆς ἀξίας τῆς τέχνης τοῦ ποιητῆ ἴσως νὰ προερχόταν περισσότερο ἀπὸ τὴν εὐκαιρία ποὺ παρουσιαζόταν γιὰ τὴ σύγκριση τριῶν διάφορων τόμων ἐκδομένων σὲ τρία διάφορα χρονικὰ ὄρια καὶ σὲ διάστημα 10 χρόνων. Ἐφτά χρόνια ποὺ χωρίζουν τὸν πρῶτο ἀπὸ τὸ δεύτερο τόμο μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ἔν' ἄρκετὸ διάστημα γιὰ μιὰν ποιητικὴ παραγωγή ἀπὸ 38 καινούργια κομμάτια, μὰ τὸ τρίχρονο διάστημα ἀπὸ τὸ δεύτερο ἴσαμε τὸν τρίτο μὲ ἓνα ἴσο σχεδὸν ἀριθμὸ τραγουδιῶν καὶ ποιημάτων, ἔκανε μιὰν περιέργη ἐντύπωση καὶ πραγματικὰ ξάφνιασε. Κι ὁ τρίτος τόμος ἔγινε ἔτσι ἀφορμὴ ὥστε νὰ κριθεῖ κι ὁ δεύτερος καὶ νὰ συζητηθεῖ τὸ ζήτημα ἂν τὸ ἔργο τοῦ Λιπέρτη μὲ τοὺς δύο τελευταίους τόμους παρουσιάζει πρόοδο, ἐξέλιξη κι ἂν ἔχει κερδίσει. Ὁ προλογητὴς τοῦ τρίτου τόμου, ποὺ ἡ κρίση του διαβάστηκε ἓνα μὲ τὸ περιεχόμενό του, γράφει: «...θὰ ἐρωτηθῶ ἴσως ἂν ὁ Λιπέρτης προχώρησεν ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς ἐκδόσεως τῶν δύο προηγουμένων, κι ἂν ὑψώθηκε ψηλότερα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῶν δύο ἄλλων. Θ' ἀπαντήσω: ἔμεινεν ὁ ἴδιος κι αὐτὸ τὸν ἀρκεῖ. Δὲν χρειάζεται τίποτε περισσότερον. Ἔμεινεν ὁ ἀληθινὸς καὶ πηγαῖος τραγουδιστὴς τῆς κυπρ. ψυχῆς...» Κι ὁ φιλόλογος κ. Προυσης: «Μὰ τὰ «Τζιυπριώτικα Τραούδκια» τοῦ 1934, χωρὶς νὰ ξεπερνᾶνε τὰ παλαιότερα στὴν πηγαία ἔμπνευση, δὲ μένουνε ὅμως καὶ πίσω στὴν καλλιτεχνικὴ ἐχτέλεση... Ὁ Λιπέρτης βέβαια δὲ δείχνει ἐξέλιξη στὸν τρίτο τόμο ἴσως οὔτε καὶ στὸ δεύτερο. Εἶναι ὅμως τολμηρὸ νὰ λέγεται πῶς 'χάνει' μὲ τοὺς δύο τελευταίους τόμους. Ὁ Λιπέρτης ἔφτασε κάπου καὶ δὲ *θέλησε* νὰ ξεπεράσει τὸ σημεῖο αὐτό, γιὰτὶ καλὰ τὸ κατάλαβε πῶς ἀλλάζοντας θὰ ξέφευγε ἀπὸ τὸ Κυπριώ-

τικο ἰσορροπημένο καλοῦπι καὶ θὰ ψεύτιζε ἔτσι τὴ δουλειά του. Ἄλλὰ μὲ τὸ ὕστερα ἀπὸ τὸ 1923 ἔργο του μεγαλώνει καὶ γνωρίζεται πληρέστερα τὸ βάθος τοῦ ποιητῆ. Κι αὐτὸ εἶναι πολὺ σημαντικό. Ἄγκάλιασε θέματα ποὺ στὸν πρῶτο τόμο ἢ καθόλου ἢ μόλις τὰ ἔθιξε καὶ τὰ δούλεψε μὲ τὴ μαεστρία ποὺ ὁ ἴδιος ξαίρει. Κέρδισε ἀκόμα στὴν τεχνικὴ γιὰτὶ κανένας δὲ θὰ βρεθεῖ, νομίζω, ποὺ νὰ μὴ ὁμολογήσει πῶς ὁ στίχος του γίνηκε πλουσιώτερος, πιὸ σφιχτοδεμένος, ἀρτιώτερος». Τὸ γενικὸ συμπέρασμα ποὺ βγαίνει ἀπὸ τὶς κρίσεις αὐτές, τὸ ἀπόσταγμα τῶν σκέψεων ποὺ γίνονται εἶναι ὅτι (α) ὁ Λιπέρτης ἔμεινεν ὁ ἴδιος κι αὐτὸ τὸν ἀρκεῖ καὶ (β) ὅτι μόνον ποὺ δὲν παρουσιάζει ἐξέλιξη στὸ δεύτερο καὶ τρίτο τόμο ὁ ποιητὴς δὲ 'χάνει' γιὰτὶ διατηρώντας τὴν ἴδια πηγαία ἔμπνευση καὶ μὴ θέλοντας νὰ ξεπεράσει τὸ ὄριο ποὺ ἔφτασε, κερδίζει στὴν τεχνικὴ.

Σχετικὰ ὅμως κι ἀντίθετα μὲ τὶς γνώμες αὐτὲς πρέπει νὰ γνωρίσει κανεὶς κι ὅτι γράφτηκε ἀπὸ τὸν Ἀλιθέρη: «...ὠριμος καλλιτεχνικὰ δὲν ἀναζήτησε ἀφότου πρωτοεμφανίστηκε κ' ὕστερα νέες μορφὲς στὴν τεχνικὴ του, κ' ἐσωτερικὰ δὲν παρουσιάζει καμμιάν ἐξέλιξη στὸ ἔργο του», καὶ τῶν καθηγητῶν φιλολόγων κ.κ. Ξιούτα καὶ Παπαχρυσοστόμου. Ὁ πρῶτος ἔγραψε: «Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα στὰ τραγούδια τὰ καθαρῶς λυρικά τοῦ γ' τόμου, ὁ Λιπέρτης δὲν εἶναι καὶ τόσο ὁ γνήσιος τραγουδιστὴς τοῦ «λαμπροῦ» π' ἀνάβει στὰ στήθεια τῶν χωρικῶν μας... Τὰ «μαῦρα ἀμμάδκια» (γ' τόμος, σ. 74) δὲν ἔχουν γνήσια τὴ λαϊκότητα· δὲν μυρίζουνε καὶ τόσο χωριό... Τὰ δημοτικὰ ἐρωτικὰ μας δίστιχα μᾶς ποτίζουνε σὰν πηγὴ ἀπὸ βράχο, ἐνῶ ὁ Λιπέρτης μᾶς δροσίζει στὸ ποτήρι τοῦ στίχου του· δὲν εἶναι ἓνας ἀπλὸς ἐρμηνευτὴς τοῦ ἄδολου ἔρωτα τοῦ χωριοῦ· εἶναι πλάστης ἔρωτα πόλεως μὲ ἀγροτικὲς εἰκόνες». Κι ὁ ἄλλος: «Ὁ τρίτος τόμος κατὰ τὴν ἀντίληψί μου ὕστερεῖ ποιοτικὰ καὶ

μάλιστα τοῦ Αου. Ὁ στίχος торνεμένος ὅπως στοὺς προηγούμενους τόμους, μὰ τὸ περιεχόμενο δὲν ἀνέβηκε πάνω ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο τῆς καθαρῆς ἔμμετρης ἠθογραφίας, στὴν ὁποία ἐπιτυγχάνει τόσον καλά ὁ ποιητὴς μὰ στὴν ὁποία μᾶς ἔχει δώσει στὰ προηγούμενά του ὅ,τι εἶχε νὰ μᾶς δώσει... Ζωντανεύουν βέβαια μέσα στὰ ποιήματα τοῦ Λιπέρτη κάποιοι τύποι Κυπρίων χωρικῶν, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ τὴν βᾶσιν τῆς μεγάλης του δημοτικότητος καὶ τὸ μέτρον τῆς ἰδιαζούσης του ἀξίας.... Κλείοντας τὸ σημείωμα τονίζω πὼς κατὰ τὴν ἀντίληψί μου ὁ τρίτος τόμος ὄχι μονάχα δὲν προσθέτει τίποτε στοὺς δύο προηγούμενους τόμους μὰ κ' ὕστερεῖ ἀπ' αὐτούς.

Τόσο οἱ πρῶτες ὅσο κ' οἱ δευτέρες γνώμες, (μόλον πού ἡ γνώμη τοῦ κ. Προυσῆ πλησιάζει ἀπὸ μίαν ἄποψη, τὴν ἄποψη τῆς τεχνικῆς, περισσότερο πρὸς τὴν ἀλήθεια) εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα μᾶς, τῆς ἴδιας παρεξηγημένης ἀντίληψης, πού δὲν πηγάζει ἀπὸ τὸ ἔργο ὅπως ξετυλίγεται στὴν τελευταία συλλογὴ κι οὐτε ὑποστηρίζεται ἀπ' αὐτό· καὶ γιὰ τοῦτο τὸ λόγο εἶναι ἀναμφίβολα ἐσφαλμένες. Ἡ ἐλάττωσις τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀντικειμενικῶν τραγουδιῶν—πού περικλείοντες ἐξέχειλα τὸ ραψωδικὸ ἢ μπαλλαντικὸ στοιχεῖο κυριαρχοῦσαν στὸν πρῶτο τόμο—στὶς δύο κατοπινὲς συλλογές, καὶ τὸ ξάφνιασμα μπροστὰ στὴν τέτοια ἐλάττωσις ἔσπρωξε τοὺς τρεῖς πρώτους ἀναγνωρισμένους θαυμαστὲς τοῦ Λιπερτικοῦ ἔργου νὰ προλάβουν οἰανδήποτε ὄχι φιλικὴ ἐπίκρισις, νὰ κάμουν τὴ δήλωσι, νὰ ἐκδώσουν ἕνα ἐπίσημο pronunciamiento, πὼς τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ κι ἂν δὲν παρουσιάζει ἐξέλιξις κι ἂν δὲν κερδίζει μὲ τὸν τρίτο τόμο, δὲ χάνει κίολας. Κ' οἱ ἄλλοι—σωστότερα ὁ κ. Ξιούτας, γιὰτὶ ὁ κ. Παπαχρυσοστόμος, χωρὶς νὰ ἀντιλαμβάνεται τὴν αὐξηση τῶν ὑποκειμενικῶν κομματιῶν, νομίζει πὼς ὅλοι οἱ στίχοι τοῦ γ' τόμου

εἶναι ἀντικειμενικοὶ ἠθογραφικοὶ—ἔσπευσαν νὰ διακηρύξουν, ὁ καθένας ἀπὸ τὴ δικὴ του ἄποψη καὶ μὲ τὸ δικὸ του ἐκφραστικὸ τρόπο, πὼς ἡ τελευταία συλλογὴ παίρνει μιὰ στροφὴ πρὸς τὰ κάτω, ὕστερεῖ ἀπὸ τοὺς προηγούμενους.

Τὸ λάθος ὄλων καὶ τῶν πέντε προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅ,τι δὲν μπόρεσαν ν' ἀντιληφθοῦνε πὼς ὁ Λιπέρτης ἀπὸ τὸ δεύτερο τόμο ἄρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται λιγώτερον γιὰ τὸ περιγραφικὸ εἶδος, τὴν ἠθογραφία, τὴ μπαλλάντα, καὶ πὼς τὸ ἐγὼ του, τὸ ὑποκειμενικὸ στοιχεῖο εἶναι ὅ,τι ἐνδιαφέρεται κ' αἰσθάνεται πὼς πρέπει νὰ ἐκφράσει. Ἀπὸ τὰ 45 στιχοῦργήματα τοῦ πρώτου τόμου τὰ 9 εἶναι ὑποκειμενικά, πού ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐξάνει σὲ 13—ἐχτός τῶν πατριωτικῶν πού εἶναι κι αὐτὰ ὑποκειμενικά—στὸ δεύτερο, καὶ σὲ 26 στὸν τρίτο. Στούς δύο τελευταίους ξεχωρίζουν τελείως καὶ καθαρίζονται κι ἀπ' αὐτὸ τὸ μιχτὸ στοιχεῖο ἀκόμη. Ἴσως ἐδῶ πρέπει νὰ εἰπωθεῖ πὼς τὰ πατριωτικὰ του ποιήματα κάθε ἄλλο παρὰ ὑποβολιμαῖα εἶναι ἢ κατὰ παραγγελίαν ποιήματα, ὅπως κοντὰ στοὺς ἄλλους κι ὁ Ἀλιθέρης θέλει νὰ τὰ παρουσιάσει. Ἡ κατηγορία αὐτὴ μπορεῖ πιὸ πολὺ νὰ νᾶναι ὀρθὴ γιὰ τὰ πατριωτικὰ τοῦ Βασίλη Μιχαηλίδη, ἂν λάβουμε μάλιστα ὑπόψη μας πὼς ὁ κύκλος τοῦ Ἀντρέα Θεμιστοκλέους, πού εἶχε τονώσει τὸν ἐνθουσιασμό καὶ τὸ αἶσθημά του νὰ γράψῃ ἕνα ἀριστούργημα, τὴν «9η Ἰουλίου», τὸν εἶχε σπρώξει πιὸ ὕστερα νὰ προχειρογράψῃ καὶ νὰ δίδει στὰ πατριωτικὰ του ποιήματα ἕνα δημοσιογραφικὸ τόνο. Ὁ Λιπέρτης πρέπει νὰ τὰ εἶχε αἰσθανθεῖ βαθύτατα, κ' ἡ πιὸ πειστικὴ μαρτυρία γιὰ τοῦτο εἶναι ὁ ἀληθινὰ θερμὸς παλμὸς πού τὰ διαπνέει.

Γενικὰ ἔχω τὴ γνώμη πὼς ὁ ὑποκειμενικὸς λογοτέχνης Λιπέρτης παρουσιάζει στὸν τρίτο τόμο μιὰ μεγάλη, μεγαλύτερη παρὰ στοὺς προηγούμενους τόμους, ἐσωτερικὴ κ' ἐξωτερικὴ

έξελιξη. Μονάχα τὰ ἀντικειμενικά του μποροῦν νὰ κριθοῦν ὡς μετατοπίσεις, βαριατσιόνες, παραλλαγές ἢ κι ἀπομιμήσεις τῶν καλυτέρων τοῦ εἴδους τῶν στὸν πρώτο τόμο. Ἐνῶ στὸν πρώτο τόμο φανερώνεται, χωρὶς νὰ παύει νὰ εἶναι ποιητής, περισσότερο τραγουδιστής, στοὺς δύο ἄλλους ὁ τραγουδιστής ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸν ποιητὴ λογοτέχνη. Γι' αὐτὸ καὶ συνθετικώτερος ἐξελίσσεται καὶ τεχνικώτερος γίνεται. Κι ὅ,τι παρατηρεῖται ὡς παρατρέβηγμα, ἀνακολουθία, παραγέμισμα, διαστροφή τῆς κανονικῆς καὶ τῆς συνηθισμένης ἔκφρασης, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρά ἀποτέλεσμα τῆς νέας τροπῆς ποῦ ἔδωσε στὴν ἐξελισσόμενη τέχνη του. Τὰ στιχουργήματα τοῦ τρίτου τόμου δὲν ἔχουν, ὅπως ἀντίθετα κι ὄχι ὀρθῶς παρατηρεῖ ὁ προλογητής στὸν τρίτο τόμο, «τὴν ἔμορφιάν, τὴν δροσιὰν καὶ τὴν χάριν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καὶ τῶν λαϊκῶν διστίχων.» Ὁ Λιπέρης φανερώνει μὲ τοῦτα ὅ,τι κανένας λυρικός ὡς τὰ τώρα γράφοντας στὴν ντοπιολαλιά μας δὲν ἔχει φανερώσει: μιὰ σειρά βασικῶν πειραμάτων διαφωτιστικῶν τοῦ πῶς μποροῦν νὰ ἐκφραστοῦν ἀτομικὰ συναισθήματα καὶ ἀτομικὲς σκέψεις, ποῦ πηγάζουν ἀπὸ τὸν ἐσώτερο κόσμο ἑνὸς ἐξελιγμένου ἔγῳ, σὲ μιὰ ντοπιολαλιά ποῦ εἶναι ἀνάγκη καὶ νὰ εὐρύνει τὰ λεξιλογικά της ὅρια καὶ νὰ βαθύνει τοὺς φραστικούς της πόρους. Τὰ πιὸ πολλὰ ἀπὸ τὰ τέτοια πειράματα ἔχουν ἀγκαλιάσει τὴν ἐπιτυχία κ' ἔχουν φθάσει σὲ μιὰν ὀλοκλήρωση. Ἡ εἰκόνα, ἢ μεταφορά, τὸ πάθος καὶ ἀφθονώτερα ὑπάρχουν καὶ ζωηρότερα παρουσιάζονται. Κι ἀκριβῶς ἢ ἀκόλουθῆ παράγραφος ἀπὸ τὸ σημείωμα τοῦ καθηγητῆ κ. Παπαχρυσοστόμου: «Ἀχρησιμοποίητη ἔμειναν ἐπίσης ἀπὸ τὸν ποιητὴ, ὁ ὁποῖος ἔμεινε προσκολλημένος στὸ διδακτικὸν στοιχείον, ἢ Κυπριώτικη εἰρωνεία, ἢ Κυπριώτικη σάτυρα, ἢ πλοῦσια καὶ χοντροκόμμα-

τη πολλὰς φορὲς σάτυρα. Μὲ λίγα λόγια ὁ Λ. οὔτε κλαίει, οὔτε γελά. οὔτε εἰρωνεύεται ὄλο καὶ συμβουλεύει», βρίσκεται σὲ μιὰ χοντρή καὶ πολὺ χτυπητὴ ἀντίφαση μὲ τὴ γενικὴ κι ἀπροσδιόριστὴ φράση του λίγο πιὸ κάτω στὸ ἴδιο σημείωμα «γιατὶ σὰ ἔργα του ζωγραφίζει τὴν Κυπριακὴν ψυχὴ». Ἄν τὰ στοιχεῖα, ποῦ ἀπαριθμεῖ πῶς λείπουν, δὲν ὑπάρχουν, τότε τὸ ἔργο του δὲ ζωγραφίζει τὴν Κυπριακὴ ψυχὴ!

Ὁ φιλόλογος φίλος κ. Προυσης, στὸ ἴδιο σημείωμα ἀπ' ὅπου πήραμε τὰ προσναφερμένα ἀποσπάσματα, ἐκφράζει ἐπίσης τὴν ἀκόλουθῆ κρίση σχετικὰ μὲ τὸν τρίτο τόμο: «...ὁ Λιπέρης ὅσο ζοῦσε μὲ τὴν ἐπίδραση ἀπὸ τὸ ἄμεσο περίγυρο τοῦ Κυπριώτικου χωριοῦ, μᾶς ἔδωσε τὰ περίφημα «Τζυπριώτικα Τραουδκια» τοῦ 1923, χωρὶς ὥστόσο νὰ ἐξαντλήσει μ' αὐτὰ τὴ δυναμικότητά του. Κι ὅταν ξαναγύρισε τὸ 1930 καὶ 1934 μὲ τὴ ζωὴ τοῦ χωριοῦ σὰ μακρινὸ ἀντίλαλο, ἦταν φυσικὸ νὰ μᾶς φανεῖ πιὰ σὰν κάπως ἐξαντλημένη φωνὴ τῶν παλιῶν του γνωρίμων μας τραγουδιῶν». Ὁ τελευταῖος λόγος γιὰ τὸ ἐξασθένημα τῆς φωνῆς δὲν εἶναι πραγματικὰ ὁ μόνος κι ὁ κύριος λόγος. Δὲν εἶναι ὀρθὸ νὰ παραδεχθοῦμε ἀποκλειστικὰ γιὰ τὸ Λιπέρη κάτι ἀνάλογο ποῦ εἰπώθηκε ἀπὸ τὸ γραμματικὸ Ἑλλάδιο, ὅπως μᾶς τὸ ἔσωσε ὁ Φώτιος, γιὰ τὸν Ξενοφῶντα: «οὐδὲν θαυμάστον ἀνὴρ ἐκστρατείας σχολάζων καὶ ξένων συνουσίαις εἴ τινα παρακόπτει τῆς πατρίου φωνῆς: διὸ νομοθέτην αὐτὸν οὐκ ἂν τις ἀττικισμοῦ παραλάβοι». Ἡ σκέψη του ἐπίσης ὅτι «ποῦ καὶ ποῦ βέβαια, στὸ νεώτερο μάλιστα ἔργο, τοῦ ἐφευγουν καὶ μερικοὶ τύποι λογιώτεροι, ποῦ εἶναι τόσο λίγοι καὶ δυσκολοξεχώριστοι!»—ποῦ συνταυτίζεται σχεδὸ μὲ τὴ σκέψη τοῦ καθηγητῆ κ. Χατζηιωάννου ἀπάνω στὸν γ' τόμο «ἢ γλῶσσα τοῦ Λιπέρη ἴσως νὰ ἔχη μερικὲς ὑπερβολὰς ὡς

πρὸς τὴν γνησιότητα τῆ διαλεκτικῆ» — εἶναι σκέψεις πού ἀναγκαῖα πηγάζουν ἀπὸ τὴ νέα ἐξελισσόμενη φάση πού πῆρε ἡ τέχνη του. Βέβαια κανεὶς δὲ μπορεῖ ν' ἀρνήθει τὴ μεγάλη ἐπίδραση πού ἡ ἀστική Κυπριώτικη ντοπιολαλιά, ὅπως μιλιέται ἀπὸ ἕνα μορφωμένο καὶ ἐξελιγμένο ἀστό, ἐξασκεῖ ἀπάνω στὴν ἀγροτική Κυπριώτικη ντοπιολαλιά. "Ἄν παρατηριένται παρεκκλίσεις ἀπὸ τὴν κύρια γραμμῆ, τῆ βασικῆ τροχιά τῆς ντοπιολαλιάς, ὅπως μιλιέται στὴν ὑπαιθρο, ἂν ὑπάρχει μιὰ φραστικὴ διαστροφή ἀνάλογη ὅμως μὲ τὴ θέση, τὴν κίνηση καὶ τὴ στροφή τῶν ἰδεῶν πού εἶναι ἀνάγκη νὰ πάρουν τὴ στιχουργικὴ τους προσαρμογή, αὐτὸ δὲ σημαίνει, ἔστω καὶ στὸ ἐλάχιστο, ἀγνοία τῆς ντοπιολαλιάς ἢ ἀδυναμία νὰ κρατηθεῖ τὸ γνήσιο κι ἀψηλὸ ἐπίπεδο τοῦ α' τόμου. "Ἄς μὴ ξεχνοῦμε πῶς ὁ ποιητῆς περνᾷ τὰ καλοκαίρια του στὶς Κυπριακὲς ἐξοχὲς, στὴ Βάσα τοῦ Κοιλανιοῦ, πού καθεχρονικά τοῦ παραστῆκε μιὰ νέα κολυμβήθρα!

Μὰ στὸν γ' τόμο ἀκριβῶς συμβαίνει κάτι διαφορετικὸ ἀπ' ὅτι συμβαίνει στὸν πρῶτο ἴσως νὰ συμβαίνει κάτι τὸ ἀντιθετο. Ἐκεῖ παρατηρεῖ κανεὶς μιαν τάση νὰ εἰπωθοῦν, ὅσο τὸ δυνατό τελειότερα, πράγματα γνωστά, συνηθισμένα, χεροπιαστά, τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ περιγυριᾶς, πού πρῶτη φορά ἀποπειράθηκε κανεὶς νὰ τὰ ἐκφράσει καὶ νὰ τὰ σταθεροποιήσει ποιητικά κ' ἔντεχνα, ἐνῶ στὸν γ' τόμο γίνεται ἀπόπειρα γιὰ τὴν ἔκφραση βαθύτερων κι ὄχι κοινῶν θεμάτων. "Ἔτσι ἡ τέχνη τοῦ Λιπέρτη, ἢ πιὸ σωστά, μιὰ πλευρὰ τῆς τέχνης τοῦ Λιπέρτη, πού δὲν εἶναι δυνατό παρὰ νὰ κυριαρχήσει ἀπὸ δῶ κ' ἐμπρός—γιατί πρέπει νὰ τονιστεῖ ὅτι ἀκμαῖος ὅπως φαίνεται καὶ εἶναι ἀκόμη ὁ ποιητῆς, δὲν θὰ ἐδικαιολογεῖτο παρὰ σὲ ἐξαιρετικὲς κ' ἔκτακτες περιστάσεις, περιστάσεις πού θὰ ἐπέτρεπαν νὰ τρα-

γουδηθεῖ μιὰ πολὺ-πολὺ ἔμορφη κι ἀληθινὰ χαριτωμένη τῶν πού ἀγγιξε ποικίλων φάσεων τῆς εἰδυλιακῆς ζωῆς—γιὰ νὰ μὴ δοθεῖ εὐκαιρία σὲ κανένα νὰ πεῖ ὅτι ὁ Λιπέρτης μονολογεῖ, πρέπει νὰ στραφεῖ σ' ἄλλες σφαῖρες καὶ νὰ καλλιεργήσει ἄλλους, ἀπάρθενους ἀγρούς. Ὁ προλογητῆς στὸν α' καὶ β' τόμο, ὁ καθηγητῆς κ. Ἄμαντος καὶ ὁ λόγιος ἱστορικὸς κ. Φιλίππου ὑποδεικνύουν καὶ συμβουλεύουν τὸν ποιητῆ νὰ ἐκφράσει σὲ στίχους τὶς ὠραῖες λαϊκὲς παραδόσεις τοῦ νησιοῦ. Ὁ καθηγητῆς κ. Στ. Κυριακίδης φρονεῖ ὅτι τὰ τραγούδια καὶ ποιήματα τοῦ Λιπέρτη ὡς τὰ τώρα «προάγουν τὴν ποιητικὴν γλῶσσαν καὶ ἔκφρασιν ἣν ἐδημιούργησεν ἐν Κύπρῳ ἡ γνωστὴ δημοτικὴ ποίησις καὶ ἡμιδημοτικὴ τῶν ποιητῶν στίχουργία». Πόσο περισσότερο πρέπει νὰ προχωρήσει ἡ γλῶσσα καὶ ἡ ἔκφραση μὲ τὴ νέα τροπὴ καὶ ἐξέλιξη πού πῆρε τὸ ἔργο τοῦ Λιπέρτη! Ὁ κ. Roussel, τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μομπελιέ, ἔγραψε: «M. Markides assure que le poète est demeuré lui même. Est-ce parce que je suis un peu familiarisé avec son oeuvre ? Il me semble à moi qu' il a encore gagné. Il me semble qu' il y a plus de souffle dans ces poèmes, en general un peu plus longs...» Πραγματικά στὴν τελευταία του συλλογὴ ὁ Λιπέρτης ἔχει προχωρήσει ἀπὸ τὴν **ἐντύπωση στὴ σκέψη, ἀπὸ τὴν παρατήρηση στὸ στοχασμό.** Μήπως ὁ Σολωμὸς δὲν πέρασε ἀπὸ τὴ μπαλλάντα, τὸ Θάνατο τοῦ Βοσκοῦ, τὴ Μοναχί, τὴν Εὐρυκόμη κ.τ.λ. στοὺς Ὕμνους, στὸ Λάμπρο, στοὺς **Ἐλεύθερους Πολιορκημένους;**

Στὸ μέλλο ἢ ποιήσῃ του, εὐρύνοντας ἐπίσης τοὺς ὀρίζοντες τῆς κι ἀπόμακρυσμένη ἀπ' τὴν ἀνάλυση, θὰ συμπυκνωθεῖ, χωρὶς διαρροή ἢ ἐχειλίλημα, θὰ γίνεῖ πιὸ συνθετικὴ καὶ θὰ ἀποδώσει νέες λέξεις καὶ νέες φράσεις, μιὰν καινούργια κυπριώτικη

γλώσσα, ἄρμονισμένη μὲ ἀνώτερα αἰσθήματα κι ἀνώτερες σκέψεις, καὶ θὰ μπορεῖ νὰ ὑπερηφανεῖται περισσότερο γιὰ τὴν ποίησίν του στοχαζόμε-

νος τοὺς στίχους τοῦ Μίλτωνα:

While it pursues
Things unattempted yet in prose or
rhyme.

ANT. INTIANOS

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ :

α. Χαλαρωμένη Λύρα ὑπὸ Δ. Θ. Λιπέρτη ἐν Κύπρῳ. Ἐν Λευκωσίᾳ. Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Γ. Νικοπούλου, 1891. 10½"×7". σ. 36.

β. Στόνοι ὑπὸ Δ. Θ. Λιπέρτη. Ἐν Λάρνακι Κύπρου, 1899. Τύποις Φιλοκαλίας.

γ. Δ. Θ. Λιπέρτη, Τζιπριώτικα Τραούδια, 1923. Τύποις «Ἐλευθερίας». Τιμᾶται σελ. 5.—8½"×6", σ. 116 [Φωτογραφία τοῦ ποιητῆ, ἀφιέρωση, 7—14 πρόλογος ὑπὸ Γεωργίου Α. Μαρκίδου. Περιεχόμενον 15—114, Πίναξ τῶν περιεχομένων 115—116].

δ. Δ. Θ. Λιπέρτη, Τζιπριώτικα Τραούδια. Τόμος Δεύτερος. Λευκωσία—Κύπρου, 1930. Τύποις «Κόσμος». Τιμᾶται σελ. 3.—8½"×6¾", σ. 144. [Φωτογραφία τοῦ ποιητῆ, ἀφιέρωση, 7—11 πρόλογος ὑπὸ Κωστή Παλαμᾶ. Περιεχόμενον 13—110. Ἐπίλογος ὑπὸ Γεωργίου Α. Μαρκίδου, Κρίσεις καὶ γνώμαι διὰ τὰ «Τζιπριώτικα Τραούδια» τοῦ Α' τόμου 118—131. Γλωσσάριον 132—142. Πίναξ Περιεχομένων 143—144.]

ε. Δ. Θ. Λιπέρτη, Τζιπριώτικα Τραούδια, Τόμος Τρίτος, Λευκωσία—Κύπρου, 1934. Τιμᾶται σελ. 3. 8½"×6¾" σ. 151. [Φωτογραφία τοῦ ποιητῆ, φωτογραφία τῆς μητέρας τοῦ ποιητῆ καὶ ἀφιέρωση. 7—33 πρόλογος ὑπὸ Γεωργίου Α. Μαρκίδου. Περιεχόμενον 33—125. Κρίσεις καὶ γνώμαι διὰ τὰ «Τζιπριώτικα Τραούδια» τοῦ Β' Τόμου 127—140. Γλωσσάριον 141—150. Πίναξ περιεχομένων 151].

ἈΡΘΡΑ ΚΑΙ ΚΡΙΤΙΚΕΣ *

α. «Στόνοι» ὑπὸ Δ. Θ. Λιπέρτη, Ἐφημ. Ἀλήθεια, Λεμεσοῦ Ἄρ. 935 (70), 1899.

β' Ἐκδόσεις, Ἐφημ. Κυπριακὸς Φύλαξ, Λευκωσίας, Ἄρ. 217 (852), 20[6]1923.

γ. Κριτικὰ Σημειώματα. Λιπέρτη: «Τζιπριώτικα Τραούδια»—Λευκωσία—Κύπρος—1923, «Ἀβγῆ», Λογοτεχνικὴ Ἐκδοσις, Λεμεσὸς, Μᾶης, 1924—Ἄρ. 2. σ. 39—42 ὑπὸ Ἀ[ντωνίου] Κ. Ἰ[ντιάνου]. Προβλ. «Διὰ τὴν Λεμεσιανὴν Ἀδύην», Φιλολογῶν Λάρναξ, Ἐφημ. Κυπριακὸς Φύλαξ, 28[5]1924.

δ. Δ. Θ. Λιπέρτη: Τζιπριώτικα Τραούδια, Ἐφημ. Σάλπιγξ Λεμεσοῦ (ἀναδημ. ἀπὸ τὴν «Ἀμάλθειαν») Ἄρ. 2057, 13[7]23 ὑπὸ Χρήστου Χρόνη. Δ. Θ. Λιπέρτη: Τζιπριώτικα Τραούδια ὑπὸ Παύλου Νιοβάνα (ἀναδημ. ἀπὸ τὴν Ἐφημ. Ἐστία Ἀθηνῶν) Ἐφημ. Σάλπιγξ Λεμεσοῦ, Ἄρ. 2058, 20[7]23.

ε. Παράγραφοι. Ὁ κ. Λιπέρτης. Σάββας Χρίστis, Ἐφημ. Ἡμερήσιος Κήρυξ Λευκωσίας, Ἄρ. 119, 19[4]923.

ζ. Ἀπὸ τὴν Κυπριακὴν Ζωή. Δ. Θ. Λιπέρτης ὑπὸ Τ. Ἀνθία. «Τὰ Τζιπριώτικα Τραούδια».—Μιά συλλογὴ λυρικοηθογραφικῶν ποιημάτων.—Ἡ Κυπριακὴ ἀγροτικὴ ζωή.—Ἡ νοστοροπία καὶ τὸ αἶσθημα τῶν χωρικῶν μας.—Ἡ Τέχνη τοῦ Λιπέρτη. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαίδεια, Ἄρ. Φύλ. 107, Ἀθῆναι 4[12]1927 et seq.

η. Οἱ ἄξιοι τεχνίτες τοῦ λόγου. Ἐνας Κύπριος Διαλεκτικὸς Ποιητῆς. Δ. Θ. Λιπέρτης ὑπὸ Λώρου Φαντάζη. Δελτίο Κριτικῆς, Ἀθῆναι, Ἔτος Α', Ἀπριλίου, 1932. Ἄρ. 1. σ. 6—7.

θ. Ποιητικὰ Πορτραῖτα. Δημήτρης Λιπέρτης. Ὁ μεγαλύτερος Κύπριος Βάρδος. Ὁ φωτερότερος Σταθμὸς τῆς Κυπριακῆς Διανόησης. Ὁ Συμβολισμὸς τοῦ ἔργου του

* ἀποσπάσματα μερικῶν ἀπὸ τούτα τὰ ἄρθρα βρίσκονται στὸ πίσω μέρος τοῦ β' καὶ γ' τόμου. Ἡ βιβλιογραφία αὐτὴ περιλαμβάνει μονάχα β, γ, δ, εἶδη καὶ δὲν εἶναι ἐξαντλητικὴ.

—Ἡ ξεχωριστὴ του σημασία διὰ τὴν Κύπρον.—Ξεδίπλωμα μερικῶν πτυχῶν τῆς ζωῆς του.—Ἡ μοναχικότης του.—Οἱ ἀντιλήψεις του, ὑπὸ Ἀντρέα Ρολάνδη. Ἐφημ. Νέος Κυπριακὸς Φύλαξ, Λευκοσία 16[12]1931 [στὴν ἀρχὴ τῆς κριτικῆς μῆξε λαθασμένα ἢ ἡμερομ. 31]12]931].

- ι. Ἡ ποίηση στὴν Κύπρον ὑπὸ Ἀντ. Περονάρη, Ἐφημ. Πάφος, 26]1]1934.
- κ. Ὁ ποιητὴς ὑπὸ Wideson Ἐφημ. Ἐλευθερία Λευκοσίας, 31]1]1934.
- λ. Τὸ Κυπριακὸ Βιβλίον. Διαβάζοντας τὸν Λιπέτη. Στοχασμοὶ γιὰ μερικὰ τραγούδια του. Π. Ξιούτας. Ἐφημ. Προϊνὴ, Λευκοσίας, 4]2]1934.
- μ. Ἐπὶ μιᾶς κριτικῆς (Ἀρίσταρχος), Ἐφημ. Φωνὴ τῆς Κύπρου, Λευκοσίας 10]2]1934.
- ν. Ἐπὶ μιᾶς ἐπιστολῆς τοῦ κριτικοῦ τῆς ποιήσεως Λιπέρτη (Ἀρίσταρχος), Ἐφημ. Φωνὴ τῆς Κύπρου, Λευκοσίας, 17]2]1934.
- ξ. Ἡ κριτικὴ τοῦ βιβλίου. Ὁ τρίτος τόμος τῶν «Τζιπριώτικων Τραουδιῶν». Λευτέρης Ἰωαννίδης, Ἐφημ. Νέος Κυπριακὸς Φύλαξ, 7]2]34.
- ο. Κριτικὰ Σημειώματα. Δ. Λιπέρτη, «Τζιπριώτικα Τραουδία» κ.τ.λ. ὑπὸ Ἄντη Περονάρη, Ἐφημ. Πάφος, 2]3]34.
- π. Κυπριακὰ Χρονικά, Ἐν Λάρνακι, Κύπρου, Ἔτος Ι', Τεῦχος Α'—Ἰαν—Μάρτιος, 1934, Δ. Θ. Λιπέρτη, Τζιπριώτικα Τραουδία. Τόμος τρίτος, Λευκοσία (1934) 8ου σελ. 150 ὑπὸ Κ. Π. Χατζηιωάννου.
- ρ. Ἡ Γνώσις, μηνιαῖον περιοδικὸν κτλ. Ἐν Λευκοσίᾳ, Ἔτος Α', Τεῦχος 4, 1934. Βιβλιοκρισίαι. Δ. Λιπέρτη Τζιπριώτικα Τραουδία, τόμος Γος σ. 124—129 ὑπὸ Χ. Παπαχρυσοστόμου.
- σ. Κριτικὰ Σημειώματα. Ἡ ποίηση τοῦ Δ. Λιπέρτη ὑπὸ Λάρα Κρυστάλλη, Ἐφημ. Πάφος, 10]5]1934.
- τ. Ἀνοικτὴ ἐπιστολὴ τοῦ καθηγ. κ. Παπαχρυσοστόμου (Στὸν κριτικὸ κ. Λ. Κρυστάλλη) Ἐφημ. Πάφος, 31]5]1934.
- υ. Γλαύκου Ἀλιθέρη, Δ. Θ. Λιπέρτης, Ἀλεξάντρεια, Τυπογραφεῖο Κασιμάτη καὶ Ἰωνᾶ, 1934, σ. 23.
- φ. Βιβλιοκρισία. Γλ. Ἀλιθέρη: Δ. Θ. Λιπέρτης ὑπὸ Κω. Στ., Ἐφημ. Ἀλήθεια Λεμεσοῦ 29]6]1934.
- χ. Τὸ ποιητικὸν ἔργον τοῦ Λιπέρτη. Αἱ κρίσεις τοῦ κ. Παπαχρυσοστόμου (Ἐνας ἀναγνώστης σας), Ἐφημ. Πάφος. 7]7]1934.
- ψ. Μεγάλες μορφές. Δ. Θ. Λιπέρτης, ὁ κλασικὸς ποιητὴς τῆς Κύπρου, τοῦ φιλολόγου Κώστα Προυσῆ, Ἐφημ. Προϊνὴ, Λευκοσίας, 13]4]1934.
- ω. Ἡ Γυνάικα στὴν ποίηση τοῦ Λιπέρτη. «Τζιπριώτικα τραουδία» τόμ. Α' καὶ Β', τοῦ Κώστα Προυσῆ, Ἐφημ. Προϊνὴ Λευκοσίας, 14, 15, 17, 18]4]1934.
- αα. Κυπριακὴ Βιβλιογραφία. Δ. Θ. Λιπέρτη, Τζιπριώτικα Τραουδία [Λευκοσία] Τύποις «Ἐλευθερίας», 1923. 8ον σ. 114. Τιμὴ σελ. 5. ὑπὸ Ι.Α.Γ.ΣΥΚ[ΟΥΤΡΗ]. Κυπριακὰ Χρονικά ἔν Λάρνακι Κύπρου. Ἔτος Α' Τεῦχος Ι' Ὀκτώβριος, 1923, σ. 305—308.
- αβ. Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδεῖα Ἐκδόσις «Πυρσοῦ» τομ. ΙΣΤ', Λιπέρτης Δημήτριος. σ. 165 ὑπὸ Γ. Α. Μ(αρκίδη).
- αγ. Poèmes Chyriotes, par M. D. Th. Lipertis, tome 3, Leucosie, 1934, 144 pag., 3 sh. «Libre», No 142—143 (Août—Septembre 1934) p. 1136—7 M. le Professeur Louis Roussel.
- αδ. Ὁ Λιπέρτης καὶ τὰ τραουδία του, ὑπὸ Κ. Ἀσσιώτη, Ἐφημ. Προϊνὴ Λευκοσίας 9]1]1934.

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Ο ΠΟΝΟΣ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ

Δέν υπάρχει όδυνηρότερο πράμα στη ζωή από τό νά λές παντού και πάντα τήν αλήθεια άδιαφορώντας για τίς συνέπειες, Τοῦ οὐρανοῦ ἡ εὐλογία κατάντησε βλογιά, κατάρα, γιατί ζοῦμε σέ μιὰ κοινωνία πού έβαλε σημαιοφόρο της τό ψέμα κι άνέβασε τήν άπάτη σέ σύμβολο. Σέ κάθε μας βήμα, όπου γυρίσουμε τό βλέμμα, σ' όποια μας άνέργεια, θά βροῦμε στρογγυλοκαθισμένο τό ψέμα σέ χίλιες δυό μορφές, από τό χαμηλότερο επίπεδο ως τό πιό ψηλό σκαλοπάτι. Άλλοῦ συγκαλυμμένο κι άλλοῦ όλοφάνερο, άλλοῦ μογιατισμένο μέ τά έναρετώτερα χρώματα και παντού βασιλεύει μέ τόν τρόπο του και διαφεντεύει άνοιχτήριμονα τή ζωή μας. Μπήκε στό γαίμα τοῦ ανθρώπου και τό μόλυβε. Κατάντησε νά γίνει στήριγμα τής αλήθειας, τόσο πού ν' αλήθευει ό λαϊκός λόγος πώς «τό ψέμα είναι τό χαλίκι τής αλήθειας». Ποιός τολμάει νά τό άρνηθεῖ; "Έχει τή γλύκα τής άμαρτίας μέ τό μέρος του, και δίνει τό κέρδος τής άπάτης πλούσιο στοῦς πιστούς του.

Πώς νά παραβγεῖ μαζί του ἡ καημένη ἡ αλήθεια; Είναι γυμνή, στεγνή και πικρή σάν τήν άλλο. Είναι δύσκολη κ' έπιζήμια για τόν ένδιαφερόμενο. Δέν ξαίρει νά κρύβεται ούτε νά σιωπά ἢ νά παραισιωπά, δέν ξαίρει ν' αλλάξει τή μορφή της και νά παρουσιάζεται ώραία κ' ευχάριστη. Ξακολουθεῖ αἰώνια νά λέει τά σῦκα σῦκα, και τή σκάφη σκάφη. Κ' εἶν' ένας κόσμος όλάκαιρος πού δέν τό θέλει αυτό! "Αν τολμήσει κάποιος νά πεί μερικές αλήθειες, σωρό θά τοῦ ρθοῦν οι καταπακτιές από τοῦς παραπονεμένους, πού δέν τοῦς σφείρει και ταραχει τό σκοτάδι τοῦς από τέτοιο φῶς. Κ' εἶσι οι λιγόψυχοι μπροστά στόν κίντυνο πού τοῦς άπειλεῖ, δειλιάζουν, βουβαίνονται και πάνε μέ τό μεγάλο κοπάδι πού βόσκει στά παχειά λιβάδια τής ψευτιάς. Τράνε τό μαγοβότανό της, ποτίζονται τήν κοινή λήθη και γίνονται μονάδες δίχως άτομική θέληση, έτοιμοι νά ξεσκίσουν τό λαρύγγι τοῦς και νά σηκώσουν τή γροθιά τοῦς για νά υπερασπίσουν τήν πρόληψη και τή συνήθεια, τό καθιερωμένο ψέμα.

Μά είναι και μερικοί πού δέ φοβονται. Δέν υποχωροῦν στίς φανασκίες και δέ λυγίζουν στά χτυπήματα. Λένε τό σωστό, τ' αλή-

θινό, βάζουνε τά πράματα στη θέση τοῦς κι αφήνουν τά «κυνάρια» νά γαβγίζουν πίσω τοῦς άνήσυχά. Δέ συνθηκολογοῦν, δέν κάνουν υποχωρήσεις, μά ντουῖροι προχωροῦνε στό σκοπό τοῦς τόν άχάριστο. Χτυπιένται από παντού: πέφτουνε σέ παγίδες πού τοῦς στήνουν όσοι κρατοῦν τά πόστα: χάνουνε τό ψωμί τοῦς, φοφάνε στήν ψάθα κι άναθεματίζονται σάν τοῦ διαβόλου τή μορφή.

Κι όμως είναι μιὰ παρηγόρια και μιὰ άνακούφιση για όσους δέ χάσανε όλότελα τόν έαυτό τοῦς μέσα στη μάζα τοῦ δόλου. Δίνουν έτσι κουράγιο και σέ κείνους πού θέλουν έπίσης, σέ μιὰ κάποια περίπτωση, νά ξεφύγουν από τόν άσφυχτικό κλοιό τής καθιερωμένης κυρίαρχης ψευτιάς και νά ποῦνε μιάν αλήθεια, μά τοῦς τρομάζει ἡ άνίλεη τιμωρία πού θά τοῦς έπιβάλλει τό άρωστημένο περιβάλλο, τιμωρία άτελεύτητη, βασιανιστική. Σκέφτονται κι όραματίζονται μέ καημό τά μεγάλα ώφελήματα τής ειλικρίνειας, κι από τήν άλλη μέ δέος ύπολογίζουνε τή «δαμόκλειο σπάθη» πού κρέμεται άπάνω άπ' τό κεφάλι τοῦς άν μιλήσουν. Θά λυπηθούν ἴσως φίλους, θά πονέσουν άγαπημένοι τοῦς, θά πειραχτοῦν ύψηλά πρόσωπα. Γι αυτό σά νά διατάζουν, ν' άμφιβάλουν για τήν άξία τοῦς, για τόν έαυτό τοῦς. Παίζεται μέσα τοῦς ένα σκληρό δράμα, πού έχει πάντα έξιλασθήριο θῦμα τόν ἴδιο τοῦς έαυτό. Τυραγνιένται και πάσχουν τό μαρτύριο μιās γυναικίας πού σπαράζει μέσα στοῦς δημιουργικούς πόνους τής γέννησης ενός παιδιοῦ. Υποφέρουν κι αυτοί, πονοῦν και τοῦς πηρουσιάζουν άλύπητα οι ώδινες τοῦ τοκετοῦ, τοῦ τοκετοῦ τής αλήθειας.

Μά ποιά ἡ χαρά τοῦς σάν τήν ξεστομίσουν! "Ίσως ν' ακολουθήσει άτέλειωτη σειρά μαῦρες μέρες από τήν αλήθεια τούτη, μά τίποτε δέν μπορεί ν' αντίζυγιάσει τήν ώραϊότητα στιγμή, τή μιὰ και τή μοναδική, τής αλήθειας. Μιά ίκανοποίηση ούράνια, μιὰ γενναία άνύψωση, μιὰ δυναμική δημιουργία φεγγοβολά μέσα τοῦς και τοῦς λαμπρύνει τή μορφή μέ τήν αἴγλη τής ανωτερότητας. Μακάριος όποιος ζεῖ τέτοιες ζωγόνες στιγμές!..

Ό καλός μου φίλος "Άρης "Ακάμας γράφει σέ μιάν άνέκδοτη του «Παραβολή»:

«Ένώ όλοι σχεδόν οι σπόροι τών άκαρπων φυτῶν είναι προικισμένοι από τή φύση μέ μιὰ άφάνταστη δύναμη βλαστικότητας και μέ όλα τά μέσα πού βοηθοῦν στη διασπορά τοῦς, κανένας σπόρος καρποφόρου

δέντρου δὲν ἔχει τέτοια πλεονεκτήματα.

»Ὁ σπόρος, λόγου χάρη, τοῦ κεφαλάγκαθου ἔχει, σὰν ἄλλη «πετερόεσσα νίκη», φερά καὶ σκορπίζεται με τὸν ἐλάχιστο ἀέρα παντοῦ, ἐνῶ ἕνα καρῦδι πέφτοντας ἀπὸ τὴν καρυδιά μένει στὸ μέρος πού θά πέσει—κι ἂν μάλιστα τὸ μέρος αὐτὸ εἶναι πετρώδικο, σπάζει καὶ καταστρέφεται.

»Τὸ ἴδιο θά μπορούσε νὰ εἰπωθεῖ καὶ γιὰ τὸ σπόρο ἐνὸς δικοῦ μας ψέματος ἢ μιᾶς ἀλήθειας. Ὁ πρῶτος διασπείρεται εὐκόλα κ' εὐδοκίμει παντοῦ, ἐνῶ ὁ δεύτερος δυσκολώτατα διασπείρεται καὶ πολὺ πιὸ δύσκολα εὐδοκίμει».

Φαίνεται λοιπὸν πὼς ἡ ἀρώστια τῆς ψευτιάς εἶναι βαθειὰ ριζωμένη—ὡς καὶ στὴ φύση. Μὰ γι αὐτὸ ἀκριβῶς ἔχει ἡ ἀλήθεια ἄξια μεγαλύτερη, ὅπου κι ἂν παρουσιάζεται.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΗ

ΜΙΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

σχετικῶς μετὴν κριτικὴν γιὰ τὸ «Συμπόσιον».

Ἀθῆναι 15|1|35

Ἀγαπητὲ κ. Προυσῆ,

Μὲ ἰδιαίτερον εὐχαρίστησιν ἐδιάβασα τὴν κριτικὴν πού ἀφιέρωσατε γιὰ τὸ Συμπόσιον—καὶ σὰς εὐχαριστῶ πολὺ γι αὐτήν...

Τὴν κριτικὴν σας ἐδιάβασα μὲ πολλὴ προσοχὴ καὶ ὄχι μὰ φορᾶ ἔχει γραφῆ μὲ τέτοια συμπάθεια καὶ ὀριμότητα, ὥστε δὲν μοῦ ἐπιτρέπεται νὰ σκεφθῶ κἂν νὰ ζητήσω ἐξηγήσεις, ὅπως φαντάζεσθε, γιὰ τὰ σημεῖα πού διεφωνήσατε. Καὶ περισσότερα νὰ ἦσαν δὲν θά μ' ἐπείραζε προσωπικῶς καθόλου. Γιατὶ καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν συμφωνῶ πάντα μὲ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ θὰ ἐθεωροῦσα σὺ μ φ ο ρ ᾶ δὲν συμφωνοῦσαμεν εἰς ὅλα ὄλοι. Μόνον στὴν καλὴ πίστη χρειάζεται νὰ συμφωνοῦμε—καὶ αὐτὴ δὲν λείπει καθόλου ἀπὸ τὴν κρίσιν σας. Ἀκριβῶς γι αὐτὸ παίρνω τὸ θάρρος νὰ σὰς ὑποβάλω μερικὰς παρατηρήσεις εἰς ὅσα λέγετε.

Κρίμα πού δὲν σὰς ἐπρόφθασε τὸ γράμμα μου (1) θὰ ἐπρόλαβaine τὴν μεγαλύτερα ἔλλειψιν τῆς κριτικῆς σας, δηλαδὴ τὸ ὅτι οὔτε μὴ λέξιν δὲν εἶπατε γιὰ τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀκαδημίας νὰ ἐκδώσῃ καὶ μεταφράσῃ τοὺς

ἀρχαίους. Ὅσο καὶ νὰ μὲ κολακεύῃ ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς σας εἰς τὸ ἔργον μου, θὰ ἤθελα νὰ τονισθῆ, ὅτι εἶναι ὁ πρῶτος τόμος μιᾶς σειρᾶς ὅτι εἶναι μίᾳ συμβολῆ προσωπικῆ εἰς ἕνα ἔργον εὐρύτερον πού ξεπερνᾶ καὶ τὴν ζωὴν μου καὶ τὴν προσπάθειά μου, ἕνα ἔργον πού πρέπει ὄλοι νὰ συνεργασθοῦμε.

Ὅσον ἀφορᾶ τὴ γλῶσσα, ξέρω τὰς πεποιθήσεις σας καὶ ξέρετε τίς δικές μου. Ἄν ἡ δημοτικὴ γλῶσσα, δηλ. σὴν πού θά μπορούσε νὰ ὀνομασθῆ δημοτικὴ προκειμένου περὶ ἔργων φιλοσοφικῶν, θὰ ἔδιδε στὸ ἔργον μεγαλύτεραν ζωὴν—δὲν εἶναι δικὴ μου δουλειὰ νὰ συζητήσω. Ἐνα ὄμως πρέπει νὰ σὰς πῶ: δὲν ἔχετε δικίον πὼς ἡ δημοτικὴ γλῶσσα θὰ βοηθοῦσε στὴν διάδοσιν του περισσότερον. Εἰν' 6 μῆνες πού ἐκυκλοφόρησε καὶ πησιάζουν νὰ πουληθοῦν 2000 ἀντίτυπα τοῦ Συμποσίου. Ἴσως δ' ἐντὸς τοῦ 1935 νὰ γίνῃ δευτέρα ἐκδοσις. Οἱ ἀναγνώσται του βέβαια δὲν εἶναι μοδίστες καὶ χωρικοὶ εἶναι τὸ εὐρύτερον κοινὸν τῶν μορφωμένων, καὶ τὸ κοινὸν αὐτὸ ἀποδεικνύει μὲ τὴν προτίμησίν του, ὅτι τὸ ἱκανοποιεῖ (δὲν τὸ πειράζει τοῦλάχιστον) γλῶσσα μετρημένη καὶ ἀφαντίστος, γλῶσσα πού δὲ θυμίζει κάθε καὶ τόσο γλωσσικὸ ζήτημα. Ἴσως αὐτὸ νὰ μὰς δώσῃ ἀφορμὴ νὰ σκεφθοῦμε, πόσο μακριὰ βρισκόμαστε ἀπὸ τὴν πραγματικότητα μὲ τοὺς γλωσσικούς μας φανατισμούς, μὲ τὸν ὀρθολογισμό τῶν γλωσσικῶν θεωριῶν τοῦ 1880, μὲ τοὺς φουτουρισμούς, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀρτηριοσκληρωσιν τῶν ἀρχαίστων—οἱ ὅποιοι (σημειωθήτω) κατεδίκασαν δριμυτάτα τὴν γλῶσσαν τοῦ Συμποσίου. Ἴσως νὰ μὰς δώσῃ νὰ ἐνοήσωμεν ὅτι τὸ ἔθνος (ὡς πνευματικὴ ὄντοτης) δὲν ἀσχολεῖται τόσο μὲ τὸ γλωσσικὸ, ὅπως φαντάζονται οἱ ἔμποροι τοῦ γλωσσικοῦ ἀγῶνος, ὅτι καμμιά «ἀναγέννησις», καμμιά ἀληθινὴ «πρόδοσις» δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῆ, πού σταματᾶ στὰ τελικὰ ν καὶ στὴν τρίτη κλίση—καὶ ὅτι ἡ συγκέντρωσις τῆς προσοχῆς καὶ τῆς δράσεως τῶν φιλολόγων σ' αὐτὰ καὶ μόνον, δὲν εἶναι παρά συγκαλυμμένη φυγοπονία ν' ἀντικρῶσωμε τὰ οὐσιώδη, τὰ προβλήματα τοῦ ἔσ ω ἄ ν θ ρ ῶ π ο υ, δὲν εἶναι παρά ὁ μεταμφιεσμένος σχολαστικισμὸς ἐκείνων τῶν παλιῶν, πού ἐπίστευαν, πὼς ἅμα φθάσαμε στὴν γλῶσσα τοῦ Ξενοφάντος θὰ γίνωμε καὶ Ξενοφῶντες καὶ Πλάτωνες—θὰ μὲ ἄλλα λόγια τὸ πρόβλημα τῆς ἐθνικῆς προκοπῆς ἦτανε πρόβλημα «ἐνδυμασίας» γλωσσικῆς, κρατικῆς, κοινωνικῆς καὶ ὅτι ἄλλο ἐλέτε. Ἐπιληρίασαμε νὰ φθάσωμε στὴ γλῶσσα τοῦ Ξενοφάντος—γιὰ νὰνακαλύψωμε πὼς ἦμασθε κούφια τύμπανα ἀρχαίων φράσεων. Ἴσως νάρθῃ καιρὸς, πού θὰ γεμίσῃ ὁ κόσμος ἀπὸ δημοτικιστὰς, καὶ θὰ κατατομηθοῦν τὰ τελικὰ -ν—θὰνακαλύψωμε τότε, πὼς ἡ περίφημος «ἀναγέννησις», εἶναι κάτι πολὺ οὐσιαστικώτερο, κάτι μὲ τὸ

(1) ΣΗΜ. «Κυπρ. Γρ.»—Τὸ γράμμα αὐτὸ τοῦ κ. Συκουτρῆ πρὸς τὸν κ. Προυσῆ εἶναι γραμμένο στίς 21 Δεκεμβρίου 1934, κ' ἔφτασε ἐδῶ ὅταν πιά τυπώθηκε ἡ σχετικὴ κριτικὴ. Σ' αὐτὸ τονίζει ὁ κ. Σ. τὴ σημασία τῆς συστηματικῆς κριτικῆς ἀσχολίας πάνω στοὺς ἀρχαίους, πού τοὺς ἀγνόησε ὄμως ἡ νεοελληνικὴ ἐπιστῆμη.

όποιον έπρεπεν άλλες, σοβαρώτερες, έσωτερικώτερες προσπάθειες νά καταβάλωμε, παρά τούς γλωσσοαμυντορισμούς και τās γλωσσοκαπηλίας τών διαφόρων κενών γνώσεως και αίσθήματος «δασκάλων» τών δύο παρατάξεων. Και τότε θάνακαλύπταμε—άν έλθωμεν εις συναισθησιν—ότι κάθε φανατισμός είν' άδυναμία και είν' όμολογία έθελουσίας τυφλώσεως ένώπιον τής αλήθειας χάριν τών έφημέρων ζητημάτων, τών όποιων άκριβώς ή όξύτης (για κάθε μαζικόν τρόπον τού σκέπτεσθαι) είναι αντιστρόφως ανάλογος πρός τήν σημαντικότητα και τήν «μέεξιν» τού αιώνιου.

“Όσα λέτε για τή θεωρία περι όμοφυλοφιλίας τού Freud, μπορεί νά είναι σωστά—δέν συζητώ τώρα—είναι όμως έξω τού θέματος. Διότι τó πρόβλημα είναι, όχι πώς ένας άνδρας μπορεί νά θυμήση γενετησίως έναν άλλον, αλλά γιατί ειδικώς οί Έλληνες κάτι πού συναντάται εις όλας τās έποχās τó άνδειξαν εις θεσμόν κοινωνικόν και τó έξειδανίκεσαν. Αυτό είναι πρόβλημα άπολύτως Ιστορικόν. Αί παρατηρήσεις τού Freud, άν είναι σωστές, ισχύουν για όλας τās έποχās και όλους τούς λαούς; άλλ' αυτό ούτε είναι τó θέμα μου, ούτ' έξηγει τήν ιδιόζουσαν μορφήν πού έπήρε στους Έλληνες.

Έννοείτε και ό ίδιος, ότι ή Εισαγωγή ενός διαλόγου δέν θά μπορούσε νά χωρέση όλκληρη βιογραφία τού Πλάτωνος ή τού Σωκράτους—πού μόνο σέ ιδιαίτερο βιβλίο θά μπορούσε νά βγη. Έκτός άν άπεφάσιζα νά δώσω άρισμένης πωχάς ειδήσεις έγκυκλοπαιδικού λεξικού. Μόνον ή βιογραφία τού Πλάτωνος, όπως έγω τήν φαντάζομαι, ως βιογραφίαν ψυχής, με άπασχόλησε πέρυσι εις τās μαθήματά μου περι Πλάτωνος, άν και έδίδακα τó μισό έξάμηνο 4 ώρες τήν βδομάδα—και δέν έτελείωσα. Και όμως είχα σκοπόν νά κάμω εισαγωγήν εις τó όλον έργον τού Πλάτωνος. Τόσα πολλά είναι όσα έχει κανείς νά ειπή..

“Έρχομαι τώρα στας έπί μέρους παρατηρήσεις σας. Τό αίσθάνομαι άπάράσκευος κλπ. παρετήρησαν και άλλοι. Τό έπρωτίμησα διά τούς έξης λόγους: α') τó άσύνδετον σχήμα πλησιάζει περισσότερο εις τήν σύνταξιν τού προφορικού λόγου, είναι όλιγώτερον σχολαστικόν παρά τó αίσθάνομαι, ότι. Φυσικά προϋπόθεσις είναι πώς θά διαβάξη κανείς προσέχων τās σημεία τής οτίξεως. Βάλετε π.χ. νομίζω, άπάράσκευος κλπ. ή τó αίσθάνομαι: άπάράσκευος δέν είμαι. Εις τόν πρόλογον έτόνισα ήδη ότι προτιμώ νεωτερικός σύνταξις. β') Με τó αίσθάνομαι (τό όποιον χωρίς έξηρητημένην πρότασιν ως αίσθάνομαι καλόν είναι πράγματι ξενισμός) άποδίδω πιστότερα τó δοκώ μοι και τήν διαφοράν του

άπό τó αντικειμενικώτερον δοκεί μοι (μου φαίνεται).

Στό μεταποίηση 196ε έχετε δικίον: είναι όμως τó μεταποίηση άπόπειρα ν' άποδοθή ή παρήχησις τού ποιητής-ποίηση και στήν γλώσσα μας, και ή παρήχησις στήν όμιλία τού Άγαθωνος είναι συνειδητή, και σκόπιμος. Άλλά τó όπως δ ή ποτε μπόρω (201d) δέν θά μπορούσε νά παρεξηγηθή παρά άν προηγείτο τελεία στιγμή πρδ αυτού. Τό όπως δ ή ποτε (άντι όπως) έτέθη διά ν' άποδοθή και τó άνήυποτ., διότι όπως μπόρω σημαίνει=ώς δύναμαι. Ίσως σαφέστερον θά ήτο νά χρησιμοποιηθή άοριστου ύποτ. όπως δ ή ποτε μπόρεσω.

Γιά τόν έπίλογο δέ σάς γράφω τίποτε, γιατί δέν τόν κατάλαβα τελείως. Πιστεύω βέβαια στήν άριστοκατία (όχι τού πνεύματος για νά μη νομισθί πώς έλω λογίων άρχήν), αλλά πιστεύω σ' αυτήν ως φορέα τού πολιτισμού, ως προϋπόθεσιν τού δημιουργικού πολιτισμού ένός έθνους—άκόμα ως τή μόνη δυνατότητα νά έξυψωθούν ήθικώς και αί λαίκαί μάζει, διότι έξυψωσις σημαίνει πειθαρχία και άδημαγώγητος στοργή.

I. ΣΥΚΟΥΤΡΗΣ

‘Απάντηση

Θά μου έπιτρέψει ό κ. Συκουτρής νά νομίζω πώς οί παραπάνω παρατηρήσεις του δέν άναικουν όσα έγραφα στο σημείωμά μου εκείνο («Κυπρ. Γράμματα», άρ. 9, σ. 254—8).

Ειδικά όμως για τó δημοτικισμό όλοι τó καταλαβαίνουν πώς δέν είναι άπλά κατάργηση τών τελικων ν ή έφαρμογή βιασμένων γλωσσικών τύπων, αλλά κάτι ουσιαστικώτερο, βαθύτερο, ένα πλοτύτερο κίνημα πού άγκαλιάζει τόσο τή γλώσσα όσο και τις άλλες πνευματικές έκδηλώσεις στή νεοελληνική ζωή. Δέν περιορίζεται μονάχα σέ λεξίδια όπως ό καθαρευουσιτισμός κι ό λεγόμενος «νεοδημοτικισμός», μά ξυπνάει τις συνειδήσεις, τις φωτίζει νά βλέπουν και νά λέν τήν αλήθεια άφοβα, και τις πλησιάζει στο μεγάλο λαό, πού, όσο κι άν προσπαθούν οί έπιτήθειοι νά τόν ψευτίσουν, μένει πάντα ή πηγή τεράστιας δυναμικότητας, άγνός, έπιπιδεχτικός διαμόρφωσης πρός κάθε άνώτερη έπιδιώξη, ό φορέας κι ό δημιουργός τού πολιτισμού (στο σύνολό του, στις μονάδες του), ό δέχτης κι ό δικαιωτής κάθε πράξης. Γι αυτό τή νεοελληνική αναγέννηση—πού θά ρθει με τή ριζική άλλαγή τών σκουριασμένων αντίληψεων, με τó γενικό ξεκαθάρισμα τών νεκρών συστημάτων, με τó σοφό και τεχνικό χτίσιμο πάνω σέ γερά θεμέλια ζωής, σκέψης και δράσης—κανένας δημοτικιστής δέν τή φαντάστηκε ως «γραμματική» μονάχα άλλαγή. Μά όλοι ώστόσο τó παραδέχονται.

πὼς γλώσσα τῆς νεοελληνικῆς ἀναγέννησης (ὅποια κι ἂν εἶναι ἡ ἀναγέννηση ταύτη) εἶναι ἡ δημοτικὴ. Νὰ γιατί ἡ δημοτικὴ γίνεκε σύμβολο σὲ κάθε ζωντανὴ καὶ βιώσιμη ἐξόρμηση, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ στόχος ὅσων μένουν πίσω. Αὐτός εἶναι δὰ κι ὁ λόγος πού οἱ δημοτικιστές, χωρὶς νὰναι πάντοτε καὶ φανατισμένοι, δὲν παραλείπουν (δὲν πρέπει νὰ παραλείπουν) εὐκαιρία ἀπὸ τὸ νὰ προσπαθοῦν ν' ἀντικαταστήσει παντοῦ τὴν ἄλλη «γλώσσα» ἡ δημοτικὴ—μὲ τὴν ἴδια πίστη πὼς ἐνεργοῦν σωστά, ὅπως ὁ ἄνθρωπος πού προσπαθεῖ νὰ ἐξαφανιστεῖ τὸ ψέμα καὶ νὰ βασιλέψει ἡ ἀλήθεια στὸν κόσμο, μὲ τὴ λαμπρότητα τοῦ θριαμβευτῆ ἡλίου πού διώχνει τὸ σκοτάδι καὶ σκορπίζει παντοῦ τὸ ζωτικὸ του φῶς.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΣΗΣ

Λάμπρος Πορφύρα—Οἱ Μουσικὲς Φωνές, Ἀθήνα, Τὰ Χρονικὰ, 1934.

Μὲ τίς «Σκιές» ὁ Λάμπρος Πορφύρας πήρε τὴ θέση πού τοῦ ταίριαζε στὸ νεοελληνικὸ Παρνασσό, μιὰ θέση μαλακοῦ τραγουδιστῆ, πού ἀκούεται εὐχάριστα καὶ πού φέρνει στὴν ψυχὴ μιὰ γλυκεῖα μελαγχολία, ἀκαθόριστη, ἀπίαστη σὰν τίς φευγαλέες σκιές. Μὲ τὰ *posthumes* του, τίς «Μουσικὲς Φωνές», σταθεροποιεῖ τὴ θέση του αὐτῆ, γιατί ἐπαναλαμβάνει τὸν ἑαυτό του—σὲ τὸν χαμηλότερο ἴσως καὶ λιγώτερο ζῶντο—χωρὶς καμιὰ προέκταση εἴτε ἀνύψωση. Μένει ἕνας ἀπαλὸς ρωμαντικός πού δὲν ἐπαναστατεῖ γιὰ τίποτε, δὲν ἀγαναχτεῖ, δὲ συν.ρίβει σ' ἐνθουσιαστικὴ ὄρμη τὰ καλοῦπια, μὰ ὑπομονετικά, μ' ἐγκρατέρευση ἀβουλή τραγουδάει νοσταλγικά—ὄχι παθητικά—τὰ μαραμμένα κι ἄρωστα καὶ δειλὰ, τὴ σιωπῆ, τὰ σύννεφα καὶ τὸ φθινόπωρο. Δὲν ἔχει τίποτε πού νὰ ξεφρνιάζει, πού νὰ ἔχει τὴν προσωπικὴ σφραγίδα τῆς πρωτοτυπίας, μὰ ἀπλά, κοινὰ τὰ λόγια του, ντύνουνε τὰ φτωχικά του θέματα μὲ τὴ μετριοφροσύνη τοῦ ἡρεμοῦ καὶ συγκρατημένου αἰσθηματός, πού μόνο ἡ ἐπανάληψη τὸ κάνει κάπως χτυπητό. Σάμπως νὰ μὴν ἔχει ἐπιθυμίες γιὰ τούτῃ τὴ ζωὴ καὶ φαίνεται νὰ τοῦ λείπει κ' ἡ χριστιανικὴ παραδείσια διάθεση τοῦ λυτρωμοῦ. Τοῦ φτάνουνε οἱ θύμησες, ἀχνές, θολές, θαμπές καὶ αὐτές, καὶ κάποιιοι ἀόριστοι πόθοι μακρινοὶ πού ἀργοδιαβαίνουν πένθημα καὶ σβύνουνε θλιμένοι. Συγκεντρωμένος σὲ μιὰν ἀγόνη αὐτοἀνάλυση, παίρνει μιὰ σάση παθητικὴ στὴ ζωὴ, πού τὸν κάνει ν' ἀγνοεῖ τὰ σημερινὰ προβλήματα πού βασανίζουν τὴν ἀνθρωπότητα. Καμιὰ ἀνησυχία δὲ ρυτιδώνει τὸ μέτωπό του, καὶ τὸν ἄνθρωπο δὲν τονε βλέπει παρὰ σὰν ἕνα

τραγούδι, μελαγχολικὸ ἴσως, τραγούδι ὁμῶς πάντα:

«Βλέπω μιὰ μαύρη ζωγραφιά, πού μου
[τὴν ζωγραφίζει
Ἡ χειμωνιάτικη βραδύα: Πικρὴ φτώχο-
λογία!
Καλύβια πάνω ἀπ' τὸ γυαλὸ π' ὄλο βογ-
[γάζει κι' ἀφρίζει
Στέγες παλιές καὶ θλιβερὰ παραθύρα
[παλιά.

Βλέπω τὸν ἄδειο δρόμο τους καὶ μέσα νὰ
[περνᾷ
Τὸ γέρω ἀλήτη, τὸ σκυφτὸ σὰν ἔρημο
[σκυλί,
Τὴ μπόρα πού ἀπλώνοντανε καὶ τώρα
[πιά ξεσπάει
Στὴ φτώχεια πέρα, πέρα ἔκει στὴ σκοτει-
[νῇ ζωῇ...»

Βλέπει μονάχα. Δὲ δείχνει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ περισσότερα κι οὔτε κατεβαίνει βαθύτερα ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια. (Ἔτσι καὶ τὸν πόλεμο μόνις τὸ λεπτοχαρακί με μιὰ βιαστικὴ πιεστικότητα στὸ «καθὼς ἐρχόνταν».) Γι' αὐτὸ κι οὔτε φωτίστηκε τὸ πρόσωπό του μὲ τὸ ἄδολο γέλιο τῆς χαρᾶς, τῆς χαρᾶς ἀπὸ τὴν ἱκανοποίηση γιὰ κάτι πού πέτυχε ὕστερ' ἀπὸ ἀγώνα κ' ἔρευνα.

Ὡς καὶ τὴ φύση δὲν τὴν εἶδε χαρούμενη, ἀνοιξιὰτικη, ἐχτός ἀπὸ σπάνιες φορές.

Μὰ εἶναι πολὺ χαρακτηριστικὸ πὼς ἡ πονεμένη του αὐτῆ διάθεση ὀρχίζεται ἀπὸ τὰ πρῶτα πρῶτα του τραγουδία καὶ φτάνει ἴσαμε τὰ τελευταῖα του, χωρὶς καμιάν ἀλλαγὴ στὰ αἰσθημάτων του. Ἐνα ἀπλό κοίταγμα στοὺς δυὸ τόμους του τὸ δείχνει πόσο ὀλοκληρωτικά δονήθηκε ὁ Πορφύρας ἀπὸ τὴ μοιραία του αὐτῆ θλίψη. Παραθέτω ἐδῶ ἕνα παλιὸ τραγούδι του δημοσιευμένο στὸ περιοδικὸ «Ἴσις» τῆς Ἀλεξάνδρειας 11.23 Ἀπρίλη 1898—πού δὲν ὑπάρχει οὔτε δυὸ συλλογές του, καὶ πού εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ τὸ τὸ στείλει ὁ ποιητὴς Γλαῦκος Ἀλιθέρογος γιὰ νὰ τὸ συμπεριλάβουν οἱ ἀρμόδιοι καμιά φορά στὰ «Ἀπαντα» τοῦ Πορφύρα.

ΠΑΝΑΓΙΑ

Κάθε γιορτῆ καὶ Κυριακῇ
οἱ πρᾶσινο βασιλοῦ
σὰν ἀπὸ πλούσιο θυμιατῆρι
σὲ θυμιατίζουνε στὸ παραθύρι.

Στὴν κατάσπρῃ σου τὴ φωλιὰ
μὲ μυστικὴ φεγγοβολία
σὰν Παναγιὰ ἀπὸ τὰ οὐράνια
χάνεσαι στ' ἄνθινα στεφάνια.

Πάναγνη, ἐκεῖθε σπλαχνική
κάθε γιορτή καὶ Κυριακή,
ὦ Παναγία μυροφόρα,
σκορπᾶς τὸ θάνατο στὴ χώρα.

Ἡ ξεχωριστὴ εἰδυλλιακὴ χάρη τοῦ τραγουδιοῦ αὐτοῦ ποτίζεται πάλι μετὰ τὸ δηλητηριοῦ τοῦ θανάτου.

Κι ὁμως, μῦθο ποῦ ἀπομονώθηκε ὁ Πορφύρας ἐκούσια σῆνα θλιμένο περιβάλλο, μέσα σὲ χαμένα ὄνειρα καὶ σὲ πένθιμα φυλλοροήματα, κι ὅς μὴν ἔχει τὸ ἀσκητικὸ μεγαλεῖο τοῦ ἐρημίτη, δὲ μᾶς ἀφήνει ἀδιάφορους ψυχικά. Εἶναι τοῦτο τὸ μυστικὸ τῆς γοητείας τῆς τέχνης του. Ἡ ἀπαλοσύνη, ἡ τρυφερότητα, τὸ βελουδένιο κι ἄπιστο, μιά γλυκεῖα μελαγχολία παγανιστικῆ, ἡ ταιριαστὴ μετὰ τὸ περιεχόμενον ἤρεμῃ μελωδία, ἡ μονόνοη ἴσως ἀλλὰ ὑποβλητικὴ μουσικὴ του, μᾶς κρατοῦν εὐχάριστα σὲ μιά σιωπηλὴ διάχυση. Ἡ ἐπανόληψή του δὲν εἶναι φορτικὴ, δὲ μᾶς κουράζει, ὅπως δὲ μᾶς κουράζει τὸ «σιγαλὸ μουρμουρητὸ μιάς ἀργυκόλυτης βρυσούλας σὲ μιὰν ἀπόμερη γωνιά τοῦ δάσους. Κι αὐτὸ γιὰτ' εἶν' αὐθόρμητος, εἰλικρινὴς δὲν ἔχει τίποτε φτιαχτό. Ἀκούστε τον στὸ θελητικὸ αὐτὸ τραγούδι, πού εἶν' ἕνα κομμάτι τῆς δικῆς του ζωῆς μετὰ τοὺς ἀπλοῖκους καὶ ταπεινοὺς ψαράδες καὶ βαρκάρηδες τοῦ Πασαλιμιοῦ:

«Πιὲ στοῦ γιாலοῦ τὴ σκοτεινὴ ταβέρνα τὸ
[κρασί σου,
Σὲ μὲ ἄκρη τώρα π' ἄρχισαν ξανά τὰ
[πρωτοβρόχια,
Πιὲ το με ναῦτες καὶ σκυφτοὺς ψαράδες
[ἀντικρύ σοι,
Μ' ἀνθρώπους πού βασάνισε κ' ἡ θάλασσα
[σα κ' ἡ φτώχεια.

Πιὲ το ἡ ψυχὴ σου ἀξένοιαστὴ τόσο πολὺ
[νὰ γίνη,
Ποῦ ἂν ἔρθ' ἡ Μοῖρα σου ἡ κακιὰ νὰ τῆς
[χαμογελάσης,
Καημοὶ καινούργιοι ἂν ἔρθουνε μαζί σου
[ἄς πιοῦν κ' ἐκεῖνοι,
Κι' ἂν ἔρθῃ ὁ Χάρος, ἦσυχά κι' αὐτὸν
[νὰ τὸν κεράσης.»

Ἔτσι καὶ στ' ἄλλα του τραγούδια εἶτε ἐξομολογείται στὴ θάλασσα τὸν κρυφὸ του καημὸ καὶ τὴν καλεῖ νὰ τὸν πάρει μακριὰ ἀπὸ «τὰ στενά σπιτία» τῆς πολιτείας, εἶτε παραπονιέται γιὰ τὸ χαμὸ τῆς μάννας του, εἶτε τραγουδαίει τὰ φύλλα πού πέφτουν καὶ τῆς θάλασσας τὴν ἀδυσώπητην καταστροφὴν, παντοῦ καὶ πάντα εἶναι εἰλικρινὴς, ἀπλὸς καὶ—γιατὶ ὄχι;—συγκινεῖ μετὰ τὸ δικό του πικρό-γλυκὸ τρόπο. Δὲ μᾶς κερνάει βέβαια ὁ Πορφύρας τὸ δυνατό κρασί τῆς λυρικῆς μέθης

πού συγκινεῖ καὶ ἀπολυτρώνει, ἀλλὰ ἕνα ἀπὸ τὰ φτανᾶ γλυκὰ κρασιά ἐκεῖνο πού μόλις θολώνουν τὸ μυαλό κι ἀφήνουνε μιὰ πόρτα στὴν ψυχὴ νὰ σιγοφιθυρῶσει τοὺς καημοὺς τῆς δειλᾶ κι ἀθόρυβα. Δὲ φιλοσοφεῖ μετὰ τῆς ζωῆς, δὲν καταπιάνεται μετὰ μεγάλα, μὰ περιγράφει τὰ ταπεινά καὶ τ' ἀσήμαντα μετὰ τὴν χάρη καὶ τὴν εὐγενικὴ μελαγχολία ἑνὸς εὐαίσθητου νοσταλγοῦ.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΡΟΥΗΣ

ΤΥΠΟΣ

Στὸ «Νέο Κυπριακὸ Φύλακα» ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Καραγιαννάκης δημοσιεύει ἀπὸ τὶς 23 Γεν. σειρά ἀρθρῶν του γιὰ τὴ «συνεργασία σχολείου καὶ οἰκογενείας».

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα πολὺ ἐνδιαφέροντα κινηματογραφικὰ σημεῖα τοῦ κ. Λεὺτ. Ἰωαννίδη.

—Στὴν «Πραῖνή» (27 Γεν.) ὁ κ. Α. Περνάρης γράφει γιὰ τὸ ὑπὸ ἐκδόσῃ μυθιστόρημα τοῦ κ. Λουκῆ Ἀκριτά «Νέος μετὰ καλὰς συντάξεις...»

Στὴν «Ἀλλήθεια» (18 Γεν.) ὁ κ. Ὀμηρος Χαπίτης κάνει τὸν καλλιτεχνικὸ ἀπολογισμὸ τοῦ 1934.

—Στὴν ἴδια ἐφημερίδα (25 Γεν.) ἀναδημοσιεύεται ἀπὸ τὸν «Παρατηρητὴ» τὸν Χανιῶν, ἄρθρο γιὰ τὴν ἐκεῖ διάλεξη τοῦ Γ. Σ. Φραγκοῦδη γιὰ τὴν ἐνιαεῖα γλώσσα.

—Στὴν «Πάφος» (25 Γεν.) δημοσιεύεται ἐπιστολὴ τοῦ κ. Ἀντ. Ἀγκαστινιώτη γιὰ «τὸ ζήτημα τῶν ἀναγνωστικῶν καὶ διδαχτικῶν βιβλίων στὴν Κύπρον», ὅπου ἀναπτύσσονται πολὺ ἐνδιαφέρουσες ἀπόψεις γι' αὐτό.

—Ἀπὸ τῆς 27 Γεν. ἄρχισαν νὰ βγαίνει στὴ Λευκωσίαν ἕνα καθημερινὴ ἐφημερίδα ὀ «Κυπριακὸς Τύπος». Ἀπὸ τὴ συνεργασία τοῦ πρώτου φύλλου πολὺ ἀξιοπρόσθετὴ ἡ παράδοσος γιὰ τὸν «Καλόγουρο τ' Ἀη Παντελεήμονα» τῆς δ. «Ἐλῆς Χ. Παπαδοπούλου».

—Πήραμε τὶς ἐφημερίδες «Ἐλευθερία», «Φωνὴ τῆς Κύπρου», «Παρατηρητὴς», «Ἀθλητικὰ Νέα», τὰ περιοδικὰ «Ὁ Φίλος τῶν ζώων» (Διευθυντὴς Χ. Λαγουδάκης, Ὁδὸς Πινδάρου 4α, Ἀθήναι) καὶ «Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφικὴ καὶ Βιβλιοφιλικὴ Ἐπιθεώρησις».

—Τὸ περιοδικὸ «Νέα Ἑστία» (15 Γεν.) γράφει: «Εἰς τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα» (τεύχῳ Νοεμβρ., Δεκ καὶ Ἰαν.) ἀξιόλογοι στίχοι καὶ πεζὰ νέων ἰσίων λογοτεχνῶν καὶ καὶ ἀρκετὰ συστηματικὴν κριτικὴν παρακολούθησις ὄλων τῶν πνευματικῶν ἐκδηλώσεων. Εἰς τὰ δύο τελευταῖα τεύχη εἶνε καταφανὴς ἡ προσπάθεια συμπληρώσεως τῶν κενῶν πού παρατηρήθησαν εἰς τὰ προηγούμενα, καὶ συγκεντρώσεως ἐργασίας Κυπρίων λογιῶν»

—Ὁ Καθηγητὴς κ. Louis Roussel γράφει στὸ περιοδικὸ *Libre* ἀρ. 146—147 (Δεκ. 1934—Γεν. 1935) γιὰ τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα»: «Τὰ «Κυπριακὰ Γράμματα», νὰ ἐπιθεώρησι πού βγαίνει στὴ Λευκωσίαν τῆς Κύπρου, εἶναι πολὺ ἐνδιαφέροντα. Τοὺς εὐχόμεθα νὰ κρατήσουν. Οἱ Κυπριῶτες θέλουν νὰ παίξουν τὸ μέρος τους στὸ ἑλληνικὸ κινῆμα. ἔχουν δικίον. Καλὸ κουράγιο...»

—Στὸ ἴδιο τεύχος τοῦ *Libre* ὁ καθηγητὴς κ. Roussel κρίνει τὴν ποιητικὴν σύλληψιν τοῦ Γλαύκου Ἀλιθέρου «Ἀπλὴ Προσφορά», καὶ τὰ «Φιόκια τῆς καρκίας μου», τοῦ Παύλου Λιασιῶ. Παραθέτομε ἐδῶ μεταφρασμένα τὰ σημεῖα αὐτὰ:

«Ἀπλὴ προσφορά, ὑπὸ Γλαύκου Ἀλιθέρου. Ἐκδ. «Γλαῦκος», Κύπρος, 1929, σ. 100, σχ. 80 σελ. 2.

Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι παλιὸ κιόλας, μ' ἀξίζει νὰ τὸ θυμηθοῦμε. Ἀρχίζει μ' ἕνα συγκινητικὸ πρόλογο πού ἀπευθύνεται στὴ γυναῖκα τοῦ ποιητῆ, τρυφερὸ δῶρο, ὅπου ὑπάρχουν ὄρατα πράγματα γιὰ τὴ συνένωσι τῆς χαρᾶς καὶ τῆς λύτης στὶς ἀνθρώπινες υπάρξεις. Κατόπι ἐρχεται ἕνα συννεῖο, πού εἶναι ἕνα εἶδος *exegi monumentum*, καὶ κηρύσσει τὴν πίστιν στὸ ἔργο του κι ὅς μὴ γνώρισεν ἀκόμη τὴν εὐκοιλι ἐπιτυχία, καὶ τὴ δύναμιν τοῦ ποιητῆ, τοῦ τελικοῦ νικητῆ.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρωτεύοντα ὑποκείμενα τῆς ἐμπνεύσεως του εἶναι ἡ πατρικὴ στοργή. Τὸ ὄρατο ποίημα ἐκεῖνο πού διερωτᾶται ἂν θὰ ζήσει ἀρκετὰ γιὰ νὰ διαβάσει τὸ ἴδιο αὐτὸ ποίημα στὸ παιδί του, ἢ ἂν τὸ παιδί θὰ τὸ διαβάσει πῶ ὑστερα καὶ θὰ θυμᾶται τὸν πατέρα του!

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Και κείνο το άλλο όπου λέγει ότι τα τσεβδά φελλίσματα του μπεπέ του τότε δίδαξαν την αρμονία! Ζητείται από το κοιμημένο παιδί να τὸν διδάξει τὴν ἡμέρα καὶ τὴ γαλήνη. Ἐξασκεί τὴν τέχνην τοῦ νὰ εἶναι πατέρας μὲ μιά λεπτότητα ποὺ τὴ ζωογονεῖ ἢ αἰσθησιμὴν τῆς ἀστοχίας τοῦ βίου. Ἡ σὺλλογος ἔχει τὸ μέρος τῆς στήν τρυφερὴ τούτῃ καρδίᾳ. Κ' ἔχει γι' αὐτὴν τόνους ποὺ μοιάζουνε ἀκοκτὰ μὲ κείνους τοῦ Πετράρχου.

Καταπιάστηκε σκόμα μὲ τὴ φιλολογικὴ σάτιρα καὶ ὄχι χωρὶς κάποια εὐτυχία. Ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι ἡ δύναμις ποὺ χαρακτηρίζει τὸ ταλέντο του, ἡ σάτιρα δὲν εἶναι ἡ φυσικὴ του περιοχὴ.

Ἡ γλῶσσα καὶ ὁ στίχος εἶναι πολὺ καλά. Ἀλλὰ ὁ πάρχουν δακτυλικοί, λίγο μονότονοι. Εἶναι γνωστὸ πὺς δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν ἀληθινοὶ δακτυλικοί στίχοι σὴ νεοελληνικῇ, μὰ μιά ἀπλή καρικοτούρα. Καὶ ὑποστηρίζεται πὺς δὲν πρέπει νὰ ἀναμνύονται "σπονδαίον", μὲ ὀ α κ τ λ ο υ ς, γιὰτι οἱ σ π ο ν δ εῖ ο ἰ εἶναι τ ρ ο χ α ἰ ο ἰ σ' αὐτὴ τὴν ὀλοκληρωτικῇ λανθασμένῃ ἀντίληψῃ. Ἐνας "ἐξάμετρος δακτυλικός", λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι στίχος μὲ 17 συλλαβές—ἀριθμὸς ὀριζόμενος—καὶ μὲ τὸμὲς ἀδυσόσητα σὲ 3333, πρῶμα κουραστικὸν.

Ἀλλὰ ἡ λεπτομέρεια τούτῃ δὲν ἀναίρει τίποτε ἀπὸ τὰ οὐσιαστικὰ προτερήματα τοῦ ἔργου, τὸ λεπτὸ κ' ἐλαφρὸ θέλητρον, τὴν εἰρωνικὴν καὶ ἡσυχὴν σεμνότητα, τὸν ὠραῖο ἀξιαγάπητο τόνον τὸν πολὺ χρωματισμένον μὲ μελαγχολία.

Γὰ "Τὰ Φειδία τῆς καρδίας μου," τοῦ Π. Λιασιδῆ, ἀρχίζει μὲ τὴ μετάφραση ἐνὸς τραγουδιοῦ του, τοῦ "Γρέφει μὲ τὴ ἀγάπῃ σου," κ' ὑπερα γράφει:

"Ὁ σὺλλογος Ἀνὸρβωσις δημοσίευσεν τὸν τόμο αὐτό. Ὁ κ. Προῦσης τὸν ἐπρόβουσε. Ὁ Λιασιδῆς γεννήθηκε στὰ 1901. Δημοσίευσεν πρωτύτερα τὰ "Τραγουδία τοῦ νησιοῦ μου,"... Γεννημένος ποιητῆς, θεωρεῖ τὰ βιβλία του γιὰ παιδιὰ του. Τὰ γερμίζει μὲ τραγουδία τῆς ἀγάπης καὶ σατυρικὰ βέλη. Ἐγράφε πρῶτα σὲ μιά πολὺ καθαρὴ κυπριώτικῃ γλῶσσᾳ. Ἡ ἀνάγνωσις τῶν ἐφημερίδων τοῦ χάλασε κάπως τὴ γλῶσσᾳ. Ὡστόσο μὲν ἀρκετὰ δύσκολα καὶ μὲ διάφορα πολλὰ χωρία. Ἐχει βεβαίον ἕνα λεξιλόγιον: ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὸ. Ἐζηγεῖ ἀπλὰ πράματα καὶ ἀμπελεῖ μεγάλες δυσκολίες.

Ἡ στιχοῦργικὴ εἶναι πολὺ λαϊκῇ. Ἀλλάζει κάποτε τὸν τόνο ἀπὸ τὴ θέση του, ὅπως κάνει (κάποτε) ὁ λαός, μὰ δὲν εἶναι λόγος γιὰ νὰ τὴ μιμηθεῖ κανένας. Καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ ἀξία τοῦ στίχου δὲν εἶναι σχεδὸν καμιά.

Ὁ πρόλογος εἶναι πολὺ μελετημένος καὶ μὲ καλὴ ἀσθησιμὴ. Ἀλλὰ δὲν τόλμησε νὰ χρησιμοποιήσει ἕνα ἀλφάβητο γιὰ τὴ μεταγραφήν. Γι' αὐτὸ λυποῦμαι. Μὲ ἕνα τέτοιο ἀλφάβητο, καὶ μιά μελέτη λίγο μεγαλύτερη γιὰ τὸς φθόγγους (βλ. σ. 16), θὰ γινόταν τὸ βιβλίον αὐτὸ ἕνα πολὺτιμο ντοκουμέντον τῆς κυπριώτικης προφορᾶς. Κι ἄξιζε τὸν κόπον. Ἐχα τὴν ἰδέαν πὺς αὐτὴ θὰ ἔλυε μερικὰ προβλήματα τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς...

Α. Χ. Οἰκονόμου.—"Ἐνα Πάνθεον. Οἱ Μεγάλοι Ἐθερῆται καὶ Δωρηταὶ τῆς Ἀθήνας καὶ τῶν χωρίων τῆς (Σύγχρονος Ἱστορικῆς Ἐρευνας). Ἐν Ἀθήναις, 1934.

Κωνστ. Δ. Χριστοφίδου, διδασκάλου.—Μεγάλῃ Κυπριακῇ Ἐγκυκλοπαίδειᾳ, ἥτοι Ἱστορία καὶ Γεωγραφία τῆς νήσου Κύπρου ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον, μετὰ παραθέσεως τῶν κειμένων διαφόρων χρονογράφων. Τόμος Δεύτερος κτλ. Ἐκδ. Χρ. Γ. Σταυρινίδης, Λευκωσία.

Χρ. Θ. Παλαίση.—Ἐνας ἐρασιμακὸς θρίαμβος κ.τ.λ. ποίημα. Λευκωσία, 1934. Τυπ. Κ. Κύρου.

Χρ. Θ. Παλαίση.—Ἐλευθερία Παλῆ στὴν Κύπρον κλπ. ποίημα Τυπ. Ν. Π. Οἰκονόμου, Βαρύσια, 1934

ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Στὶς 8 Γενάρῃ πέθανε στὴν Ἀθήνᾳ ὁ ποιητῆς Ἀποστόλος Μαμμέλης.

—Στὴν «Πνευματικὴν Ἀδελφότητα» μίλησε ὁ κ. Σ. Ἐω-αγγελίδης μὲ θέμα «Οἱ σκοτεινοὶ χρόνοι τῆς Ἑσθῶπης» (20 Γεν.) καὶ ὁ κ. Γ. Θ. Σταυρινίδης μὲ θέμα «Ἡ Ἀσπασία τοῦ Περικλέους» (29 Γεν.)

—Στὴν Βιβλιοθήκῃ Φανερωμένης μίλησε ὁ κ. Κυπριανὸς Κυριακίδης μὲ θέμα «Ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ὡς ἄνθρωπος, ρήτορ καὶ συγγραφεὺς» (26 Γεν.).

—Τις μέρες αὐτὲς βρισκται στὴν Κύπρῳ ἡ δραματικὴ ὕψιφωσις δ. Νέλλη Πλοῦτη, ποὺ θὰ δώσει συναυλίαν στὴ Λευκωσίᾳ καὶ στὶς ἄλλες πόλεις.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

—κ. Ζ. Ρωσιδῆ, Λεμεσό. Εὐχαριστοῦμε. Ἐλπίζομε νὰ τὸ ἔχομε τῆς μέρες τούτες.—κ. Γ. Χ. Χριστοφίδῃ, Λοντίνον. Σὰς γράφομε ἰδιαίτερα.—κ. Ἀλκὴ Ἐρὺλῳ, Ἀθήνα. Τὰ καλά σας λόγια γιὰ τὰ «Κυπρ. Γρ.» μᾶς συγκινοῦν.—κ. Α. Α., Ἀθήνα. Ἐγετε δικαιο.—Ἀπ' ἐδῶ καὶ πέρα θὰ γίνεται ὅπως λέτε. Στὸν καθηγητὴ κ. Ν. Βεῆ διαβίβαστε τὶς θερμότητάς μας εὐχαριστίας. Περιμένομε ἐρῶτερες ἐξηγήσεις ἕνα μᾶς γράφετε στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς σας.—κ. Κ. Θ. Καρνέρος, Σουλφάγου. Πολὺ μέτρια τὰ διὰ τῶν τραγουδίων σας ποὺ μᾶς ἀπελάτε καὶ στὰ νοήματα καὶ στὴν ἐχτέλεση. Ὡστόσο εἰσφαιρομε πὺς δημοσίευστε καλύτερα ἀπὸ αὐτὰ.—κ. Γ. Μαυροπίδῃ, Λάρνακα. Ὁ κ. Ν. Κ. μᾶς ἔδωσε ἕνα ποίημά σας. Εἶναι καλὸ καὶ θὰ ὑπεῖ στὸ ἐπόμενον.—κ. Γ. Χειμαρίδῃ, Στρόβολο. Ὑστεροῦν πολὺ. Κάποια πνοὴ καὶ πρωτοτυπία φαίνεται ποὺ καὶ τοῦ, ἀλλὰ χάνεται μέσα στὶς τεχνητὰς πὺς ἀναγκαστικὰ σωρεῖτε στὴν ὀγκώδη ἐργασία σας. Τὸ ποίημα γιὰ τὸ Μαμμέλη ἀσθενικὸ κι αὐτό.

Μ' εὐχαρίστηση μάθαμε πὺς ἡ ἔκκλησὴ μας εἰσακοῦσθη καὶ τὸ Γενάρῃ πολλοὶ Κυβερνητικοὶ Ὑπάλληλοι ὑπογράψανε συμβόλαια μὲ τὴν Ἀσφαλιστικὴ Ἐταιρεία Ltd τοῦ Λονδίνου **PRUDENTIAL**, τὸν μεγαλύτερον ἀσφαλιστικὸν ὀργανισμὸν στὴ Βρετανικὴ αὐτοκρατορία, ποὺ τὴ συστήνομε θερμότερα.

Διαβάσαμε προσεχτικὰ τὸν ἐτήσιον ἀπολογισμὸν, τὰ συμβόλαια καὶ τὶς τιμές. Φαίνεται πὺς μεγαλύτερη ἀσφάλεια δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δοθεῖ. Τὰ συμβόλαιά τῆς εἶναι πρότυπο διασφαλείας καὶ εὐθύτητος. Τὰ ἀσφάλιστρα δὲν εἶναι μεγαλύτερα παρὰ σ' ἄλλες ἑταιρεῖες, καὶ κάποτε εἶναι καὶ φτηνότερα.

Πιὸ ὑστερα θὰ δώσομε μερικοὺς ἀριθμοὺς πολὺ ἐνδιαφέροντες σχετικὰ μὲ τὴ μεγάλη αὐτὴ Ἐταιρεία, καὶ νὰ ἐξηγήσομε γιὰτι μπορεῖ νὰ προσφέρει ὄρους ποὺ ἱκανοποιοῦν τὰ 28,000,000 ἀσφαλισμένα ἀπ' αὐτὴν πρόσωπα.

Ἐπεὺθυνος ἰδιοκτητῆς: Α. Μ. Ἀτταλίδης—Λευκωσία.

Τυπογραφεῖο «ΝΕΟΣ Κόσμος» Ἐωμὰ Γ. Κυριακίδῃ-Λευκωσία.

Θέλετε νὰ ἔχετε στὸ σπίτι σας ἓνα ἔπιπλο
ποῦ νὰ φαίνεται εὐρωπαϊκὸ ;

Θέλετε ν' ἀποφύγετε τὸ φούσκωμα τῶν ἐπι-
πλων σας ;

Κάνετε τὰ ἔπιπλα σας ἀπὸ **ΚΑΠΛΑΜΑ**
Εὐρωπαϊκὸ, ἐγγυημένα γιὰ δεκάδες χρόνια.

Ὁ καπλαμᾶς δὲν εἶναι καμιὰ καινούργια ἀνακάλυψη
ποῦ βρήκαμε μεις. Στὴν Εὐρώπῃ τὸν ἐργάζονται ἐδῶ καὶ **δισ-**
κόσια χρόνια.

Εἶναι καιρὸς πιά νὰ συγχρονιστοῦμε στὴν ξυλουργικὴ
τέχνη, γιὰ νὰ ποῦμε πὼς εἴμαστε πολιτισμένοι.

Οἱ στερεώτερες καὶ ὠραιότερες ἐπιπλώσεις μὲ καπλαμά-
δες εὐρωπαϊκοὺς γίνονται στὸ ἐργαστήριό μας

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΕΠΙΠΛΩΝ

ΦΑΝΟΥ ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ

Σοφοκλέους 6, Λευκωσία.

COCOMALT

Τονωτικὸν βεβαίως ἀποτελεσματι-
κότητος ἐξαιρετικὰ εὐγευστὸν καὶ ἀ-
παραίτητον διὰ κάθε ἐξητηγμένον
ἄτομον μικρᾶς καὶ μεγάλης ἡλικίας.

Πωλεῖται εἰς ὅλα τὰ καλὰ κατα-
στήματα ἀποικιακῶν, καὶ εἰς τὰ Φαρ-
μακεία.

Χονδρική καὶ λιανική πώλησις :

ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΠΑΠΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΛΕΥΚΟΣΙΑ

Ζητήσατε δείγματα δωρεὰν καὶ παρα-
βάλετε το μὲ τὸ παρόμοιον εἶδος διὰ
νὰ ἀντιληφθῆτε τὴν ἀνωτερότητά του.

Ρεκλάμα εἶναι οἱ καταναλωταὶ
του, ἢ ἀποτελεσματικότης του καὶ
ἡ εὐθηνὴ τιμὴ του. Τὸ ἀφήνομεν
μὲ ἐλάχιστον κέρδος καὶ τοῦτο **χά-**
ριν συναγωνισμοῦ.

Αἱ παγκοσμίου φήμης Γαλλοὶ
Ἀγγλικοὶ **-ΒΑΦΑΙ ΜΑΛΙΩΝ**
INECTO RAPID

Εἰς 18 δια-
φόρους φε-
ρικούς χρο-
ματισμοὺς
Αἱ μόνον
βαφαὶ αἱ
ποῖαι ἀντ-
χουν στὸ
περμανέντ
καὶ ὄντου-
λασιόν.
Ἀποφεύγε-
τε τὰς εὐθε-
νὰς βαφὰς
γιατὶ κατα-
στρέφετε

τὴν κόμην σας.

Ζητοῦμεν πωλητᾶς εἰς τὰς ἄλλας πό-
λεις. Στέλλομεν παντοῦ ταχυδρομ-
κῶς, μὲ πλήρεις ὁδηγίας διὰ τὴν
χορῆσιν.

Γενικὸς ἀντιπρόσωπος Κύπρου:

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΠΑΠΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Ληδρας 70, Τ. Κ. 100. Λευκωσία

Ο ΒΙΚΤΩΡ ΟΥΓΚΩ

ΕΪΠΕ:

«Γιὰ τὴ δυστυχία τοῦ παιδιοῦ ἐνδιαφέρεται
μιὰ μάνα.

» Γιὰ τὴ δυστυχία ἐνὸς νέου ἐνδιαφέρεται μιὰ νέα.

» Γιὰ τὴ δυστυχία ἐνὸς γέρου δὲν ἐνδιαφέ-
ρεται **ΚΑΝΕΝΑΣ!!!**»

Γι αὐτὸ ἀσφαλίσσατε ἀπὸ τώρα καὶ κάνετε ἄνε-
τες τὶς ἡμέρες τῶν γηρατειῶν σας.

Εἶσθε πανδρεμένος; Μὴν ἀφήσετε μιὰ χήρα
καταδικασμένη ἀπὸ τὴ μοῖρα σὲ καταναγκαστικὰ
ἔργα γιὰ τὸ ὑπόλοιπο τῆς ζωῆς τῆς!

Ἔχετε παιδιά; Κάνετε μιὰ προίκα γι' αὐτὰ
ἢ φροντίστε γιὰ τὴ μόρφωσή των.

Ἀποταμιεύσατε μισὸ σελίνι τὴν ἡμέρα καὶ τὸ
μέλλον τῆς συζύγου σας, τῶν παιδιῶν σας, τὸ δικό
σας μέλλον προστατεύεται ἀπὸ τὴν **Ἀσφαλιστι-
κὴ Ἑταιρεία Ltd**

PRUDENTIAL (ΛΟΝΔΙΝΟΥ)

τὴν μεγίστην Ἀσφαλιστικὴ Ἑταιρεία στὴ Βρεττα-
νικὴ Αὐτοκρατορία.

Τὸ ἐνεργητικὸ ὑπερβαίνει... **£277.000.000**

Ἀσφάλεια Ζωῆς (εὐεργέτημα διπλοῦ δυστυχήματος) Πυρός, Θαλάσσης,
Αὐτοκινήτου. — Κάθε πληροφορία δίνεται εὐχαρίστως.

Πράκτωρ διὰ τὴν Κύπρον

Σ. ΜΑΡΑΣΛΙΑΝ

Ὁδὸς Κύκκου Ταχ. Κιβ. 76, Λευκωσία

Ἵποπράκτορες

ἐν Ἀμμοχώστῳ ὁ κ. Μ. ΜΑΡΑΓΚΟΣ
ἐν Λάρνακι οἱ κ.κ. ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ — ΣΑΝΤΑΜΑΣ
ἐν Λεμεσῷ ὁ κ. ΧΡ. Ι. ΚΟΤΣΑΠΑΣ
ἐν Πάφῳ ὁ κ. Ν. Σ. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ
ἐν Κυρηνείᾳ ὁ κ. Δ. ΣΕΒΕΡΗΣ

ΣΠΟΥΔΑΙΟ :— Εἰδικὲς εὐκολίες γιὰ πανδρεμένους καὶ ἀνυπάνδρους Κυβερνητικοὺς καὶ
Τραπεζιτικοὺς Ὑπαλλήλους.

ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑ
ΧΡΩΜΑΤΩΝ & ΕΙΔΩΝ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ
ΑΔΑΜΟΥ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ
ΖΩΓΡΑΦΟΥ & ΔΙΑΚΟΣΜΗΤΟΥ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ & ΧΡΩΜΑΤΟΠΩΛΕΙΟΝ

ΛΕΥΚΟΣΙΑ (ΚΥΠΡΟΥ)

Ὀδὸς Ἐλευθερίας καὶ Ἀριάδνης

(ἔναντι τοῦ ξενοδοχείου «ΜΕΓΑ ΕΘΝΙΚΟΝ»)

Τηλεγρ. Διεύθυνσις : «ΤΕΧΝΗ».

Τὸ Ἐργαστήριόν μου ἀναλαμβάνει κάθε εἶδος ζωγραφικῆς τέχνης, ταπέλλες καὶ πρώτης τάξεως διακοσμῆσεις οἰκίων (μπογιατίσματα).

Πεῖρα τριάκοντα ἐτῶν.

Κυρία καὶ Κύριε,

Παίξει πολὺ σπουδαῖο ρόλο στὴ ζωὴ σας εἰάν ἔχετε ἓνα σπίτι βιμένο μὲ καλλιτεχνικὸ γούστο· καὶ ἂν τὸ θέλετε, ζητήστε τὴ γνώμη μας καὶ τὰς τιμὰς μας.

Εἶναι ἀκόμη πρὸ σπουδαῖο ἂν κατορθώσετε νὰ κάμετε διακρίσιν τῶν διαφόρων μπογιαδιῶν ποὺ χρειάζεσθε γιὰ βάψιμο τοῦ σπιτιοῦ σας. Μεταχειριζόμενοι πάντοτε τὰς μπογιαδιὰς τῶν Ἐργοστασίων

Blundell Spence & Co Ltd

θὰ εἶσθε σίγουροι πὸς ἐχρησιμοποίησατε τὰς ἀνώτερες μπογιαδιὰς, ποὺ γιὰ τὴν ἀξία τῆς ποιότητος των, ἀπὸ τῆς ιδρύσεως των τὸ 1811 ἕως τώρα, ἔχουν τὴν πρώτη θέσιν σ' ὅλον τὸν κόσμον.

Εἴμεθα γενικοὶ ἀντιπρόσωποι καὶ πωληταὶ γιὰ ὅλην τὴν Κύπρον τῶν μπογιαδιῶν **Blundell** καὶ κρατοῦμε στὸν ὅλον τῶν εἰδῶν των, ποὺ τὰ πωλοῦμε χονδρικῶς καὶ λιανικῶς σὲ τιμὰς πολὺ συγκαταβατικὰς.

THE SIGN OF QUALITY

BEST SINCE 1811

Γράψετε γιὰ πληροφορίες κ.λ.π.

ΑΔΑΜΟΝ Ι. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΝ

Τ. Κ. 51 ΛΕΥΚΟΣΙΑ.